

Rimska 8
SI - 1000 Ljubljana
Slovenija
Tel.: + 386 1 2 000 250
Fax: + 386 1 2 000 260

Razvoj družinskih centrov

Končno poročilo

Ljubljana, september 2011

Naročnik: **MDDSZ, Direktorat za družino**
Slovenska cesta 54
1000 Ljubljana

Skrbnica naloge pri naročniku: mag. Gordana Možina Florjanc

Št. pogodbe: 4103-295/2010

Izvajalec: **Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo**
Rimska 8
1000 Ljubljana

Skrbnica naloge pri izvajalcu: Tamara Narat

Naslov poročila: Razvoj družinskih centrov

Avtorice poročila: Tamara Narat, univ. dipl. soc. (IRSSV)
doc. dr. Metka Kuhar (FDV)
Nadja Kovač, univ. dipl. soc. (IRSSV)
Mateja Nagode, univ. dipl. soc. (IRSSV)
mag. Barbara Kobal Tomc (IRSSV)

Št. delovnega poročila: IRSSV 18/2011

Datum izdaje poročila: 30. 09. 2011

Št. izdaje poročila: 01

Kopije: skrbnica naloge na MDDSZ
skrbnica pogodbe na MDDSZ
zunanja sodelavka
arhiv IRSSV
prosti izvodi z dovoljenjem naročnika

Odgovorna oseba: mag. Barbara Kobal Tomc, direktorica IRSSV

Seznam najpogosteje uporabljenih kratic

DJI	Deutsche Jugendinstitut (slov. Nemški mladinski Inštitut)
EUR	Evro
FDV	Fakulteta za družbene vede
FH	Family House (slov. Družinska hiša)
FIHO	Fundacija za invalidske in humanitarne organizacije
IRSSV	Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo
MDDSZ	Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve
MINE	Mothers Centers International Network for Empowerment (slov. Mednarodna mreža materinskih centrov za krepitev moči)
MOL	Mestna občina Ljubljana
NVO	nevladne organizacije
RS	Republika Slovenija
URSM	Urad Republike Slovenije za mladino
ZN	Združeni narodi
ZRSZ	Zavod republike Slovenije za zaposlovanje

Uporabljeni izrazi, zapisani v moški slovnični obliki, so uporabljeni kot nevtralni za ženske in moške.

Besedilo ni lektorirano.

POVZETEK

V okviru raziskovalne naloge »Razvoj družinskih centrov« smo izdelali celovit pregled in primerjavo modelov družinskih centrov v tujini. Pripravili smo analizo izpolnjenih vlog izvajalcev programov družinskih centrov, ki so se v letu 2010 prijavi na razpis MDDSZ v podporo družini. Na podlagi pridobljenih ugotovitev o obstoječi situaciji družinskih centrov v Sloveniji, smo nato izvedli anketno raziskavo ter intervjuje s predstavniki občin. Na koncu smo dobljene rezultate o področju delovanja družinskih centrov pri nas primerjali z značilnostmi družinskih centrov v izbranih evropskih državah, kjer smo ugotovili, da so se v Sloveniji razvili specifični družinski centri, katerih definicija se bistveno razlikuje od modelov družinskih centrov iz tujine.

Ključne besede:

Kakovost življenja družin z otroki, družinski centri, praksa v tujini, občine.

SUMMARY

The research project »The Development of Family Centres« deals with the development of family centres in Slovenia and abroad. It offers a comprehensive analysis and overview of the functioning of the family centres in Slovenia and compares it to the models operating abroad on the basis of the review of applications of family centres to the open calls of the Ministry of labour, family and social affairs, survey research and analysis of interviews with the representatives of municipalities. The obtained results enabled us to compare the characteristics of Slovenian family centres and family centres in selected European countries bringing us to the conclusion that Slovenian family centres developed in specific circumstances and in specific way therefore being significantly different from family centres functioning abroad.

Key words:

The quality of life of families with children, family centers, trends from abroad, municipalities.

KAZALO

1 UVOD	7
1.1 Teoretska in konceptualna izhodišča	8
1.2 Metodološka izhodišča	11
2 DRUŽINSKI CENTRI V IZBRANIH EVROPSKIH DRŽAVAH	13
2.1 Primeri dobrih praks: nemški, švedski in belgijski koncept družinskih centrov	16
2.1.1 Nemški koncept družinskih centrov	18
2.1.2 Švedski koncept družinskih centrov	25
2.1.3 Družinski centri v Belgiji	31
2.2 Sklep	38
3 DRUŽINSKI CENTRI V SLOVENIJI	42
3.1 Podatki o organizacijah	44
3.1.1 Prostorski viri in obratovalni čas	48
3.1.2 Finančni viri programov	51
3.1.3 Kadrovske viri programov	56
3.2 Vsebina programov	62
3.2.1 Metode dela	68
3.2.2 Ciljne skupine	68
3.2.3 Ocena lastnega delovanja	73
3.3 Sklep	74
4 VIDIK OBČIN	76
4.1 Analiza anketnega vprašalnika	79
4.1.1 Percepcija kakovosti življenja družin z otroki in občinske skrbi na tem področju	79
4.1.2 Poznavanje delovanja družinskih centrov in stališča predstavnikov občin glede institucije družinskega centra	85
4.2 Analiza intervjujev s predstavniki občin	91
4.2.1 Predstavitev koncepta družinskega centra MOL: Pokrito igrišče	99
4.3 Sklep	104
5 ZAKLJUČEK IN PREDLOGI	108
6 LITERATURA IN VIRI	117
PRILOGE	122
PRILOGA A: VPRAŠALNIK	122
PRILOGA B: PREGLEDNICE	129

KAZALO PREGLEDNIC

<i>Preglednica 2.1: Ključne razlike in podobnosti med modeli družinskih centrov v izbranih državah .....</i>	<i>40</i>
<i>Preglednica 3.1: Seznam ključnih parametrov za analizo delovanja družinskih centrov v Sloveniji.....</i>	<i>43</i>
<i>Preglednica 3.2: Programi družinskih centrov glede na pravno organizacijsko obliko .....</i>	<i>44</i>
<i>Preglednica 3.3: Programi družinskih centrov glede na statistično regijo in občino delovanja .....</i>	<i>46</i>
<i>Preglednica 3.4: Programi družinskih centrov glede na zagotavljanje prostorov in delovni čas .....</i>	<i>49</i>
<i>Preglednica 3.5: Programi družinskih centrov glede na vrsto in višino (so)financiranja .....</i>	<i>53</i>
<i>Preglednica 3.6: Kadrovske viri v programih družinskih centrov .....</i>	<i>57</i>
<i>Preglednica 3.7: Financiranje zaposlitev v programih družinskih centrov.....</i>	<i>60</i>
<i>Preglednica 3.8: Financiranje zaposlitev v programih družinskih centrov glede na tip organizacije, ki izvaja program .....</i>	<i>60</i>
<i>Preglednica 3.9: Programi družinskih centrov glede na število ur zastopanosti določene vsebine programa.....</i>	<i>64</i>
<i>Preglednica 3.10: Podatki o uporabnikih programov družinskih centrov .....</i>	<i>70</i>
<i>Preglednica 4.1: Reprezentativnost vzorca.....</i>	<i>77</i>
<i>Preglednica 4.2: Ocena delovanja institucije družinskega centra.....</i>	<i>86</i>
<i>Preglednica B.1: Pomen zadovoljenosti potreb družin z otroki z vidika omogočanja kakovostnega starševanja in kakovostnih družinskih odnosov.....</i>	<i>129</i>
<i>Preglednica B.2: Zadovoljenost potreb družin z otroki .....</i>	<i>129</i>
<i>Preglednica B.3: Relevantnost aktivnosti, ki opredeljujejo delovanje družinskih centrov.....</i>	<i>130</i>
<i>Preglednica B.4: Doprinos institucije družinskega centra k izboljšani kakovosti starševanja oz. kakovosti življenja celotne skupnosti.....</i>	<i>130</i>
<i>Preglednica B.5: Razlogi proti instituciji družinskega centra .....</i>	<i>130</i>

KAZALO SLIK

<i>Slika 4.1: Pomen zadovoljenosti potreb družin z otroki z vidika omogočanja kakovostnega starševanja in kakovostnih družinskih odnosov .....</i>	<i>81</i>
<i>Slika 4.2: Percipiran pomen zadovoljenosti potreb družin z otroki glede na velikost občine ..</i>	<i>82</i>
<i>Slika 4.3: Zadovoljenost potreb družin z otroki .....</i>	<i>83</i>
<i>Slika 4.4: Zadovoljenost potreb družin z otroki glede na velikost občine .....</i>	<i>84</i>
<i>Slika 4.5: Spremembe, ki jih po ocenah predstavnikov občin načrtujejo v lokalnih skupnostih na področjih, ki bodo pripomogle k boljši zadovoljenosti potreb družin z otroki.....</i>	<i>84</i>
<i>Slika 4.6: Seznanjenost z dejavnostjo, ki je opredeljena kot družinski center .....</i>	<i>85</i>
<i>Slika 4.7: Poznavanje delovanja institucije družinskega centra.....</i>	<i>86</i>
<i>Slika 4.8: Relevantnost aktivnosti, ki opredeljujejo delovanje družinskih centrov .....</i>	<i>88</i>
<i>Slika 4.9: Doprinos institucije družinskega centra k izboljšani kakovosti starševanja oz. kakovosti življenja celotne skupnosti .....</i>	<i>89</i>
<i>Slika 4.10: Želja predstavnikov občin po vzpostavitvi družinskega centra v njihovi lokalni skupnosti.....</i>	<i>89</i>
<i>Slika 4.11: Razlogi proti instituciji družinskega centra.....</i>	<i>90</i>

1 UVOD

V Programu za otroke in mladino 2006–2016 (MDDSZ 2006)¹ je v poglavju Družinska politika v cilju 3, *Izvajanje programov v podporo družini*, opredeljena strategija za uresničevanje tega cilja: »Zagotoviti večjo in lažjo dostopnost do različnih storitev vsem članom družine in omogočiti večjo pluralizacijo storitev z zasebnimi ponudbami.« Družinska politika v Republiki Sloveniji (v nadaljevanju RS) predvideva razvoj družinskih centrov, in sicer, kot je zapisano v Resoluciji o temeljih oblikovanja družinske politike v RS² (1993), v okviru posebnih služb na področju družbenih služb, ki jih v največji meri izvajajo nevladne organizacije (v nadaljevanju NVO). Družinski centri tako sodijo med pomembne ukrepe pri spodbujanju družini prijaznega okolja za usklajevanje delovnega in družinskega življenja ter uresničevanju politike enakih možnosti. Družinski centri so že utečena in dobro razvita praksa tudi v nekaterih evropskih državah. Kljub temu, da so programi družinskih centrov vsako leto predmet javnih razpisov Ministrstva za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju MDDSZ) za sofinanciranje programov v podporo družini, pa v praksi v celoviti obliki v RS še niso zaživel.

V ta namen je MDDSZ – Direktorat za družino pri Inštitutu RS za socialno varstvo (v nadaljevanju IRSSV) naročilo raziskavo o delovanju in možnosti razvoja družinskih centrov v RS, katere poudarek je na sledečih ključnih vsebinah:

- pregled in primerjalna analiza primerov dobrih praks iz tujine z analizo možnosti implementacije v Sloveniji,
- pregled in analiza delovanja družinskih centrov v Sloveniji,
- analiza vloge in pomena lokalnih akterjev na področju delovanja družinskih centrov,
- priprava predlogov in priporočil državi in lokalnim skupnostim za razvoj družinskih centrov.

Raziskovalno poročilo poleg uvoda (v katerem so predstavljena osnovna teoretska in konceptualna izhodišča ter metodologija raziskave) in zaključka obsega tri temeljne

---

¹ Dostopno prek:

http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/pom2006_2016_splet_241006.pdf (6. 6. 2011).

² Ur. l. RS, št. 40/1993.

dele. V prvem delu raziskovalnega poročila so predstavljeni primeri dobrih praks iz tujine, ki vključujejo različne modele delovanja družinskih centrov in obsegajo naslednje tri izbrane evropske države: Nemčijo, Švedsko in Belgijo (drugo poglavje). Drugi del pričujočega poročila zajema analizo delovanja družinskih centrov v Sloveniji (tretje poglavje), medtem ko so v tretjem delu raziskovalnega poročila predstavljeni rezultati empiričnega dela raziskave, torej analiza anketnega vprašalnika ter analiza intervjujev, na podlagi katerih smo prikazali vlogo in pomen občin na področju delovanja družinskih centrov (četrto poglavje). Poročilo zaključujejo povzetek glavnih ugotovitev ter predlogi in priporočila za razvoj družinskih centrov v RS.

1.1 Teoretska in konceptualna izhodišča

Naraščajoča individualizacija življenjskih in družinskih stilov, vse težje združevanje družinske in zaposlitvene vloge ob vse večjih zahtevah zaposlitvenega sektorja, vse večja negotovost glede vzgoje otrok oz. skrbi za otroke ob hkratni izraziti otrokocentričnosti in protektivnosti do otrok, oženje javnih prostorov druženja, ki bi bili dojeti kot varni (recimo ulično druženje otrok), so v sodobni pozno-moderni družbi med najbolj pomembnimi dejavniki, ki pripomorejo k naraščanju potreb po različnih družinskih storitvah v pomoč družinam s predadolescentnimi otroki. V številnih evropskih državah je področje različnih vrst podpore zasebni družinski sferi že dlje prepoznano kot specifičen trg z veliko povpraševanja in ponudbe, prihaja pa tudi do skupnostnega povezovanja na pobudo staršev samih, torej »od spodaj navzgor«.

Družinski centri (ponekod poimenovani materinski centri) v evropskih državah in tudi v državah izven Evrope predstavljajo pomembno uveljavljeno institucijo, ki odgovarja na raznolike potrebe, povezane s sodobnim starševanjem in družinskim življenjem. Na splošno bi družinske centre lahko definirali kot javne prostore v soseskah, kjer se starši in otroci lahko dnevno srečujejo. Družinski centri načeloma delujejo kot javne dnevne sobe, kot prostori druženja in komunikacije, kot igralnice za starše in otroke, ki so odprte od jutranjih do večernih ur. V teh centrih se srečujejo starši na starševskem dopustu z otroki oz. nezaposleni starši z otroki, pa tudi zaposleni starši s predšolskimi otroki v popoldanskih urah po vrtcu. Vzdušje je neformalno. Center pogosto vodijo in upravljajo matere prostovoljke iz dane soseske. Znotraj materinskih

centrov je uveljavljena praksa, da so ženske za svoje udejstvovanje, varstvo otrok, dežuranje ali organizacijo različnih aktivnosti plačane, kar lahko pomaga presegati problematiko neplačanega skrbstvenega in domačega dela ter s tem dodatno krepiti moč vključenih žensk (Mother Centers International Network for Empowerment, v nadaljevanju MINE). Družinski centri opravljajo različne funkcije in na različne načine prispevajo k družini prijazni družbi; recimo priskrbijo omrežje staršem, ki nimajo sorodstvenih pomoči, prispevajo k premoščevanju razlik med posameznimi skupinami (npr. med različnimi etničnimi skupinami) v družbi; omogočajo staršem, da lažje najdejo sebi primeren način starševanja in obliko družinskega življenja; pravzaprav lahko revitalizirajo skupnost, ki jo je razrahljala modernizacija in/ali totalitarni režim ali celo vojna. Otroci v družinskih centrih zgodaj spoznavajo različne življenjske stile in se učijo sobivanja raznolikosti.

Med funkcijami, ki jih tak center opravlja, sta tudi možnost ad-hoc svetovanja in informiranja. Centri po navadi predstavljajo tudi stičišče informacij – informacijsko točko o tematikah in ponudbi, zanimivi in relevantni za starše na danem območju, prav tako pa v njih občasno gostujejo vabljeni predavatelji. Običajno je za prostovoljni oz. minimalni prispevek možno popiti kavo, sok in kaj prigrizniti, saj načeloma obsegajo tudi kavarnico oz. čajnico oz. ta predstavlja osrčje centra. Nekateri centri obsegajo tudi posredovalnico rabljenih otroških predmetov. Ponudba centrov je ponekod obogatena z različnimi programi – recimo z delavnicami in predstavami za otroke, tečaji, seminarji, rekreacijskimi aktivnostmi, z medgeneracijskimi srečanji, s srečanji priseljenskih staršev in otrok, s podpornimi skupinami na določene teme (npr. dojenje), s skupinami za samopomoč (npr. staršev otrok s posebnimi potrebami) itd. Posebna pozornost je ponekod namenjena enostarševskim družinam.

Tudi v Sloveniji imamo, vsaj v večjih mestih, ob splošni široki mreži vrtcev z dobro vključenostjo otrok in ob šolah ponudbo različnih dejavnosti in prostorov za starše in otroke, npr.: javna igrišča, krajevne knjižnice z otroškimi (in mladinskimi) oddelki, servise za varstvo otrok na domu, organizacije z relativno pestro paleto »družinske« ponudbe, npr. ustvarjalne delavnice, predavanja, svetovanja ipd. Poleg tega imamo tudi kar nekaj organizacij, ki delujejo na področju nudenja podpore staršem v skupnosti (med vidnejšimi so: Združenje Naravni Začetki, Sezam, Tamala, Taka tuka, Familylab Slovenija, Družinski center Mir, Družinski center Kairos). Večino teh

organizacij so iniciirale ženske, ki jih je problematika tudi same zadevala ali vsaj zanimala, redkeje so bile organizacije ustanovljene »od zgoraj navzdol« (predvsem v primeru t. i. družinskih centrov, ki delujejo pod okriljem Frančiškanskega družinskega inštituta in Kongregacije šolskih sester sv. Frančiška Kristusa Kralja). Dejavnosti teh organizacij imajo do neke mere zelo podobne usmeritve in namene; prevladuje strokovna podpora staršem, informiranje in svetovanje, pa tudi nudenje raznolikih aktivnosti, toda le v manjšini prostora za srečevanje in druženje (več v Kuhar, Žakelj in Razpotnik, 2011). Dane organizacije načeloma ne predvidevajo sodelovanja staršev pri nastajanju programov in delovanju same organizacije. Slednje je predpogoj za občutek lastništva, pripadnosti, zavezanosti organizaciji, v nasprotnem primeru gre predvsem za odnos »trošenja« še ene ponudbe s trga (Jaeckel, 2007). Večini teh organizacij je skupno tudi to, da imajo zelo malo zaposlenih, ponekod je udejstvovanje zgolj honorarno in prostovoljno. Dodatna pomanjkljivost obstoječe ponudbe je, da je večina programov osredotočenih na prestolnico in njeno okolico (Kuhar, Žakelj in Razpotnik, 2011).

Še vedno pa v Sloveniji največji delež družini podpornih funkcij opravljajo predvsem neformalna družinska oz. sorodstvena omrežja, kar ima tako pozitivne kot negativne plati; posebej neugodno pa je za družine, ki jim primanjkuje tovrstnih opor (Kuhar, 2011). Kljub prevladujoči značilni post-socialistični težnji posameznikov po »zapiranju v zasebnost«, v ozka zasebna omrežja, pa vsaj po podatkih sodeč (prav tam) obstaja tudi trend večje odprtosti do širšega povezovanja z drugimi družinami, s starši v podobnih življenjskih situacijah. Ta trend je sicer pogosteje prisoten med ljudmi, ki iz različnih razlogov (recimo oddaljenosti od starih staršev) nimajo na razpolago družinskih opor, vendar ni omejen nanje. Prej gre za del »postmodernega« interesnega povezovanja (nasproti bolj tradicionalističnemu zapiranju v ozka omrežja) v vse bolj individualiziranih in dinamičnih družbah. Tako povezovanje je pomembno kot podpora v določenem delu življenjskega cikla ali v posebnih situacijah in obenem zvišuje kakovost življenja. Nakazuje ga recimo »druženje staršev« na internetu (spletne skupnosti) (Cipot Mal, 2004).

Na potrebo po instituciji, ki bi na skupnostni, lokalni ravni združevala starše, jim olajšala starševanje in izboljšala kakovost življenja posameznikov, družin in skupnosti, sta opozorili že Ule in Kuhar (2003) v študiji o dejavnikih rodnostnega

vedenja. Takšna institucija bi v Sloveniji pomembno prispevala k družini prijaznemu okolju, katero se je izkazalo za pomemben dejavnik odločanja za prvega otroka in tudi za naslednje otroke.

1.2 Metodološka izhodišča

V tem delu poglavja samo na kratko povzemamo ključne metodološke pristope, ki pa so natančneje predstavljeni pri vsakem poglavju posebej (npr. metodologija, ki smo jo uporabili v četrtem poglavju, v katerem smo s pomočjo analize anketnega vprašalnika predstavili vidik občin glede področja delovanja družinskih centrov, je tako podrobneje opisana na začetku omenjenega poglavja. Natančneje je podana vsebina uporabljenega anketnega vprašalnika, reprezentativnost vzorca ter način obdelave pridobljenih podatkov. Podobno velja tudi za druga uporabljena metodološka orodja).

Raziskovalno delo temelji na triangulaciji metod in podatkov in obsega analizo domače in tuje literature ter drugih virov s poudarkom na literaturi s področja zagotavljanja kakovostnega življenja družin z otroki z vidika delovanja družinskih centrov.

Analizo delovanja programov družinskih centrov v Sloveniji smo izvedli na podlagi dveh obrazcev, ki sta del Javnega razpisa MDDSZ za sofinanciranje programov v podpori družini v letu 2010–2011: zaključno poročilo za Programe družinskih centrov o izvajanju programa v podpori družini v obdobju 1. 1. 2010 do 31. 12. 2010 (program 2) in obrazec za prijavo (obrazec 2010–2)³. V vzorec analize je vključenih 31 družinskih centrov, ki so na omenjenem razpisu pridobili finančna sredstva.

Opravili smo anketo med 210 predstavniki slovenskih občin, od katerih smo pridobili odgovore od 142 respondentov. Pridobljene podatke smo statistično obdelali s pomočjo SPSS orodij, rezultati analize pa so predstavljeni v četrtem poglavju raziskovalnega poročila. Za potrebe omenjenega poglavja smo izvedli tudi intervjuje

---

³ Oba obrazca, program 2 in obrazec 2010-2, sta dostopna na spletni strani MDDSZ http://www.mddsz.gov.si/si/o_ministrstvu/javne_objave/javni_razpisi_in_javna_narocila/?tx_t3javnirazpis_pi1%5Bshow_single%5D=888 (5. 5. 2011).

z izbranimi slovenskimi občinami; analizirali smo odgovore desetih predstavnikov občin.

2 DRUŽINSKI CENTRI V IZBRANIH EVROPSKIH DRŽAVAH

Družinski centri⁴ so se najprej pojavili v Nemčiji v začetku osemdesetih let 20. stoletja – na podlagi raziskovalnega projekta Nemškega inštituta za študije mladine (nem. Das Deutsche Jugendinstitut, v nadaljevanju DJI). Raziskovalci so ugotovili, da je ceneje in učinkoviteje investirati v preventivne ukrepe, kot plačevati visoke stroške, ko se družinska socializacija že pokaže kot disfunkcionalna. Pokazali so, da je bolj učinkovita taka vrsta podpore družinam, ki temelji na tem, da same dostopajo do virov in da si pomagajo tudi medsebojno. Tako je Oddelek za družino pri nemški vladi financiral prve tri modele materinskih centrov v obliki triletnega pilotnega projekta, ki se je izkazal za izjemno uspešnega (razvoj družinskih centrov v Nemčiji podrobneje predstavljamo v poglavju o nemškem primeru dobre prakse).

Sredi osemdesetih se je nemški model družinskega/materinskega centra hitro širil iz Nemčije v ostale evropske in neevropske države, med drugim v Avstrijo, Švico, Italijo, Bolgarijo, Češko, na Slovaško, Nizozemsko, Bosno in Hercegovino, Gruzijo, Rusijo, Kenijo, Ruando, Filipine, Kanado, ZDA, Avstralijo. Po ocenah Organizacije Združenih narodov je leta 2001 delovalo 750 materinskih centrov, zastavljenih po nemškem modelu, od tega približno 400 v Nemčiji⁵ (UN-HABITAT, 2002). Če navedemo še nekaj števil: v Avstraliji deluje več kot 200 družinskih centrov, v Franciji več kot 800 t.i. *Lieux d'accueil*, v Italiji več kot 400 t.i. *Spazio Insieme en Tempo per le famiglie*⁶.

---

⁴ V Nemčiji in tudi v drugih državah, v katerih so se po nemškem zgledu ustanovljali ti centri, so izvirno uporabljali izraz »materinski centri«, saj imajo ti centri temelje v feminističnih emancipatornih praksah in poudarjajo predvsem krepitev moči in priložnost za aktivacijo žensk. V zadnjih letih pa se je tako v Nemčiji kot tudi v drugih državah, skladno s poudarkom k zmanjševanju neenakosti med spoloma, bolj uveljavilo poimenovanje »družinski center«. Hkrati pa se pojavljajo tudi drugi izrazi, npr. »hiša za otroke in družine«, »center za otroke in starše«, »center za krepitev družinskih kompetenc« itd. V projektni nalogi načeloma uporabljamo termin družinski centri – razen, ko citiramo dela s poudarkom na ženski vlogi v javnosti.

⁵ Poudariti velja, da se v Nemčiji v zadnjem obdobju pospešeno razvijajo tudi **večgeneracijske hiše**. Program večgeneracijskih hiš je nastal leta 2006 s strani nemškega Ministrstva za družino, upokojece, ženske in mladino – izdatno ga podprla ministrica Ursula von der Leyen. Nemška vlada podpira okrog 500 takih hiš. Pri tem konceptu je poudarek na povezovanju med različnimi generacijami (Mehrgenerationenhaus).

⁶ Naj na tem mestu na kratko posebej izpostavimo **Veliko Britanijo (VB)**, v kateri so se družinski centri razvijali od sedemdesetih let naprej (znani so tudi pod poimenovanjem: Early Excellence Centers). Družinski centri v VB so multidisciplinarni in locirani po lokalnih skupnostih – s poudarkom na deprivilegiranih področjih. Njihova ponudba je zelo raznolika. Mnogo centrov se osredotoča na zaščito otrok. Z njimi upravlja prostovoljni sektor. De'Ath (1989 v Lindskov, 2010: 55) je družinske centre v VB razdelil v tri tipe: model, usmerjen na stranko; model soseske in model razvoja skupnosti. Razvoj teh centrov se je pospešeno pričel v poznih devetdesetih, z vladno agendo »Vsak otrok je pomemben« (Every Child Matters). Družinski centri so bili tudi formalno priznani v statutu »Children

Leta 2000 je bila ustanovljena *MINE – Mednarodna mreža materinskih centrov za krepitev moči* (angl. Mother Center International Network for Empowerment) s sedežem v Nemčiji. Vanjo je bilo leta 2002 vključenih že 15 držav (Jaeckel idr., 2002). Kot poslanstvo v tej organizaciji navajajo, med drugim, naslednje: podpiranje materinskih centrov po vsem svetu; izmenjava informacij, izkušenj, znanja; podpora ženskam prek skupinske analize problemskih področij družinskega delovanja; povezovanje gibanja materinskih centrov z ostalimi gibanji in skupinami, katerih cilj je okrepitev družbenega položaja žensk ter izboljšanje razmer ljudi v njihovih življenjskih okoljih in podpora njim kot strokovnjakom za svoje vsakodnevno življenje. Te cilje poskušajo doseči z aktivnostmi, kot so: vrstniško učenje; treningi za udeleženske; redno izhajajoče glasilo; spodbujanje iniciativnosti posameznih materinskih centrov; konzultacije za individualne centre in mreže centrov; pilotske študije; predstavitve koncepta centrov na mednarodnih dogodkih in v okviru mednarodnih mrež; analize družinske situacije v skupnosti; lobiranje; vpliv na medije in novinarsko delo z namenom, da gibanje materinskih centrov naredijo vidno in prepoznavno itd. (MINE). Poleg tega *Mednarodna mreža materinskih centrov za krepitev moči* povezuje materinske centre na regionalni in državni ravni, nudi informacije in tehnično podporo, organizira debate o temah, ki se odpirajo pri delovanju lokalnih materinskih centrov, organizira izobraževanja za materinske centre (npr. Grassroots Women's International Academies – GWIA, ki se ukvarja z analizami dobrih praks skupnostnega povezovanja žensk in prireja delavnice o možnostih prenosa teh praks v druga okolja⁷), podpira razvoj in prenos projektov, strategij in praks materinskih centrov, materinske centre povezuje z donatorji in fundacijami ter na ta način ustvarja možnosti za širjenje materinskih centrov in njihovega glasu po svetu. Izpostaviti velja tudi *Priročnik o vodenju neprofitne organizacije – primer švicarskih materinskih centrov* (nem. Handbuch zur Führung einer Non-Profit-Organisation – Am Beispiel der schweizerischen Mütterzentren), ki ga je izdalo Krovno združenje švicarskih materinskih in družinskih centrov. Ta priročnik prinaša pregledne informacije o vseh temah, relevantnih pri vodenju neprofitne organizacije, kot je materinski/družinski center: vzpostavitev in

---

Act« (2004), v katerem je opredeljeno, da je splošna dolžnost lokalnih oblasti, da zagotovijo družinske centre kot prostor srečevanja staršev z otroki, zaščite in preventive. V zadnjem obdobju je v VB poudarek na integriranju zgodnjega izobraževanja, zdravstvene oskrbe in varstva otrok, kar lahko pomeni upadanje družinskih centrov v dosedanjih oblikah (Warren-Adamson, 2006 v Lindskov, 2010).

⁷ Več o tej obliki izobraževanja, ki se financira s pomočjo evropskih programov, na spletni strani <http://www.gwia.net/>.

organizacija, finance, osebje, komunikacija, marketing in odnosi z javnostmi, infoteka, protokol, obračunavanje plač, itd., pa tudi konkretne formularje in predloge.

Koncept materinskih centrov je bil predstavljen in dobro sprejet tudi na nekaterih mednarodnih konferencah na temo položaja žensk (npr. na konferenci ZN o ženskah v Pekingu leta 1995, leta 1996 v Istanbulu); leta 2002 je projekt prejel Dubajsko mednarodno nagrado za najboljšo prakso izboljševanja življenjskih pogojev za krepitev moči civilne družbe in revitalizacijo sosesk in oživitve skupnostnega življenja (Jaeckel idr., 2002). Zveza materinskih centrov od leta 2000 vsako leto podeljuje nagrado, imenovano Pratisima, izjemnim materinskim centrom. Nagrado se podeljuje na podlagi kreativnosti, inovativnosti ter praktičnega delovanja centra.

Prvotni nemški model materinskih centrov je v vsaki skupnosti prilagojen glede na lokalne značilnosti. Npr., v zahodno-evropskih državah je poudarek na demarginalizaciji materinstva in zmanjševanju izoliranosti mater in družin; v postsocialističnih državah na izgrajevanju civilne družbe; na povojnih območjih na ponovnem skupnostnem povezovanju, kreptvi zaupanja in demokracije⁸.

V nadaljevanju sledi predstavitev konkretnih modelov dobrih praks družinskih centrov. Za predstavitev smo izbrali nemški, švedski in belgijski model. Nemški model materinskih/družinskih centrov je najbolj razširjen model na območju Evrope. Kot rečeno, začetek razvoja teh centrov v Nemčiji so v sredini osemdesetih let spodbudili rezultati raziskave Nemškega inštituta za študije mladine. Po publiciranju knjige »Matere v centru – materinski centri« leta 1985, ki temelji na zgodbah ustanoviteljic prvih treh centrov, so kot »gobe po dežju« razširili po Nemčiji in tudi po drugih državah. Primarni namen materinskih centrov v Nemčiji je bil odzvati se na izključenost žensk z majhnimi otroki iz javne sfere.

Poleg nemškega modela družinskih centrov je v Evropi med vidnejšimi švedski model, ki je osnovan in organiziran na drugačnih družbeno-kulturnih izhodiščih. Švedski okvir koncepta družinskih centrov temelji na nacionalnem Akcijskem programu za javno zdravstveno delo 2002–2006, v katerem se je eden od ciljev

---

⁸ Ideja materinskih centrov se je iz Nemčije med drugim prenesla tudi na območje Bosne in Hercegovine kot primer krepitev moči žensk na povojnem območju. Materinski centri delujejo v Sarajevu, Zavidovičih in v Sanskem mostu (UN-HABITAT, 2002). Več o družinskih centrih na območju Republike Srpske v delih raziskovalke Šućur-Janjetović (2009).

nanašal na vzpostavitev družinskih centrov. Glavni cilj ustanavljanja družinskih centrov je bil zagotoviti mrežo pomoči družinam, ki bi s svojimi storitvami izboljševala pogoje za zdravje in dobrobit družin. Švedski model družinskih centrov izhaja iz koncepta širitve dostopnega (javnega) zdravstva ter dvigovanja dobrobiti in je namenjen predvsem družinam s predšolskimi otroki (Abrahamsson idr., 2009). Poleg nemškega in švedskega predstavljamo še belgijski primer družinskega centra. V Belgiji sicer stanje na tem področju ni tako urejeno, razvito in formalizirano, kot v preostalih dveh vzorčnih državah, je pa koncept, ki ga razvijajo v flamski skupnosti, po naši oceni precej zanimiv in relevanten za slovenski kontekst.

2.1 Primeri dobrih praks: nemški, švedski in belgijski koncept družinskih centrov

Nemški, švedski in belgijski koncept družinskih centrov se razlikujejo že v izhodiščnih točkah. V skladu z različnimi družbenimi razmerami so tudi zastavljeni primarni cilji strategije oblikovanja družinskih centrov različni. Medtem ko je Nemčija z ustanavljanjem centrov odgovarjala v prvi vrsti na izključenost žensk z majhnimi otroki iz javne sfere, Švedska izhaja iz strategije zagotavljanja zdravja in dobrobiti za družine. Belgijski konkreten primer dobre prakse predstavlja sicer odziv na izoliranost mater v večkulturni metropoli, kar pa ne pomeni, da ta primer ni relevanten tudi v manj urbanih in socialno heterogenih območjih.

Razlogi za različna izhodišča so tudi v raznolikosti družbeno-kulturnih značilnosti, ki se nanašajo na dnevno varstvo otrok, politiko starševskih dopustov in zaposlenost žensk. Zato v nadaljevanju za boljše razumevanje obeh konceptov izpostavljamonekatere razlike med državami, ki se nanašajo na dnevno varstvo otrok, stopnjo zaposlenosti žensk in ureditev starševskih dopustov.

Švedska običajno velja za zgledno državo glede ureditev področja sistema socialnega varstva in zagotavljanja enakopravnosti žensk in moških. Švedski sistem starševskih dopustov temelji na spodbudi za odločitev obeh staršev za nego in varstvo otrok. Celoten starševski dopust znaša 480 dni, od tega je 60 dni neprenosljivih na drugega starša. Poleg tega očetom ob rojstvu otroka pripada še 10

dni očetovskega dopusta, za katerega tako kot za starševski dopust velja 80 % nadomestilo plače. Za Nemčijo velja, da imajo matere ob rojstvu otroka pravico do 14 tednov materinskega dopusta s polnim nadomestilom, ki mu sledi 12 mesecev dolg starševski dopust (s 67 % nadomestilom plače). Starševski dopust se lahko podaljša za 2 meseca, če si starševski dopust starša delita (ga ne koristi npr. izključno mati ali izključno oče). Nemčija še nima splošne zakonske pravice do očetovskega dopusta (Anxo idr., 2007). V Belgiji je materinski dopust dolg 15 tednov (pri čemer je prvih 15 dni plačano 82 % plače, preostanek pa 75 %), očetovski pa 2 tedna (prvi trije dnevi so plačani v celoti, preostanek 82 %); starševski dopust pa obsega tri mesece za vsakega od staršev (lahko se postopoma uporabi do otrokovega šestega leta starosti) (prav tam).

Razlike med državami obstajajo tudi na področju ureditve pravic iz javnega otroškega varstva in vključenosti otrok v javno varstvo. Švedska ima dobro organiziran sistem javnega otroškega varstva – ta je celo obravnavan kot socialna pravica vseh otrok. Otroško varstvo na Švedskem vključuje tako varstvo predšolskih otrok kakor tudi varstvo šolskih otrok po koncu pouka (npr. v obliki prostočasnih aktivnosti) (Plantenga in Remery, 2005: 6). V vrtce je na Švedskem vključenih 45,3 % otrok, mlajših od treh let, in 88,3 % otrok, starih od tri do pet let (OECD Family Database, 2010). Tudi Belgija ima obsežen in dobro organiziran sistem jasli (za polni ali polovični delovni čas), vrtcev (za 2,5 do 6-letnike); doplačilo je odvisno od ekonomskega položaja družine. V jasli je vključenih 41,7 % otrok do drugega leta starosti, v vrtec pa kar 99,8 % otrok (OECD Family Database, 2010). Za Nemčijo velja, da glede vključenosti predšolskih otrok v vrtce še vedno obstajajo precejšnje razlike med Vzhodno in Zahodno Nemčijo, pri čemer je varstvo otrok bolje urejeno v post-socialistični Vzhodni Nemčiji. Od leta 1996 dalje ima vsak otrok, starejši od treh let, pravico do vključenosti v vrtec (Plantenga in Remery, 2005: 36). Skupaj je v Nemčiji v jaslih le 13,6 % otrok do drugega leta starosti, v vrtcu pa 89,3 % otrok. Povprečno tedensko število ur obiskovanja vrtca znaša za otroke, stare do treh let, približno 22 ur v Nemčiji, 29 ur na Švedskem in 30 ur v Belgiji. (OECD Family Database, 2010).

Švedska v primerjavi z Nemčijo in Belgijo beleži tudi višji odstotek vključenosti žensk na trg dela. Delež zaposlenosti žensk, starih od 15 do 64 let, je v letu 2006 v Nemčiji

znašal le dobrih 60 %, v Belgiji 61 %, medtem ko so ženske na Švedskem dosegle 80 % zaposlenost, Približno 65 % zaposlenih žensk na Švedskem in le slaba polovica zaposlenih žensk v Nemčiji ter približno 40 % žensk v Belgiji je zaposlenih za polni delovni čas (OECD Family Database, 2010).

Vse naštetu, skupaj z družbenim položajem žensk in družin na splošno predstavlja okvir oblikovanja koncepta družinskih centrov. Poglejmo si natančnejše orise značilnosti vseh treh konceptov.

2.1.1 Nemški koncept družinskih centrov

Koncept družinskih centrov, ki so jih v Nemčiji, kot rečeno, izvirno imenovali »materinski centri«, se je razvil v okviru raziskovalnega projekta na temo izobraževanja in svetovanja za starše (1976–1980) v DJI. Takratno nemško Ministrstvo za družino je z raziskavo želelo ugotoviti, zakaj za njihovo ponudbo izobraževanja in svetovanja poprime le manjši del izobraževalno naravnanih srednjeslojskih staršev. DJI je izvedel strokovno študijo, s pomočjo katere je zbral izkušnje 144 obstoječih projektov, in študijo med socialno deprivilegiranimi družinami. Rezultati obeh študij so pokazali, da mlade družine želijo, da se družbeno prepoznajo njihove starševske kompetence in odgovornost; da si bolj želijo izmenjave z drugimi starši, kot strokovno pomoč; da si socialno deprivilegirane družine bolj želijo materialne in vsakodnevne razbremenitve kot strokovnega svetovanja; da imajo družine različne vrednote, prioritete in časovne ritme kot institucionalna ponudba; da matere iščejo programe, ki se jih lahko udeležijo skupaj z otroki, pri čemer želijo poskrbeti tudi za svoje interese (DJI).

Na podlagi teh rezultatov so razvili model materinskih centrov z naslednjimi značilnostmi:

- materinske centre upravljajo obiskovalke same. Kompetence mater so upoštevane – matere so obravnavane kot strokovnjakinje;
- izobraževanje in svetovanje za starše sta ponujena v okviru vsakdanjih aktivnosti centrov in se dogajata tudi v obliki vrstniškega svetovanja;

- »srce« materinskih centrov je odprta kavarnica, ki je odprta vsak dan. Iz nje izhajajo vse ostale aktivnosti, kot so tečaji, predstave itd. Kavarnica ustvarja atmosfero odprtega srečevanja;
- delo v materinskih centrih se honorira;
- matere so v centrih vselej dobrodošle; njihovi interesi so v središču.

Nemško ministrstvo za družino je na začetku osemdesetih prelilo raziskovalne rezultate v modelni projekt. V obliki treh materinskih centrov (v krajih Salzgitter, München-Neuaubing und Darmstadt) so poskusno tri leta (1981–1984) udeleženi izoblikovani koncept. Raziskovalke DJI (Greta Tüllmann, Monika Jaeckel, Sybille Brockmann in Barbara Brasse) so delovanje teh centrov v tem času strokovno spremljale in usmerjale. Poleg znanstveno-strokovnega ovrednotenja izkušenj so spodbudile matere, ki so se udeleževale v teh treh centrih, da napišejo knjigo. Leta 1985 je tako izšla knjiga »Mütter im Zentrum – Mütterzentrum« (slov. Matere v centru – materinski center), ki je sprožila pravo gibanje materinskih centrov. DJI je na pobudo ministrstva za družino redno spremljal in evalviral razvoj družinskih centrov (npr., leta 1988 v okviru projekta »Družine pomagajo družinam«, leta 2006 je bilo evalviranih 23 družinskih centrov in rezultati so objavljeni v zborniku »Familie in Zentrum: Kinderfördernde und elternunterstützende Einrichtungen«, slov. Družina v centru – institucija za spodbujanje otrok in podporo staršem). Družinski centri so se v vsem obdobju svojega razvoja razvijali v sodelovanju z raziskovalnim inštitutom DJI, kateri jim je na voljo za svetovanje in tudi za tehnično pomoč.

Družinski centri v Nemčiji se na regionalni ravni združujejo v mrežne centre. Več kot 400 trenutno obstoječih družinskih centrov, od katerih je vsak unikaten, tvori Zvezo nemških družinskih centrov (Mütterzentren Bundesverband 2010). To mrežo podpirajo različni akterji, med drugimi Ministrstvo za družinske zadeve, starejše občane, ženske in mladino ter Fundacija Apple Tree (prav tam).

Za organizacijo materinskega/družinskega centra z inovativnim pristopom, ki je v popolnem nasprotju s profesionalnim pristopom, je v Nemčiji načeloma potrebna in hkrati že dovolj skupina začetnih entuziastk/-ov z izkušnjo dela v skupini (npr. z izkušnjo iniciative za samopomoč), ki ima dovolj samozavesti in zmore delovati od »spodaj navzgor« (angl. grassroots) in ki svoja stališča lahko deli z drugimi.

Regije (npr. njihova ministrstva za družino) in mestne občine v različni meri in na različne načine finančno in tudi drugače prispevajo družinskim centrom. V Bayern so recimo družinski centri podprti s sredstvi mladinskega programa. Pogosto pa je za ustanovitev potreben tudi privatni kapital (npr. tudi v obliki doniranja opreme itd.). Tudi sicer se centri v precejšnji meri finančno vzdržujejo s pomočjo prostovoljnih prispevkov, članarin, donacij, sponzorstev, oddajanja prostora (recimo za otroške rojstnodnevne zabave). Med regijami, ki izdatno podpirajo centre, izstopata Nordrhein-Westfalen in Baden-Württemberg, ki zelo podpirata družinske centre tudi v birokratskem smislu, npr. z informacijami, svetovanjem, v procesu pridobivanja certifikata.

Nemški model družinskih centrov primarno temelji na ideji krepitvi moči žensk, ki se znajdejo v materinski vlogi. Družinski centri zagotavljajo javni prostor za ženske po načelu samopomoči in nudijo možnost za vzpostavljanje stikov, komuniciranje in vrstniško izobraževanje za matere z majhnimi otroki, ki so pogosto izključene iz javnega življenja. V obdobju vzpostavitve koncepta družinskih centrov v Nemčiji je namreč starševski dopust trajal 3 leta, kar je poleg splošne nizke vključenosti žensk z majhnimi otroki na trg dela vplivalo na izključenost žensk iz javne sfere. Nemški koncept zato poleg medsebojnega skupnostnega povezovanja in podpore zelo izpostavlja podporo javnemu udejstvovanju žensk. Participacija v družinskih centrih lahko za udeleženske predstavlja prehod med delovanjem, ki je usmerjeno pretežno na zasebno sfero, dom in družino, in delovanjem v javni sferi plačanega dela (Jaeckel idr., 2002).

Jaeckel idr. (2002) posebej izpostavlja še dva vidika nemških materinskih centrov kot oblik skupnostne revitalizacije. Prvi je ta, da so v centru strokovnjakinje »običajne« ženske. Profesionalni sodelavec ali sodelavka se vključi v primeru predavanj, izobraževanj ipd. Kot drugo, ideja družinskih centrov temelji na izogibanju akademskim oblikam učenja in hierarhiji, ki je prisotna v razmerju učitelj/ica/strokovnjak/-nja-slušatelj/ica/stranka. Na podlagi odsotnosti hierarhične strukture imajo matere možnost, da same sebe in svoje otroke izkusijo samozavestno in pozitivno, kar vpliva na njihovo samopodobo in posledično tudi na njihove otroke, družine in sosesko.

Skratka, osnovna ideja, ki se še danes udejanja v nemških družinskih centrih, je bila, da vse delo organizirajo in opravijo sodelujoče matere, ki same usmerjajo in vodijo delovanje družinskega centra. Matere same po lastnih zmožnostih delujejo v centru kot strokovnjakinje – če to želijo, zmorejo in če jim to dopušča čas. Načelo mater kot strokovnjakinj družinskih centrov promovira stališče, da vsaka ženska obvlada različne stvari in jih tudi dobro počne. Zato je ena od nalog materinskega centra tudi, da pomaga materam odkrivati, kje so njihove točke moči, znanja, v čem so dobre in posebne, kaj lahko ponudijo drugim.

Drugo pomembno izhodišče omenjenih centrov je, da je delo žensk v materinskem centru plačano. V družbah, kjer je priznanje in sprejetost posameznika odvisna od plačila, ki ga nekdo prejme za lastno delo, je za matere in njihovo samozavest izjemnega pomena, da niso izključene iz omenjenih oblik priznanj in pridobivanj družbenega statusa. Denar kot povračilo odraža priznanje materam in gospodinjam za njihovo opravljeno delo, ne glede na vrsto opravljenega dela.

Družinski centri v Nemčiji delujejo kot non-stop kavarnica, ki je odprta tako med delovniki kot med vikendom. Poleg druženja se običajno v družinskem centru spontano razvije ponudba številnih aktivnosti in storitev, ki jo nudijo matere, ki obiskujejo družinski center, npr.: varstvo otrok, nudenje toplih obrokov, tržnica, likanje, razne delavnice in seminarji, športne aktivnosti, masaže ipd. Delo v kavarnici in dnevnem varstvu otrok je plačano na podlagi urne postavke – matere so plačane za likanje, učenje igranja glasbil, kuhanje dnevnih toplih obrokov, vodenje rekreacijskih dejavnosti, pravno svetovanje ipd. Delovanje družinskih centrov lahko vključuje tudi projekte in programe samopomoči, ki jih prav tako vodijo sodelujoče matere.

Nekatere matere so v družinskem centru celo zaposlene za polovični delovni čas. Aktivno sodelujoče matere skupaj sooblikujejo tim, ki skrbi za organizacijo, koordinacijo in izvedbo aktivnosti ali storitev, ki jih center ponuja. Tim se po navadi sestaja tedensko in reflektira delovanje in dinamiko centra, pa tudi ravnanje sodelujočih. Sodelujoče matere se timsko učijo ustreznega obnašanja, reševanja konfliktov, sprejemanja drugačnosti ipd. (Jaeckel idr., 2002). Poleg reflektiranja dnevnih izkušenj predstavlja redno tedensko srečevanje nujno potrebno podporno

strukturo za delo v družinskih centrih reflektivni prostor v obliki usposabljanj in seminarjev za spremljanje praktičnega dela in za usmerjanje. Za izjemno produktivne in spodbudne veljajo tudi izmenjave med materami, vključenimi v različne centre znotraj države (prav tam).

Sestava skupine mater, ki obiskujejo center in v njem aktivno sodelujejo, se tekom leta spreminja, saj vsaka ženska skrbi za določeno aktivnost le toliko časa, dokler si to želi in dokler jo lahko usklajuje z obveznostmi svoje družine in/ali druge zaposlitve. Tovrstna organizacija materam z majhnimi otroki omogoča, da so v družinski center aktivno vključene, kolikor želijo, ali tudi, da so zgolj obiskovalke družinskega centra. Zaradi navedenega je ena temeljih značilnosti družinskega centra fluktuacija (prav tam).

Če povzamemo, ne glede na specifične posameznih materinskih/družinskih centrov, lahko opredelimo naslednja skupna osnovna načela delovanja materinskih centrov (Jaeckel idr., 2002):

- fleksibilnost: obiskovanje materinskih centrov in participacija pri delu v njih temelji na časovnih zmožnostih staršev z otroki. Starši z otroki se lahko kadar koli oglasijo v materinskem centru;
- odsotnost hierarhičnega modela: bistvena je aktivna vloga staršev, ki se s svojim znanjem, spretnostmi in pripravljenostjo vključujejo v delovanje centra, kjer je prav tako kot aktivna vloga staršev sprejeta tudi vloga staršev obiskovalcev;
- odprtost: center je odprt za vse starše, ne glede na starostno, etnično ali katero koli drugo pripadnost;
- vključevanje: center vključuje tako tiste, ki se želijo le ustaviti v njem, kot tiste, ki želijo aktivno prispevati k njegovemu delovanju.

Torej, izvorno je bistvena ideja nemških družinskih centrov osredotočenost na potrebe in interese mater samih. Matere predstavljajo središčno točko družinskih centrov, otroci pa so integralni člen omenjene strukture (Jaeckel idr., 2002: 13). Pozitivni učinki za otroke, ki z materami prihajajo v center, so vendarle številni: druženje s sovrstniki, učenje ravnanja s sovrstniki ter ravnanja z ostalimi odraslimi na javnih krajih, izpostavljenost raznolikim vplivom in učenje prilagajanja ipd. (prav tam).

Če strnemo, med najpomembnejše učinke materinskih centrov v Nemčiji sodijo (po Jaeckel idr., 2002: 144–146):

- zagotavljanje javnega prostora za ženske po načelu samoorganizacije in samopomoči. Družinski centri nudijo možnost za vzpostavljanje stikov, komuniciranje in vrstniško izobraževanje za matere z majhnimi otroki, ki so pogosto izključene iz javnega življenja;
- zagotavljanje socialne mreže za vzajemno pomoč in družabne stike v soseski. Pogosto družinski centri nudijo: storitve, namenjene ženskam in družinam (likanje, kosila, ipd.); pomoč v nujnih primerih, podpirajo družine pri organizaciji dnevnega življenja; možnost za integracijo na novo priseljene družine; možnost za reintegracijo starejših žensk in medsebojno povezovanje generacij in ponovno vzpostavljajo skupnost, kjer bi ta igrala močnejšo podporno vlogo;
- razvijanje in prakticiranje novih družini prijaznih oblik skrbi za otroke, ki združujejo potrebe različnih starostnih skupin otrok. Družinski centri lahko recimo nudijo kosila za šolske otroke po pouku in prostočasne dejavnosti v času počitnic; ženskam, ki si v centru pridobijo delovne izkušnje z varstvom otrok, pa reference za njihove izkušnje ipd.;
- nudenje različnih oblik izobraževanja in usposabljanja za ženske kot tudi pomoč za ponoven vstop na trg dela. Družinski centri so vodilni primer ustvarjanja družini prijaznih služb;
- nudenje svetovanja in posredovanja informacij. Članice in člani družinskih centrov so običajno zelo dobro obveščeni o mreži pomoči in splošni ponudbi, ki je dostopna v lokalnem okolju;
- predstavljanje in zastopanje interesov družin in ustvarjanje dobre socialne klime v skupnosti. S soočenjem z raznolikostjo potreb, interesov in morebitnih problemov vključenih, se krepi zavedanje in občutljivost za celotno družbeno okolje, z združevanjem generacij, oseb z različnimi verskimi, etničnimi in socialnimi ozadji pa se krepijo vrednote, kot so toleranca, solidarnost in integracija.

Ovisno od velikosti in števila let obstoja družinski centri zaobjamejo med 50 in 500 družin iz soseske (UN-Habitat, 2002). Izkušnje nemških družinskih centrov kažejo, da so običajne obiskovalke centrov matere z otroki (predvsem tiste, ki niso zaposlene) in tudi starejše nezaposlene ženske, ki so že vzgojile svoje otroke in center obiščejo brez otrok ter se v njem aktivno udeležujejo – pri čemer obe skupini žensk izhajata iz

populacije, stanujoče v okolici centra. Center redno obiskujejo tudi matere iz enostarševskih družin in matere imigrantke. Družinski centri pa niso namenjeni zgolj materam in njihovim otrokom, temveč prav tako moškim oz. očetom. Izkušnje delujočih družinskih centrov kažejo, da so moški zaradi zaposlenosti redkeje v centrih prisotni ob običajnih delovnikih, pogosteje pa zahajajo v center ob vikendih in se udeležujejo skupnih družinskih aktivnosti centra, ki obsegajo različne družabne dogodke (npr. piknike, tržnice, športne aktivnosti ipd.).

Raziskava Nemškega inštituta za študije mladine (Belenky idr., 1997) na vzorcu uporabnic družinskih centrov v Nemčiji je pokazala celo, da izkušnja sodelovanja v njem pogosto korenito spremeni življenja vključenih žensk. Poglavitne dobrobiti, ki so jih matere povezovala s sodelovanjem v družinskih centrih so: učenje strpnosti in veščin udejstvovanja – postaviti se zase in povedati svoje mnenje; mirnejše in samozavestnejše soočanje z vsakodnevnim življenjem; za otroke družinski center predstavlja možnost širitve tako fizičnega, kot tudi simbolnega prostora. Za očete so se družinski centri pogosto izkazali kot vir preizpraševanja tradicionalnih družinskih vlog in njihove delitve, kar je več kot polovica (67 %) očetov, vključenih v študijo, označilo kot pozitivno. 80 % anketiranih je označilo družinski center kot obogatitev skupnosti, 47 % je zaznalo njegov vpliv na infrastrukturo za družine, 41 % jih je bilo mnenja, da je družinski center sosesko bolj povezal, vključno z večjim sprejemanjem manjšinskih skupin.

Najnovejša raziskava družinskih centrov (Diller, Heitkötter in Rauschenbach, ur., 2008) kaže, da predstavljajo družinski centri na potrebe družin usmerjeno, integrirano ponudbo in so pomembno križišče lokalnih omrežij okrog družine. Ti centri povezujejo doslej ločene ponudbe za starše in otroke, pri čemer se ustvarjajo sinergični učinki. Primeri programov, ponudb, ki se povezujejo, so: prostori komuniciranja in srečevanja, razširitev institucionalnega varstva otrok, starševska izobraževanja, jezikovni tečaji za starše z migrantskim ozadjem, svetovanje o vzgoji, skupno delo z drugimi socialnimi službami, zdravniki in drugimi akterji s področja zdravstva, gospodinjski servisi (s ponudbo čiščenja, varstva itd.). Pravzaprav se vzpostavljajo prava kooperativna omrežja, ki so pričela z izmenjavo izkušenj in aktivnosti, njihov cilj pa je sistematično skupno delo. Tudi diskurz o družinskih centrih se spreminja; poudarek ni več predvsem na materah, ampak na promociji družinskih

centrov kot prostorov za celo družino, na krepitvi starševskih kompetenc in izboljševanju združevanja zaposlitvene in družinske sfere.

Skratka, družinski centri v Nemčiji so prispevali k razvoju cele vrste novih skupnostnih servisov in spodbudili novo kulturo skrbi za otroke in sosedsko usmerjene socialne infrastrukture. Kot uspešne so se izkazali tudi z vidika vstopanja žensk na trg dela (nudijo oblike usposabljanj, zaposlitvenih treningov...), pa tudi kot priložnost za ustvarjanje novih delovnih mest in področij zaslužka. Izpostaviti velja, da so se družinski centri v Nemčiji zaradi svojega poznavanja potreb družin razvili tudi v pomembne sogovornike za družinska in mladinska politična vprašanja. Centri si tudi sami prizadevajo za glas v lokalni politiki – za delovanje slednje v interesu družin. Npr., neredko uspejo vplivati na prometne in druge prostorske mestne ureditve.

2.1.2 Švedski koncept družinskih centrov

Na splošno za Švedsko velja, da njen socialni sistem zagotavljanja dobrobiti otrok temelji na ustvarjanju podpornega okolja za družine, kar spodbuja pozitiven razvoj otrok. Ustvarjanje ustreznih okoliščin za razvoj otrok je zato postavljeno v kontekst zagotavljanja enakih možnosti za vse. Osnovna ideja je, da ne moremo ustvariti ugodnega okolja za otroke, ne da bi vzpostavili družbo, ki temelji na enakosti med vsemi državljani – npr., kar se tiče pravice do zaposlitve in razdelitve finančnega bogastva (Lindskov, 2010).

Švedski družinski centri so del podpornega sistema za otroke in njihove družine. Ustanavljanje teh centrov se je na Švedskem pričelo v 90-ih letih prejšnjega stoletja. Nemškemu modelu družinskega centra je podoben t. i. *center za predšolske aktivnosti*, ki pa je del širšega kompleksa ponudbe za starše, in otroke, kateri obsega še materinski zdravstveni center (ki zaobjema storitve, ki se nanašajo na reproduktivno zdravje žensk, in starševske tečaje), otroški zdravstveni center ter socialne storitve, kot so finančna izplačila za porodniški in starševski dopust, informacije, nasveti itd. (kar konkretno pomeni pisarno s socialnim svetovalcem/-ko). Nemški model družinskega centra se v zadnji fazi približuje taki bolj integrirani obliki s

celovitejšo podporno ponudbo za družine. Vendar pa na Švedskem vse omenjene institucije, ki sodijo pod družinski center, niso nujno locirane na isti lokaciji – najpogosteje pa so. Je pa med posameznimi člani v vsakem primeru tesno sodelovanje.

Družinske centre na Švedskem skupaj upravljajo občine in regionalni zavodi za varstvo zdravja ter so kot taki javno financirani (Abrahamsson idr., 2009) in zato tudi pogosto locirani v prostorih občin. Vendar pa niso formalno priznani v nobenem zakonu; prav tako ni nacionalnih smernic ali splošne obveze, da bi lokalne oblasti morale zagotoviti tak servis. Jih pa uradno priznava in podpira Švedski nacionalni odbor za zdravje in blaginjo (angl. Swedish National Board of Health and Welfare) in Švedski nacionalni inštitut za javno zdravje. Poleg tega so centri povezani v Švedsko združenje družinskih centrov (angl. Swedish Association of Family Centres) (Familjecentraler). Družinski centri se na Švedskem niso začeli ustanavljati zaradi državnega statuta, temveč so ključen impulz dali strokovnjaki (praktiki) na področju zagotavljanja dobrobiti otrok in univerzitetni raziskovalci. Za razliko od Nemčije starši (in otroci) na začetku niso bili povabljeni k sodelovanju, torej ni šlo za pristop »od spodaj navzgor«. Ta manko participacije družinskih članov pri razvoju družinskih centrov izvira iz švedske blaginjske perspektive z močnim prepričanjem v državne intervencije za podporo otrokovega razvoja.

V letu 2007 je na Švedskem delovalo približno 131 družinskih centrov, razpršenih po vsej državi – tako na gosto poseljenih območjih, kot tudi na redkeje naseljenih področjih (Lindskov, 2010). Leta 2008 so bili ti centri pogosto omenjeni kot uveljavljena oblika podpore družinam z majhnimi otroki v vladni nacionalni strategiji za pomoč staršem. Ta strategija je predvidela nadaljnjo širitev družinskih centrov po državi. Omeniti velja še, da sta se po švedskem modelu zgledovali Finska in Norveška pri razvoju družinskih centrov v svojih državah v poznih devetdesetih. Danska ima tudi podobne servise, namenjene družinam z majhnimi otroki, se pa pri njihovem vzpostavljanju ni zgledovala po Švedski.

Center za predšolske aktivnosti, ki je po svoji organiziranosti podoben nemškemu modelu družinskega centra, je namenjen staršem in njihovim predšolskim otrokom (starim do šest let) za igro, pedagoške aktivnosti in socialne izmenjave. Gre tudi za

neformalni prostor srečevanja otrok in njihovih staršev. Obiskovanje centra za predšolske aktivnosti je brezplačno. Struktura obiskovalcev predšolskih centrov običajno odraža strukturo prebivalstva v okolici, v večji meri pa se ga poslužujejo matere na dopustu za nego in varstvo otroka s svojimi otroki. Delež očetov, ki prihajajo v center, je namreč manjši od deleža očetov, ki na območju centra koristijo dopust za nego in varstvo otroka.

Primaren namen vključevanja v center za predšolske aktivnosti je dobrobit otrok, pa tudi srečevanje drugih staršev, izmenjava izkušenj in pridobivanje strokovne pomoči. Program teh centrov je oblikovan v skladu z ugotovljenimi socialnimi dejavniki, ki vplivajo na zdravje in dobrobit družin oz. njihovih članov. Poudarek je na izgradnji socialnih mrež, na interakcijah, samozavesti, druženju, vzpostavljanju prijateljstev, graditvi zaupanja ipd. (Abrahamsson idr., 2009). Osnovni cilji centrov za predšolske aktivnosti so definirani kot (prav tam):

- zagotavljanje prostora in prijetne atmosfere za druženje in srečevanje družin v lokalni skupnosti;
- krepitev medsebojnega povezovanja, mreženja staršev in otrok;
- zagotavljanje možnosti za učenje in razvoj spretnosti;
- nudenje socialne pomoči oz. podpore;
- služiti kot center znanja in informacij;
- skrb za dobro počutje in uživanje ob preživljanju časa z otroki;
- podpiranje vzpostavljanja starševsko-otroške vezi.

Švedski koncept centra za predšolske aktivnosti načeloma temelji na delu v centru zaposlenih strokovnjakov. Strokovno delo pa dopolnjuje tudi vloga družinskih članov, saj se programi po načelu integrativnega vključevanja družin oblikujejo za družine in skupaj z družinami. Švedski model predpostavlja enakost spolov in centrov za predšolske aktivnosti ne omejuje na ženske, temveč si ravno obratno kot nemški model prizadeva povečati obiskovanje centrov s strani očetov z majhnimi otroki in informirati očete o možnostih, ki jim jih centri ponujajo (Abrahamsson idr., 2009: 7).

Evalvacija 16 družinskih centrov v švedski regiji Vastra Gotland je pokazala, da starši, ki s svojimi otroki obiskujejo centre za predšolske aktivnosti, prepoznajo naslednje prednosti vključevanja v te centre:

- razvoj starševske identitete;
- razvoj socialne mreže in prijateljstev tako za otroke kot za starše;
- večjo varnost, do katere privedejo različne oblike pomoči in podpore;
- pridobivanje znanja, potrebnega za kakovostno starševanje (Abrahamsson idr., 2009).

Vlogo in učinke družinskih centrov na Švedskem je podrobneje proučila tudi Lindskov v okviru svoje doktorske disertacije (*Family centre practice and modernity: A qualitative study from Sweden*, 2010). Avtorica se je osredotočila na enega izmed družinskih centrov, t.i. Family House (v nadaljevanju FH⁹) v urbani soseski z 6700 prebivalci, v mestu Kristianstad v južnem delu Švedske (mesto ima skupaj nekaj več kot 30.000 prebivalcev). Lindskov je s pomočjo intervjujev analizirala percepcijo tega centra pri 19 strokovnjakih in 16 starših. V nadaljevanju se posvetimo orisu te konkretne institucije kot primera švedskega družinskega centra ter tudi raziskovalnih ugotovitev.

FH je situiran na območju z raznoliko socialno-ekonomsko in etnično sestavo. Skoraj polovico obiskovalcev predstavljajo prebivalci z imigrantskim poreklom (predvsem iz Iraka, zahodne Afrike in bivše Jugoslavije). FH je po oceni Lindskov (2010) leta 2005 zaobjemal 620 družin, pri čemer je 34 % družin prihajalo v center iz drugih delov mesta in iz ruralnih območij. Center je odprt od ponedeljka do petka med 8.15 in 16.15, kar je po mnenju nekaterih intervjuvanih oseb preozek časovni razpon; starši pa pogrešajo tudi odprtost čez vikend (Lindskov, 2010: 105).

Začetna zamisel za ustanovitev HM se je pričela razvijati sredi devetdesetih let, predvsem zaradi specifične socialno-ekonomske in etnične strukture soseske. Izhajala je iz iniciative lokalne mreže za javno zdravje. Ta mreža je bila del projekta za promocijo zdravja. Šele 2004 pa je Mestna občina Kristianstad sprejela odločitev za ustanovitev te institucije. FH je lociran v stavbi, v kateri so tudi nakupovalno središče, restavracija, kavarna, knjižnica itd. Pred FH je majhno odprto igrišče s peskovnikom in gugalnicami. Kot že navedeno, obsega tudi FH prostor za zdravstveno oskrbo mater in otrok s čakalnico, center za predšolske aktivnosti in

---

⁹ Dostopno prek: <http://www.kristianstad.se/sv/Om-kommunen/Styrning-och-forvaltning/Forvaltningarna/Arbete-och-valfard/Barn--och-ungdomsenheten/Familjehuset-Nasby/> (10. 5. 2011).

pisarno s socialnim svetovalcem. FH je prijetno opremljen in dobro založen z igračami. V njem je redno zaposlenih osem ljudi: en svetovalni delavec, tri patronažne in ena pomožna sestra, dve babici (midwives) in vzgojitelj. Za polovični čas sta zaposlena še otroški psiholog in zdravnik. Vso osebje oz. posamezne institucije, ki so združene pod streho FH, med seboj sodelujejo. Njihove matične organizacije, ki so finančno odgovorne zanje, pa tudi legalne osnove za njihovo delo pa so različne. Osebje, zaposleno v FH, podpira še nadzorna skupina, ki jo sestavljajo predstavniki občine in mestnega sveta (Lindkov, 2010).

Center za predšolske aktivnosti obsega veliko sobo s kuhinjo na eni strani ter obsežnim prostorom za igro in druženje na drugi strani. Ta soba je povezana z manjšimi sobami za zasebne pogovore, za pisarniško delo ter za slikanje z otroki. V tem centru je zaposlen vzgojitelj, katerega funkcija je podpora staršem, družinam ter spodbujanje dejavnosti. Ta center predstavlja osrčje FH. Družine se po potrebi obrnejo na socialnega svetovalko/-ca ali zdravstveno osebje.

Vizija FH je promovirati zdravje in sodelovanje v lokalni skupnosti. Poleg tega si prizadevajo ponuditi možnosti ljudem iz različnih kulturnih in socialnih okvirov, da si zgradijo svoja socialna omrežja in jim tako olajšati integracijo v družbo. Njihovi cilji so: preprečevati slabše zdravje med otroki in družinami s pomočjo sodelovanja med različnimi strokovnjaki; postaviti družino in vsakega družinskega člana posebej v središče; promovirati starševske veščine s krepitvijo odnosov med starši in njihovimi otroki; promovirati grajenje družinskih omrežij; promovirati dobrobit družine s pomočjo sodelovanja med socialnimi klubi in strokovnimi organizacijami (Kristianstads Kommun 2002 v Lindskov, 2010).

Avtorica Lindskov (2010) je percepcije FH pri strokovnjakih razdelila na tri kategorije: strokovni servis, neformalno srečevališče strokovnjakov in družin z majhnimi otroki ter širok skupnostni center. Izkazalo se je, da je za strokovnjake velik izziv ne delovati zgolj s pozicije strokovne vednosti, temveč izhajati iz pozno-moderne individualne odgovornosti posameznikov ter starše »zgolj« podpirati. Pri tem jim je neformalna atmosfera FH po eni strani v pomoč, saj so starši načeloma bolj zgovorni kar se tiče težav, stisk itd. in odnosi so bolj kontinuirani, po drugi strani pa je njihova

vloga kot strokovnjakov zaradi tega pogosto zamegljena (saj njihova vloga prehaja od vlog strokovnjaka, spodbujevalca do vlog sodelavca, prijatelja).

Percepcije staršev pa je avtorica razdelila na štiri kategorije: strokovni servis, od katerega starši dobijo strokovno podporo in vodenje; študijski krožek; dnevna soba za neformalno izmenjavo izkušenj in druženje; igralnica za otroke, kjer so otroci v interakciji in se urijo v socialnih veščinah. Pokazalo se je, da starši sicer zaupajo strokovnjakom, se pa več ne pozicionirajo v klasično moderno vlogo klienta, ki predpostavlja, da strokovnjak najbolje ve. Raziskava je pokazala, da starši tudi otrok ne gledajo kot potrebnih socializacije, temveč jih obravnavajo kot aktivne posameznike, ki uživajo v igri in interakciji z vrstniki in odraslimi. Njena raziskava je na splošno potrdila pomen FH kot socialne arene za razvijanje osebnih in intimnih odnosov z drugimi starši in tudi s strokovnjaki, pri čemer se briše meja med zasebnim in javnim. Prav tako je potrdila pomembno vlogo te institucije pri integraciji imigrantov ter krepitvi kulturne raznolikosti.

Lindskov (2010) je ugotovila še, da so družinski centri na Švedskem institucija, ki je sicer do neke mere med starši dojeta kot nadzorniška, vendar pa jo dojemajo kot zaželeno in pomembno, celo kot protektivni kokon za družine pri obvladovanju dnevnega življenja z otroki. Starši cenijo tako strokovno podporo in pomoč, kot tudi možnost izmenjave osebnih izkušenj z drugimi starši. Lindskov pa izpostavlja še, da je izziv družinskih centrov na Švedskem iskanje oblik prave participacije otrok in staršev pri načrtovanju in razvoju tovrstnih praks.

Strokovno podporo družinskim centrom na Švedskem zagotavlja Univerza Kristianstad z izobraževanjem in dodatnim usposabljanjem za delo v družinskih centrih. Cilj njihovega programa, ki se nanaša na družinske centre, je izobraževanje različnih skupin strokovnjakov, zaposlenih v teh centrih (od socialnih delavcev do medicinskih sester) – in to predvsem prek spodbujanja izkustvenega učenja, učenja na primerih, dialoga in refleksije (Familjecentraler).

2.1.3 Družinski centri v Belgiji

Belgija se je pri vzpostavljanju družinskih centrov zgledovala po tovrstnih institucijah v drugih državah, predvsem po italijanskih "spazio insieme" in francoskih "Maison Vertes" (Vandenbroeck, Boonaert in Van Der Mespel, 2009). Osnovni poudarek je bil na odpiranju različnih možnosti za intervencije v zvezi s starševanjem, ki niso osredotočene na specifične ciljne skupine in se ne osredotočajo na probleme ali predpostavljene pomanjkljivosti staršev. Prav tako se ne osredotočajo na izobraževanje. Gre za vmesne službe med varstvom otrok in servisi za podporo staršem. Glavni poudarek družinskih centrov v Belgiji je na socialnem povezovanju, »socialnem mešanju«, premoščanju socialnih neenakosti in izgrajevanju skupnosti, krepitvi socialne kohezije.

Konceptualni okvir za take družinske centre je zasnoval prof. Vandenbroeck s sodelavci (2009) z Univerze Bruselj in je bolj teoretičen kot pri ostalih primerih. Osnovo za razvoj družinskih centrov vidijo Vandenbroeck in njegovi sodelavci (2009) v konceptu odnosnega državljanstva, ki ne temelji na neoliberalnih ciljih, kot so avtonomen, podjeten, samozadosten državljan. Neoliberalni koncept državljanstva je po njihovem ozek predvsem v smislu, da ne pušča dovolj prostora vzajemni povezanosti in soodvisnosti ter taji predpostavko, da je človeški razvoj v osnovi vpet v odnose z drugimi. V tem smislu se na odnosnosti utemeljeni prostori srečevanj navdihujejo tudi po Levinasu in njegovi »etiki srečevanja«, po kateri srečevanje ni poskus, da bi drugega kolonizirali in poskusili narediti sebi podobnega. Na polju podpore staršem koncept odnosnega državljanstva ne vodi v ustvarjanje programov, ki bi povečevali avtonomijo in dodajali moč, pač pa v razvoj takih programov, kjer bi ljudje lahko vzajemnost, soodvisnost in dodajanje moči preprosto preizkušali in živeli (Ramaekers, 2010).

Vendar pa družinski centri v Belgiji niso formalno prepoznani niti s strani lokalnih niti nacionalnih oblasti (Vandenbroeck, komunikacija prek e-pošte, 7. 2. 2011). Niti profesor Vandenbroeck, ki je sodeloval pri konceptualni zasnovi in evalvaciji enega izmed družinskih centrov v Belgiji (Baboes v Bruslju) in ki je eden izmed organizatorjev mreže družinskih centrov v flamskem delu Belgije, ne ve, ali podobne institucije oz. servisi ali celo mreže takih institucij obstajajo v drugih predelih Belgije

(francosko in nemško govorečem) oz. celo ne ve za morebitne druge lokalne centre na flamsko govorečem območju. Profesor Vandebroek pravi, da gre zaradi manka prepoznanja za »obupno« področje oz. da o področju na sploh v Belgiji sploh ne moremo govoriti.

Omenjena mreža družinskih centrov, ki povezuje deset centrov, pa tudi ni formalna institucija (z recimo svojo spletno stranjo, kot je običaj v drugih državah). Med centri, ki so del te mreže, so pa npr. (prav tam):

- Baboes v Bruslju, ki bo podrobneje predstavljen v nadaljevanju;
- De Speelbrug, družinski center v Antwerpnu, ki je oblikovan po francoskem »Maison Verte« (Françoise Dolto in se financira z letno donacijo s strani »Kind en Gezin« (»Otrok in družina«, vladno telo za podporo zgodnjega obdobja in staršev);
- De Speelvijver, družinski center v Antwerpnu, ki je del večjega centra za socialno dobrobit; financira se iz dobrodelnih prispevkov, nekaj denarja pa prispeva tudi Provinca; njihov koncept je blizu Baboes;
- v Antwerpnu obstajajo še trije družinski centri, ki pripadajo mestni oblasti; mesto jih tudi financira;
- v Leuvenu obstaja drug »Maison Verte«, podoben omenjenemu De Speelbrug, ki ga nihče ne financira.

V nadaljevanju podrobneje predstavljamo bruseljski družinski center Baboes, pri čemer črpamo iz evalvacije, ki je nastala ob prvem letu delovanja (Vandebroek in Geens, 2010). Ob tem podajamo tudi nekaj splošnejših premislekov o naravi družinskih centrov, ki so nastali ob tej evalvaciji. Baboes se na svoji spletni strani propagira kot oaza sredi mesta za otroke od 0 do dopolnjenega petega leta starosti. Baboes je bil ustanovljen šele maja 2009, in sicer na podlagi poročila raziskave »Izobraževanje¹⁰ v Bruslju« (avtorjev Vandebroek, Boonaert, Vander Mespel in De Brabandere, 2007; 2009 v Vandebroek in Geens, 2010), ki je zastavilo koncept ustanovitve in funkcioniranja Baboes; ter na podlagi vizije družinskih centrov flamske mreže družinskih centrov, katera je bila prediskutirana s predstavniki zgoraj

---

¹⁰ Nizozemski termin za izobraževanje označuje izobraževanje v najširšem možnem, holističnem pomenu, in obsega tako izobraževanje v šoli kot tudi v drugih pedagoških (sploh ne nujno akademskih) okoljih (Vandebroek in Geens, 2010: 5).

omenjenega vladnega telesa »Otrok in družina«. Omenjena raziskava je, med drugim, ugotovila, da so starševska neformalna socialna omrežja distribuirana na zelo neenake načine (npr., četrtna mater preživljajo več kot sedem ur dnevno same z otroki – kar se polovici od teh zdi zelo problematično); da prisotnost omrežij pomenljivo zmanjša starševski stres; da si večina staršev želi prostorov, kjer bi se njihovi otroci lahko družili z drugimi otroki, sami pa bi se srečevali z drugimi starši; respondenti raziskave so se strinjali, da je glede starševske podpore poudarek predvsem na informiranju, premalo pa se spodbuja neformalno socialno podporo; da ne prihaja do deljene odgovornosti za otroke med zasebno in javno sfero, temveč je vsa odgovornost na plečih posameznikov.

Rezultat študije je bila ustanovitev neprofitne organizacije »Opvoeden in Brussel« (»Izobraževanje v Bruslju«), sestavljene iz deležnikov na področju dnevne skrbi in podpore staršev. Filozofija te organizacije je spodbujati delitev odgovornosti za otroke med starši in družbo – če ne drugače prek ustvarjanja ugodnih pogojev, okoliščin za starševanje. Njen osrednji cilj pa je bil in še vedno je ustanavljati družinske centre na bruseljskem področju. Baboes je prvi od teh centrov in je nastal po enem letu skrbnega načrtovanja, vključno s študijskimi obiski podobnih francoskih in italijanskih institucij (Vandenbroeck in Geens, 2010).

Baboes je odprt ob dopoldnevih, tudi v soboto, razen ob četrkih, ko je odprt popoldne. Kot v primeru švedskega FH so tudi glede obratovanja Baboes starši v evalvaciji izražali želje po širšem razponu obratovanja. Prostor je v osnovi zasnovan kot igralnica, ki omogoča različne vrste iger in interakcij. Ima sicer vrt, nima pa večjega odprtega igrišča, za kar si še prizadevajo. Osrčje tudi tukaj predstavlja manjša kuhinja, imajo pa tudi veliko mizo, ki spodbuja interakcije med starši in med otroki. Pri vhodu je obešena tabla, na kateri so napisana imena otrok, ki so trenutno v centru, in njihove starosti. Nekateri starši so v evalvaciji izrazili, da bi želeli, da so na tablo napisana tudi imena staršev. Na eni od osrednjih sten je velik zemljevid Bruslja, ki ga starši redno uporabljajo, da drugim staršem pokažejo, kje živijo, v kateri park hodijo z otrokom, kje stopijo na avtobus itd. – kar že spodbuja socialno povezovanje.

V centru sta običajno hkrati prisotni dve v njem zaposleni osebi, ki imata predvsem gostiteljsko (in ne strokovno) vlogo. Vsaj ena od teh oseb osebno pozdravi vsakega

starša in otroka, ki prideta v center. Osebjem tudi spodbuja interakcije, igro, vendar ne v specifične smeri, in tudi ne vrednoti in deli nasvetov. Skratka, obiskovalci imajo na razpolago »odprti prostor«, v katerem lahko sami dozirajo razmerje med anonimnostjo in odprtostjo do drugih in do osebja. Osebjem si dnevno redno zapisuje imena in starosti otrok, njihovo relacijo do skrbnika, ki ga je pripeljal v center, ter jezik, v katerem se pogovarjata otrok in skrbnik. V prvem letu obratovanja je bil center praktično ves čas zaseden do polne zmogljivosti ali celo nekoliko čez (Vandenbroeck in Geens, 2010).

Baboes je umeščen med zasebno in javno sfero, je neke vrste prehodni prostor med tema dvema sferama. Izobraževanje in podpora staršem v tej luči ne moreta biti razumljena kot tehnologija, ki bi še okrepila individualno odgovornost staršev. Namesto tega se izobraževanje in podpora kažeta v luči drugačne narave interveniranja, in sicer interveniranja kot »delitve odgovornosti« med privatno in javno domeno (Vandenbroeck idr. 2009; Ramaekers, 2010). Odgovornost tako ne pripada niti izključno družini in ne izključno državi, pač pa je njen prostor dialoška interakcija vmes. Znanje, ki se v takem prostoru ustvari, je kontekstualno, začasno in mikropolitno (Mozère, 2007; po Vandenbroeck idr., 2009).

Eden ključnih vidikov družinskega centra Baboes je torej ponuditi staršem prostor, kjer ne bodo sami pri starševanju. Pri tem pa je Baboes oz. so družinski centri na sploh prostori konfrontiranja različnih pogledov, pristopov itd. Starši so v družinskih centrih (vsaj indirektno) izpostavljeni drugačnim načinom vzgajanja, pri čemer se ne morejo izogniti razmislekom glede lastnega vzgojnega početja (Vandenbroeck idr., 2009). Prav ti avtorji družinski center primerjajo s »teatrom«, v katerem starši igrajo svoje starševske vloge pred občinstvom. Evalvacije v Baboes (Vandenbroeck in Geens, 2010) kažejo, da se starši v družinskem centru tega še kako zavedajo. Nezanemarljiv vidik, kjer se konfrontacije pogosto dogajajo, je recimo polje spolnih vlog.

Skratka, vsak starš, ki pride z otrokom v družinski center, je na očeh ostalim staršem; četudi tega pogleda ostalih ne gre razumeti kot panoptikona, disciplinirajočega pogleda. Demokratični in neformalni prostor namreč omogoča, da je ta pogled recipročen, odprt in ne-hierarhičen. Družinski center pa tudi ni javni prostor, kot je

denimo šola. Ni kurikulum, ki bi ga kdo nalagal od zunaj, vsak starš z otrokom je svoboden pri odločanju, kdaj priti in kdaj prostor zapustiti ter do katere mere in pri katerih aktivnostih sodelovati. Konfrontacijo lahko v družinskem centru starši dozirajo po svoji želji in pripravljenosti (prav tam). Priložnost konfrontacije naj bi bila bistvena za razvoj vpogleda v to, kaj posameznici/-ku pomeni vzgajati otroka in kaj je dobro starševanje. V tem smislu je ključna funkcija družinskih centrov, kot je Baboes, po avtorjih Vandebroek in Geens (2010) interakcija oz. komunikacija – med starši in otroki, med otroki, med starši. Ne gre pa nikakor za to, da bi zaposleni v centru (»strokovnjaki«) promovirali kakršen koli pogled na »pravilno« starševanje ali podobno.

Vandebroek in Geens (2010) na primeru centra Baobes razmišljata tudi o naravi socialne opore. Socialna opora se v centrih lahko ustvarja ravno in predvsem prek interakcije z drugimi starši in otroki. Socialno delo ali terapevtski pristopi praviloma v družinskih centrih nimajo prostora, saj niso v skladu z neformalno in vrstniško klimo, ki naj bi praviloma prevladovala v družinskih centrih. Vandebroek idr. (2009) podobno kot Lindskov (2010) na primeru švedskega družinskega centra ugotavljajo, da naj strokovnjaki ali terapevti v tradicionalnem pomenu te besede v družinskih centrih ne bi imeli vodilnih ali ekskluzivnih vlog.

Baboes se ne osredotoča na specifične ciljne skupine ali teme, nikakor ni namenjen (zgolj) staršem »s problemi«, temveč je usmerjen na vse starše ali druge skrbnike (stare starše, brate/sestre, varuške ali druge osebe, ki so prevzeli del starševske odgovornosti). Funkcija tega centra je predvsem ponuditi »nove odgovore na zelo staro človekovo potrebo za socialnim stikom in občutkom povezanosti, brez da bi nujno ustvarjali dolgoročne povezave« (Vandebroek in Geens, 2010: 8). To je še posebej pomembno v metropoli, kot je Bruselj, kjer je manj formalnih in neformalnih možnosti za zadovoljitev univerzalne človeške potrebe po pomenljivi interakciji, za zmanjševanje občutkov socialne izolacije ter ustvarjanje občutka skupnosti.

Poleg tega pa primer družinskega centra Baboes nazorno kaže, kako lahko otroci gradijo interakcijske mostove, ki prečijo kulturne in druge ovire (Vandebroek in Geens, 2010). Obiskovalci centra Baboes reprezentirajo socialno-ekonomsko, kulturno in vsaj ob sobotah tudi spolno raznolikost okolice. Center je namreč lociran

na območju, da si ga lastita dve soseski, ki se razlikujeta po statusu in tudi etnični pripadnosti prebivalcev. Med obiskovalci je približno polovica flamskega porekla, četrtnina francoskega, preostalo četrtnine pa predstavljajo pripadniki različnih manjšin. Primer tega družinskega centra kaže, da je pridobiti različne skupine v tak prostor naloga, ki ji je od vsega začetka potrebno posvečati zadostno pozornost. Iluzorno pa bi bilo misliti, da je zgolj odpreti prostor že dovolj za to, da se doseže in aktivira raznoliko množico. V omenjenem centru uspeh, da je center uspel združiti jezikovno, etnično pa tudi glede na družbeni sloj raznoliko populacijo, Vandebroek in Geens (2010) pripisujeta naslednjim dejavnikom: center je lociran v urbanem okolju, v soseski, ki jo različne skupine razumejo kot svojo, obenem je zanje na razdalji, ki jo je mogoče premagati peš. Poleg tega so iniciatorji osebno pristopili k staršem, pripadnikom skupnosti, ki so jih želeli nagovoriti; obenem pa so koncept Baboes-a ustno predstavili predstavnikom različnih organizacij, ki bi lahko omenjale Baboes staršem. Delili so tudi brošure s predstavitvijo centra. Poudarjeno je tudi, da ko se je mešana zasedba obiskovalcev in obiskovalk vzpostavila, to še ne pomeni, da bo tako tudi ostalo, potrebno je to budno vzdrževati in opogumljati.

Če strnemo – osnovna načela Baboes so: deljena odgovornost starševanja (porazdeljena med zasebnim in javnim sektorjem); prosta konfrontacija z drugačnimi stališči in ravnanji ter odsotnost fokusa na enotno ciljno publiko ali probleme. Ta načela tvorijo osnovo za osrednje naloge, ki so si jih zadali pri ustanovitvi Baboes: podpora staršem, spodbujanje razvoja otrok in ustvarjanje skupnosti. *Podpora staršem* ne pomeni interveniranja v družinsko življenje; gre za omogočanje neformalnih socialnih stikov, možnost širitve neformalnih socialnih omrežij. Kar se tiče otrok, je center prostor, kjer otroci lahko eksperimentirajo z bližino/oddaljenostjo od svojega skrbnika/-ce in z interakcijami z drugimi otroki. Center jim s svojo dobro opremljenostjo nudi drugačne igralne možnosti, kot jih imajo doma. Za imigrantske otroke predstavlja stik z nizozemskim jezikom. Skratka, v vseh ozirih gre za *razširitev okolja in obzorja otrok*. Otroci so obenem pomemben povezovalni člen med starši različnih socialno-ekonomskih statusov, kulture, etnične pripadnosti, nazorov itd. Občutek povezanosti z drugimi starši ob hkratni raznolikosti prispeva k *grajenju skupnosti*, obenem pa tudi spodbuja samorefleksijo (v primeru Baboes: kdo sem v odnosu do drugih in kakšna je moja vloga v Bruslju) (Vandebroek in Geens, 2010:

8). V kolikšni meri so zadane naloge uresničene, bomo pogledali v nadaljevanju z navedbo nekaj evalvacijskih rezultatov.

Evalvacijo sta izvedla, kot že omenjeno, Vandebroek in Geens (2010), ki sta poleg opazovanja dogajanja v centru in intervjujev s starši izvedla še anketo (vprašalnik je vrnilo 31 respondentov oz. 44 % od razdeljenih vprašalnikov). Tretjina anketiranih staršev meni, da ima center običajno preveč obiskovalcev, le desetino pa to moti. V tri četrth primerih otroka pripelje v center mati, ob sobotah pa pridejo v večjem deležu tudi očetje. Večji delež obiskovalcev je rednih. Velik delež staršev eksplicitno omenja socialno mešanico (raznolikost kultur, jezikov itd.), ki se je vzpostavila v centru, kot nekaj, kar resnično cenijo; nihče pa ni imel glede tega negativnih pripomb.

Najpomembnejša opazovalna ugotovitev, ki jo navajata Vandebroek in Geens (2010), je, da otroci radi zahajajo v Baboes. To kaže njihovo veselo razpoloženje, čim vstopijo v prostor ter nejevolja, ko se center zapira in ga morajo zapustiti. Izjemno pomembna ugotovitev je tudi, da Baboes ugodno vpliva na odnos med staršem in otrokom. Vandebroek in Geens (2010: 27) med drugim navajata izjavo ene od mater: »Doma ne vidim otroka tako srečnega«. Mnogo staršev je celo priznalo, da v centru prvič zares uživajo s svojim otrokom. Starši spoznajo v centru svojega otroka v novih situacijah (npr. med igro z drugimi otroki), kar neredko razširi njihovo predstavo o lastnem otroku. Poleg tega že nenamerno vidijo, kako drugi starši ravnaajo s svojimi otroki in kako osebje komunicira z otroki, kar tudi vpliva na njihova stališča. Poleg tega jim center omogoča eksperimentiranje med bližino in oddaljevanjem – to vidijo starši kot odlično pripravo na vrtec. Starši izjavljajo, da njihovi otroci zelo uživajo v prisotnosti drugih otrok in da Baboes opravlja pomembno socializacijsko funkcijo, saj se otroci učijo različnih vidikov sobivanja.

Kljub temu, da starši navajajo prisotnost drugih otrok za enega najpomembnejših razlogov za svoj obisk tega centra, mnogi eksplicitno izjavljajo tudi, kako je njim samim pomembna navzočnost drugih staršev in možnost stika z njimi. Več kot polovica staršev je v anketi dejala, da posebej uživajo druženje in tudi izmenjavo izkušenj z drugimi starši. Le peščici staršem se srečevanje drugih staršev ne zdi pomembno. Vandebroek in Geens (2010) na podlagi dobljenih odgovorov izpostavljata Baboes kot pomemben vir socialne, emocionalne in tudi inštrumentalne

podpore (slednje v smislu praktičnih nasvetov ali informacij). Ugotovila sta tudi, da se veliko staršev, ki so se spoznali v Baboes, začne srečevati tudi sicer, da se otroci skupaj igrajo ali da en drugemu pazijo otroke. Poleg interakcij in povezovanja Vandebroek in Geens (2010) opozarjata na vidik »lastništva«, ki se kaže v občutjih pripadnosti in povezanosti z Baboes.

2.2 Sklep

Trije predstavljeni modeli družinskih centrov kažejo na različna družbeno–kulturna izhodišča oblikovanja teh centrov. Razlogi so v različnih oblikah dostopnih starševskih dopustov, v kulturnih specifikah glede vrnitve žensk na trg plačanega dela po izteku starševskih dopustov, v spodbujanju enakosti spolov ali nasprotno – v sprejemanju patriarhalnega modela skrbi za družino, pa tudi v dostopnosti in razširjenosti uporabe jasli in vrtcev. Švedska je družinske centre oblikovala v kontekstu vsem dostopnega javnega zdravstva in v sklopu tega prepoznala centre za predšolske aktivnosti kot možnost za graditev socialnih mrež staršev in otrok, za izobraževanje staršev, nudenje različnih oblik pomoči, integracijo (recimo imigrantskih) družin z majhnimi otroki – skratka, fokus v švedskem modelu je dobrobit posameznih družinskih članov in družine kot celote. Nemško izhodišče razvoja družinskih centrov pa predstavlja nezavidljiv položaj žensk, ki imajo majhne otroke, v javni sferi. Družinski centri tako v Nemčiji izvorno pomenijo neformalen prostor, ki ženskam na osnovi ideje »pomoči za samopomoč« omili občutja socialne izolacije, ki so povezana z materinstvom, obenem pa tudi lajša vrnitev na trg dela. Predstavljen belgijski model prav tako v veliki meri odgovarja na občutek izoliranosti pri starših (to je v prvi vrsti pri materah) z majhnimi otroki, obenem pa je velik poudarek na skupnostnem povezovanju že od same konceptualne zastavitve naprej – kar si je najlažje predstavljati na primeru večkulturne metropole, kot je Bruselj.

Ključna razlika med modeli je tudi v tem, da so družinski centri v Nemčiji vsaj izvorno v veliki meri iniciirani in vodeni »spodaj navzgor«, na Švedskem in v Belgiji (v flamskem delu) pa prihajata pobuda in tudi zastavitev z državne ravni, starši kvečjemu skupaj s strokovnjaki sooblikujejo sprotne aktivnosti, ko center že deluje (recimo na Švedskem). Je pa tudi v Nemčiji v zadnjem obdobju prevladujoč trend, da

se v okviru družinskega centra povežejo različni akterji/institucije s podporno ponudbo za otroke (v smislu širšega skupnostnega centra) – kar je nekoliko podobni švedski zastavitvi. V Belgiji glede na šele nedavno zastavitev teh prostorov kot javnih igralnic, srečevališč načeloma še ni takih iniciativ. Tako pozna zastavitev družinskih centrov v Belgiji je gotovo v veliki meri posledica skoraj 100 % vpisa otrok v vrtec od starosti 2,5 let naprej. Predstavljeni primeri se razlikujejo tudi po virih financiranja (že znotraj posameznih nacionalnih ali celo regionalnih in lokalnih kontekstov) in prisotnosti/odsotnosti formalnega pripoznavanja (centri so zares državno prepoznani le v Nemčiji) (glej Preglednico 2.1).

Predstavljeni koncepti imajo tudi skupne točke – te so predvsem fleksibilnost družinskih centrov, spodbujanje druženja in oblikovanja socialnih mrež družin z majhnimi otroki ter vključevanje in integracija družin različnih socialnih in kulturnih ozadij. V vseh predstavljenih primerih se staršem oz. družinam z majhnimi otroki ponuja podobna psiho-socialna podpora.

Ne glede na različna izhodišča konceptov družinskih centrov ti centri bodisi z uresničevanjem možnosti za opolnomočenje žensk ali s ciljem krepitev socialne kohezije ali z uresničevanjem strategije javno dostopnega zdravja in dobrobiti celotni družbi v določenem okolju prinesejo veliko več od načrtovanega. Gre za različne neformalne in formalne možnosti članov družin z otroki za druženje, za informiranje in izobraževanje, za krepitev različnih praktičnih, socialnih ali celo menedžerskih veščin, za krepitev samozavesti, za možnost lastne vpetosti v skupnostno življenje in krepitev skupnosti, za integracijo itd. – vse to pa zelo povečuje kakovost življenja družin in skupnosti na sploh. Vsi predstavljeni primeri kažejo, da mora nacionalna ideja družinskih centrov vključevati številne družbeno-socialne značilnosti prostora in hkrati upoštevati značilnosti družinske politike in politike usklajevanja dela in družine ter odgovoriti na nezadovoljene potrebe družin z majhnimi otroki.

Preglednica 2.1: Ključne razlike in podobnosti med modeli družinskih centrov v izbranih državah

	Nemčija	Švedska	Belgija (Baboos)
Poimenovanje	Materinski centri, družinski centri idr.	Centri za predšolske aktivnosti	Družinski centri
Prevladujoča vrsta	Model aktivne, povezane soseske	Strokovno–storitvena, a tudi pomembno za krepitev soseske	Model aktivne, povezane soseske
Osrednja ciljna skupina	Prvotno matere, sedaj na sploh starši, družine z otroki	Starši in otroci	Otroci in njihovi skrbniki (starši, stari starši, varuške itd.)
Funkcije	-Druženje, krepitev socialnih mrež, neterapevtska psihosocialna, svetovalna podpora, informiranje, ponudba različnih dejavnosti, možnost prigrizka in pijače (kavarnica), integracija ¹¹ družin iz različnih socialno-ekonomskih kontekstov -Nikjer ne opravlja družinski center varstvene funkcije (razen, če gre za individualne dogovore v okviru porajajočih se socialnih mrež) – v centru je ob otroku prisoten tudi starš/skrbnik		
Izvajalci/-ke	Prostovoljno zaposlene matere; strokovnjakinje	Strokovnjaki	Strokovnjaki (gostiteljska vloga)
Organiziranost na nacionalni ravni	Zveza nemških družinskih centrov; regionalne zveze centrov	Zveza švedskih družinskih centrov; regionalne zveze centrov	Mreža centrov na flamsko govorečem področju; na ravni države ni poznano
Financiranje	Država, regije, občine, zasebni sektor, prostovoljni prispevki	Občine in regionalni zavodi za varstvo zdravja	Občina
Strokovna podpora	Nemški inštitut za študije mladine	Univerza Kristianstad	Prof. Vandebroek, Univerza v Bruslju

Če strnemo, princip »od spodaj navzgor« pri družinskih centrih po Evropi in širše sicer ni splošno pravilo, je pa ključen, če želimo, da bi taki prostori predstavljali glas »ljudi z dna« oz. iz lokalnih skupnosti. Brez resnične vključenosti akterjev in akterk samih v prakse, ki vznikajo, lahko te prakse ljudi z lokalnih skupnosti puščajo ob strani ali jih le navidezno predstavljajo s svojo zgolj formalno odprtostjo. Izkušnje nekaterih praks s terena (MINE) govorijo o pomembnosti sledenju dialoški od

¹¹ Ker Diller, Heitkötter, in Rauschenbach (2008) posebej izpostavljajo Slovenijo kot eno od evropskih držav z največjim potencialom za integracijo Romkinj v okviru družinskih centrov, se velja na kratko pomuditi še pri vlogi družinskih centrov pri integraciji romskih družin. Več družinskih centrov, povezanih v mrežo MINE, obsega v določenih državah (npr. Bolgarija, Slovaška, Albanija) projekte s ciljem vzpostavljanja struktur, ki bi spodbujale in omogočale participacijo in aktivacijo Romkinj. Te prek njih lahko iščejo in ustvarjajo odgovore tudi na pereča vprašanja romskih skupnosti oz. njihove umeščenosti v države (Jaekel, 2007). Dosedanje raziskave so pokazale, da Romkinje pozdravljajo možnost, ki jo nudijo ti centri, torej možnost sodelovanja z ne-romsko populacijo. Tudi ne-romske ženske po navadi ugotavljajo, kako lahko preko neposrednih stikov z Romkinjami predelujejo različne predsodke in ustvarjajo vezi med kulturami (prav tam). Jaekel (2007) pravi, da so se družinski centri izkazali za dobro strategijo za doseg integracije, pri čemer pa je treba zavestno vložiti trud v razvoj občutljivosti in zavedanja, kako so izgrajeni mehanizmi diskriminacije. Prav tako je treba zavestno vlagati trud in napore v načine, kako ustvarjati pravična partnerstva v kontekstih, kjer zgodovinsko vlada zatiranje določenih družbenih skupin. Avtorica opozarja še, da je za aktivacijo romskih žensk v materinskih centrih ter za razvoj samozavesti in identifikacije z romskimi vprašanji pomembno, da te ženske same prevzamejo vodstvo in odgovornost.

vsega začetka ter prav tako o pomenu stalne ozaveščenosti cilja, da se ustvarja skupaj z ljudmi, ne zanje (Razpotnik, 2011). Opcija, da naj v družinskih centrih bolj kot logika potrošništva vlada logika delovanja, so-ustvarjanja, logika »ustvari sam«, je obenem tudi bolj izzivalna, posebej recimo v slovenskem socialno precej zadržanem oz. celo zaprtem kontekstu.

Prevladujoč odziv posameznikov, pa tudi družin, na raznolike izzive, tudi težave starševanja, družinskega življenja in usklajevanja zaposlitve z drugimi sferami življenja, je pri nas še vedno razumljen predvsem individualno in na ta način tudi obravnavan. Civilne pobude ali gibanja kot kolektivni odgovori na izzive sodobnega življenja se v našem okolju porajajo izjemno počasi in zadržano. Ravno v tej usmerjenosti v zasebnost, dajanju prednosti najtesnejšim (družinskim) socialnim vezem pred nekoliko bolj ohlapnimi, manj zavezujočimi vezmi, a hkrati vezmi z več premoščajočega potenciala gre iskati del odgovora na to, zakaj skupnostni družinski centri po Sloveniji še niso zaživel; obenem pa je to ravno vidik, na katerega moramo biti izrazito pozorni pri morebitnem načrtovanju takih institucij v Sloveniji. Ne samo, da je potrebno temeljito spoznati potrebe staršev, otrok, družin v posameznem lokalnem okolju in jih privabiti k soustvarjanju takih oblik skupnostnih prostorov, kjer bodo lahko na te potrebe odgovarjali s skupnimi močmi; potrebno si je postaviti širša vprašanja o naravi tovrstnih intervencij (Vandenbroeck, idr., 2009), kot so: zakaj interveniramo, s kakšnim namenom, kdo je definiral te namene in kdo je bil iz diskusije o njih izključen ter kakšne stranske učinke imajo lahko naše intervencije, in, ne nazadnje, komu služijo.

3 DRUŽINSKI CENTRI V SLOVENIJI

Po definiciji MDDSZ družinski centri, ki jih sofinancira pristojno ministrstvo, vsebujejo programe, ki »izboljšujejo kakovost družinskega življenja in zagotavljajo posredovanje vseh potrebnih informacij ter drugih oblik storitev in pomoči za potrebe uporabnikov. Družinski centri morajo imeti v programu vključenih najmanj pet izmed naslednjih vsebin, ki so enakomerno zastopane, in sicer: vzgojo za družino, izboljšanje komunikacije v družini, programe za osebno rast otrok in mladostnikov, programe za ustvarjalno skupno preživljanje prostega časa, organizirano občasno varstvo otrok, izvajanje počitniških aktivnosti in strokovno pomoč pri reševanju problemov v družinah. Celoletni programi morajo biti na voljo uporabnikom neprekinjeno preko koledarskega leta, najmanj trikrat tedensko, v trajanju najmanj 430 ur« (MDDSZ 2010).

Kot smo poudarili že v uvodnem delu poročila pa družinski centri v RS, kljub temu, da so vsako leto predmet javnih razpisov MDDSZ, v praksi v celoviti obliki še niso zaživali. Predmet raziskave tega poglavja je tako pridobiti vpogled v področje delovanja družinskih centrov v Sloveniji in predstaviti vlogo občin na omenjenem področju, pri čemer bomo pozorni tudi na primerjalni vidik delovanja družinskih centrov med oblikami, ki jih poznamo pri nas, in med ustaljenimi praksami v tujini (glede na vsebino izvajanja programov, zagotavljanje prostorov, itd.).

Analiza delovanja družinskih centrov v Sloveniji je oblikovana na podlagi ključnih parametrov (glej Preglednico 3.1), ki smo jih določili s pomočjo izpolnjenih vlog – končnega poročila za Programe družinskih centrov o izvajanju programov v podporo družini v obdobju 1. 1. 2010 do 31. 12. 2010 (program 2) in obrazca za prijavo na Javni razpis MDDSZ za sofinanciranje programov v podporo družini v letu 2010–2011 (obrazec 2010–2). V raziskavi smo se omejili le na programe, sofinancirane s strani MDDSZ (31 programov), čeprav v Sloveniji delujejo tudi druge institucije, ki s svojimi programi pomagajo družinam pri razbremenitvi njihovih podpornih funkcij (materialnih, storitvenih, čustvenih), npr. Zavod Tamal-a, Family Lab, ipd.

Preglednica 3.1: Seznam ključnih parametrov za analizo delovanja družinskih centrov v Sloveniji

1. PODATKI O ORGANIZACIJAH
pravnoorganizacijska oblika organizacije
Prostorski viri in obratovalni čas
obratovalni čas izvajanja programa (izvajanje programov v poznih popoldanskih urah, med vikendi, ipd.)
tip krajevne skupnosti
zagotavljanje prostorov, kjer se izvaja program (lastnik, plačevanje najemnine, uporaba prostora brez najemnine, ipd.)
Finančni viri programov
višina prejetih sredstev od MDDSZ (v evrih)
višina prejetih sredstev od občine v letu 2010 (v evrih)
višina prejetih sredstev zbranih v okviru donacij v letu 2010 (v evrih)
višina prejetih sredstev zbranih v okviru članarine v letu 2010 (v evrih)
število let izvajanja programa
število članov v skupini
število srečanj skupine na teden
Kadrovski viri programov
število zaposlenih
število opravljenih ur zaposlenih, prostovoljcev in drugih plačanih izvajalcev v letu 2010
število prostovoljcev
plačilo na uro namenjeno opravljanju prostovoljnega dela
število ostalih plačanih izvajalcev programa
vrsta zaposlitve (za določen, nedoločen čas, ipd.)
dosežena stopnja izobrazbe zaposlenih
dosežena stopnja izobrazbe prostovoljcev
vrsta dela, ki ga je prostovoljec oz. zunanji sodelavec opravljal v programu v letu 2010
2. VSEBINA PROGRAMOV
vrsta zastopanosti vsebin programa (vzgoja za družino, izboljšanje komunikacije v družini, osebna rast otrok in mladostnikov, ustvarjalno skupno preživljanje prostega časa, organizirano občasno varstvo otrok, izvajanje počitniških aktivnosti in strokovna pomoč pri reševanju problemov v družinah)
metode dela z uporabniki (individualno, skupinsko)
število ur zastopanosti določene vsebine programa
delež, ki ga predstavlja določena izvedena vsebina programa glede na druge predvidene vsebine v programu
Ciljna skupina programov
opredelitev ciljne skupine programa
skupno število različnih uporabnikov, vključenih v program v letu 2010
povprečno število vseh uporabnikov, vključenih v program v letu 2010, na mesec
število uporabnikov, vključenih v program v letu 2010, ki so mlajši od 18 let, na mesec
povprečno število ur vključenosti v program na mesec
povprečno število ur vključenosti v program na mesec (mlajši od 18 let)
Ocena lastnega delovanja
ocena o uspešnosti vključenosti tiste ciljne skupine, katerim je program namenjen
ocena ciljev programa
ocena posebnosti in težav pri izvajanju programa
cilji za delovanje v prihodnje

V nadaljevanju predstavljamo izsledke analize programov 31-ih institucij, ki so prek razpisa MDDSZ prejeli finančna sredstva, pri čemer je fokus raziskovanja usmerjen na dva ključna področja delovanja družinskih centrov, in sicer na eni strani zajema splošne podatke o organizacijah, ki opravljajo dejavnosti družinskih centrov (pravnoorganizacijska oblika organizacije, lokacija, finančni viri, zaposleni, itd.), na drugi strani pa se osredotoča na samo vsebino izvajanja programov (ciljne skupine, aktivnosti, metode dela z uporabniki, cilji programov, itd.).

3.1 Podatki o organizacijah

Več kot tretjina družinskih centrov, zajetih v analizo, je glede na pravnoorganizacijsko obliko registriranih kot zasebni zavod. Druga najpogostejša oblika organizacije so društva, ki predstavljajo 32 % vseh družinskih centrov, kot javni zavod deluje 29 % družinskih centrov, en družinski center pa je registriran kot verska skupnost in podobne verske ustanove (glej Preglednico 3.2).

Preglednica 3.2: Programi družinskih centrov glede na pravno organizacijsko obliko (se nadaljuje na str. 45)

IZVAJALEC	NAZIV PROGRAMA	PRAVNO ORGANIZACIJSKA OBLIKA ORGANIZACIJE
Center za družinsko terapijo Kamnik (CDTK)	Strokovna pomoč družinam, ki se zaradi otrokovih težav znajdejo v stiski	zavod
Center za izobraževanje, supervizijo in terapevtsko pomoč Maribor	Program za spodbujanje in ohranjanje zdravih odnosov v družini	zavod
DOMUS GRATIAE Romarski, kulturni in izobraževalni dom - mladinski in družinski center Sveta Gora, Enota: Družinski center Sveta Gora	Celostna pomoč družini	zavod
Društvo Salezijanski mladinski center Celje	Dnevni center za mlade in družine	društvo
Društvo zaveznikov mehkega pristanka	Romski družinski center – Keramo korako skupa	Društvo
Družinski center STIK	Odnosi v družini – bistvo življenja	zasebni zavod
Družinski center STIK podružnica Novo mesto	Z vzgojo do kakovostnih odnosov	zasebni zavod
Družinski inštitut Zaupanje	Družinski center Sevnica	zavod (zasebni, neprofitni)
Frančiškanski družinski inštitut	Celostna pomoč družinam	zasebni zavod
IPSIS – Inštitut za psihoterapijo, supervizijo, izobraževanje in svetovanje	Za kakovost družinskega življenja	zasebni zavod
Klub novih podjetnikov NOVUS	Družinski center Harmonija	društvo
Ljudska univerza Šentjur	Mozaik mladosti in izkušenj	javni zavod

IZVAJALEC	NAZIV PROGRAMA	PRAVNO ORGANIZACIJSKA OBLIKA ORGANIZACIJE
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Nova Gorica	Pomoč družini s slepo ali slabovidno osebo z dodatnimi motnjami v telesnem ali duševnem razvoju	društvo
Mladinski center Prekije – Pokrajinski center NVO, slovensko nacionalno združenje, delujoče v javnem interesu	Sožitje	društvo-združenje
Mladinski center Trbovlje	MCT – jevo družinsko gnezdo	javni zavod
Mladinsko informativno svetovalno središče MISS	POMP – psihosocialna pomoč družinam priseljencem, aktivno vključevanje v skupnost	zasebni zavod
Prelomi – Inštitut za družinsko terapijo, svetovanje in izobraževanje	Družinska skupnost in kako jo graditi	zavod
Primorsko svetovalno središče Koper	Podporni center za mlade družine	zavod
Psihološke storitve Hekata Ana Miletič s.p.	Družinski center Prebold	samostojni podjetnik
RIS Dvorec Rakičan	DCOR MS – Družinski center za osebni razvoj Murska Sobota	zavod
Sezam, Združenje staršev in otrok	Sezamov družinski center	društvo
Športno društvo Šmartno Tacen	Družinska participacija	društvo
UPI – Ljudska univerza Žalec	Družinski center UPI	javni zavod
VZGON, Društvo za psihološko ravnovesje, kvalitetne odnose, uspešno vzgojo in ustvarjalnost	Sokrat in družina	društvo
Zakonski in družinski inštitut Novo mesto	Družinska družabnica	zasebni zavod
Zavod IZRIS	Projekt OAZA – Družinski center	zasebni zavod
Zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo Maribor	Dovolj močni	zasebni zavod
Zavod za zdravo življenje, zavod za svetovanje, osebni razvoj, izobraževanje in rekreacijo	Dvig kakovosti družinskega življenja v romskem naselju Vanča vas v funkciji izboljšanja družinske komunikacije ter dvig samopodobe romskih otrok	zasebni zavod
Združenje svetovalnih delavcev Slovenije	Izboljšanje komunikacije v družini	društvo
Zveza prijateljev mladine Ljubljana Moste Polje	Družinski center/družinski servis: Skupen korak	društvo, zveza društev
Župnijska Karitas Cerklje na Gorenjskem	Gradimo mostove	verska skupnost in podobne verske ustanove/dejavnost dobrodelnih organizacij

Programi družinskih centrov delujejo v 18-ih slovenskih občinah, ki v povprečju štejejo od 10.000 do 50.000 prebivalcev. Po številu družinskih centrov je nadpovprečno zastopana **Osrednjeslovenska regija**, v kateri na področju Ljubljane in Kamnika skupaj deluje enajst družinskih centrov, kar predstavlja tretjino vseh družinskih centrov, sofinanciranih s strani MDDSZ. Sledita ji Savinjska regija s petimi in Pomurska s tremi družinskimi centri. V občini Koper, predstavnici občine s tretjim največjim številom prebivalcev v Sloveniji, deluje en družinski center. Podobno število

družinskih centrov lahko najdemo tudi v občini Trbovlje, pri čemer je za slednjo značilno za tretjino nižje število prebivalcev v primerjavi s koprsko občino (glej Preglednico 3.3).

*Preglednica 3.3: Programi družinskih centrov glede na statistično regijo in občino delovanja¹²
(se nadaljuje na str. 47)*

IZVAJALEC	NAZIV PROGRAMA	STATISTIČNA REGIJA	OBČINA
Župnijska karitas Cerklje na Gorenjskem	Gradimo mostove	Gorenjska	Cerklje
VZGON, Društvo za psihološko ravnovesje, kvalitetne odnose, uspešno vzgojo in ustvarjalnost	Sokrat in družina	Gorenjska	Jesenice
DOMUS GRATIAE Romarski, kulturni in izobraževalni dom – mladinski in družinski center Sveta Gora, Enota: Družinski center Sveta Gora	Celostna pomoč družini	Goriška	Nova Gorica
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Nova Gorica	Pomoč družini s slepo ali slabovidno osebo z dodatnimi motnjami v telesnem ali duševnem razvoju	Goriška	Nova Gorica
Družinski center STIK podružnica Novo mesto	Z vzgojo do kakovostnih odnosov	Jugovzhodna	Novo mesto
Zakonski in družinski inštitut Novo mesto	Družinska družabnica	Jugovzhodna	Novo mesto
Primorsko svetovalno središče Koper	Podporni center za mlade družine	Obalno-kraška	Koper
Center za družinsko terapijo Kamnik (CDTK)	Strokovna pomoč družinam, ki se zaradi otrokovih težav znajdejo v stiski	Osrednjeslovenska	Kamnik
Športno društvo Šmartno Tacen	Družinska participacija	Osrednjeslovenska	Ljubljana Šmartno
Mladinsko informativno svetovalno središče MISS	POMP – psihosocialna pomoč družinam priseljencem, aktivno vključevanje v skupnost	Osrednjeslovenska	Ljubljana
Prelomi – Inštitut za družinsko terapijo, svetovanje in izobraževanje	Družinska skupnost in kako jo graditi	Osrednjeslovenska	Ljubljana
Sezam, Združenje staršev in otrok	Sezamov družinski center	Osrednjeslovenska	Ljubljana
Frančiškanski družinski inštitut	Celostna pomoč družinam	Osrednjeslovenska	Ljubljana
Družinski center STIK	Odnosi v družini – bistvo življenja	Osrednjeslovenska	Ljubljana
Zveza prijateljev mladine Ljubljana Moste Polje	Družinski center/družinski servis: Skupen korak	Osrednjeslovenska	Ljubljana

¹² V preglednici 3.3 so programi družinskih centrov razvrščeni po abecednem redu glede na statistično regijo delovanja.

IZVAJALEC	NAZIV PROGRAMA	STATISTIČNA REGIJA	OBČINA
Zavod IZRIIS	Projekt OAZA – Družinski center	Osrednjeslovenska	Ljubljana
IPSIS – Inštitut za psihoterapijo, supervizijo, izobraževanje in svetovanje	Za kakovost družinskega življenja	Osrednjeslovenska	Ljubljana
Združenje svetovalnih delavcev Slovenije	Izboljšanje komunikacije v družini	Osrednjeslovenska	Ljubljana
Center za izobraževanje, supervizijo in terapevtsko pomoč Maribor	Program za spodbujanje in ohranjanje zdravih odnosov v družini	Podravska	Maribor
Zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo Maribor	Dovolj močni	Podravska	Maribor
Mladinski center Prlekije – Pokrajinski center NVO, slovensko nacionalno združenje, delujoče v javnem interesu	Sožitje	Pomurska	Ljutomer
RIS Dvorec Rakičan	DCOR MS – Družinski center za osebni razvoj Murska Sobota	Pomurska	Murska Sobota
Zavod za zdravo življenje, zavod za svetovanje, osebni razvoj, izobraževanje in rekreacijo	Dvig kakovosti družinskega življenja v romskem naselju Vanča vas v funkciji izboljšanja družinske komunikacije ter dvig samopodobe romskih otrok	Pomurska	Murska Sobota
Društvo Salezijanski mladinski center Celje	Dnevni center za mlade in družine	Savinjska	Celje
Psihološke storitve Hekata Ana Miletič s.p.	Družinski center Prebold	Savinjska	Prebold
Ljudska univerza Šentjur	Mozaik mladosti in izkušenj	Savinjska	Šentjur
Klub novih podjetnikov NOVUS	Družinski center Harmonija	Savinjska	Velenje
UPI – Ljudska univerza Žalec	Družinski center UPI	Savinjska	Žalec
Društvo zaveznikov mehkega pristanka	Romski družinski center – Keramo korako skupa	Spodnjeposavska	Krško
Družinski inštitut Zupanje	Družinski center Sevnica	Spodnjeposavska	Sevnica
Mladinski center Trbovlje	MCT – jevo družinsko gnezdo	Zasavska	Trbovlje

3.1.1 Prostorski viri in obratovalni čas

V večini primerov izvajalci programov za prostore, kjer izvajajo aktivnosti, plačujejo najemnino (12 programov). Devet programov (9) ima prostore v uporabi brez najemnine, ostali programi (10) pa plačujejo najemnino le za uporabo nekaterih prostorov, medtem ko jim za izvajanje aktivnosti na drugih lokacijah ni potrebno plačevati najemnine. Glede na lastniško strukturo prostorov, v katerih se izvajajo dejavnosti družinskih centrov, so v tretjini primerov lastniki občine, ki omogočajo brezplačno uporabo občinskih prostorov sedmim družinskim centrom (glej Preglednico 3.4).

Programi posameznega družinskega centra se najpogosteje izvajajo na različnih lokacijah. Razne aktivnosti potekajo na sedežu organizacije oz. v prostorih, ki jih imajo družinski centri v najemu, določeni programi, delavnice in predavanja pa se izvajajo tudi na drugih lokacijah, npr. v vrtcih, osnovnih in srednjih šolah, zdravstvenih domovih, knjižnicah, domovih za ostarele in v najetih dvoranah. Programi, namenjeni aktivnemu preživljanju prostega časa, se v največji meri izvajajo na prostem, v bližnji okolici družinskega centra.

Sezamov družinski center se, izmed vseh družinskih centrov vključenih v analizo, glede na lastnosti prostorov, v katerih izvaja svoje programe, v največji meri približa modelom družinskih centrov iz tujine, ki smo jih podrobneje predstavili v drugem poglavju. Njihovi prostori, v skupni izmeri 53 m² zajemajo sprejemnico, dve pisarni in igralnico. Prostori, ki so opremljeni kot otroška in dnevna soba, in so kot taki primerni tako za uporabo igralnega kotička kot za namene družinske svetovalnice, omogočajo neformalno vzdušje, ki je značilno za družinske centre v tujini.

Preglednica 3.4: Programi družinskih centrov glede na zagotavljanje prostorov in delovni čas (se nadaljuje na str. 50 in 51)

IZVAJALEC	NAZIV PROGRAMA	ZAGOTAVLJANJE PROSTOROV	DELOVNI ČAS¹³
Center za družinsko terapijo Kamnik (CDTK)	Strokovna pomoč družinam, ki se zaradi otrokovih težav znajdejo v stiski	najem prostorov	skozi ves dan, od pon do pet
Center za izobraževanje, supervizijo in terapevtsko pomoč Maribor	Program za spodbujanje in ohranjanje zdravih odnosov v družini	najem prostorov	skozi ves dan, od pon do pet
DOMUS GRATIAE Romarski, kulturni in izobraževalni dom – mladinski in družinski center Sveta Gora, Enota: Družinski center Sveta Gora	Celostna pomoč družini	brez najemnine	dopoldne in popoldne; tudi ob vikendih
Društvo Salezijanski mladinski center Celje	Dnevni center za mlade in družine	nekateri prostori v najemu, drugi prostori na razpolago brez najemnine	skozi ves dan do večera; tudi ob vikendih
Društvo zaveznikov mehkega pristanka	Romski družinski center – Keramo korako skupa	najem prostorov	dopoldne, popoldne in ob večernih urah
Družinski center STIK	Odnosi v družini – bistvo življenja	najem prostorov	dopoldne, popoldne in ob večernih urah; tudi ob vikendih
Družinski center STIK podružnica Novo mesto	Z vzgojo do kakovostnih odnosov	brez najemnine	skozi ves dan; tudi ob vikendih
Družinski inštitut Zaupanje	Družinski center Sevnica	najem prostorov	skozi ves dan do večera; tudi ob vikendih
Frančiškanski družinski inštitut	Celostna pomoč družinam	nekateri prostori v najemu, drugi prostori na razpolago brez najemnine	dopoldne in popoldne, od pon do pet
IPSIS – Inštitut za psihoterapijo, supervizijo, izobraževanje in svetovanje	Za kakovost družinskega življenja	najem prostorov	popoldne, od pon do pet
Klub novih podjetnikov NOVUS	Družinski center Harmonija	nekateri prostori v najemu, drugi prostori na razpolago brez najemnine	dopoldne in popoldne, od pon do pet
Ljudska univerza Šentjur	Mozaik mladosti in izkušenj	brez najemnine	fleksibilen urnik
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Nova Gorica	Pomoč družini s slepo ali slabovidno osebo z dodatnimi motnjami v telesnem ali duševnem razvoju	nekateri prostori v najemu, drugi prostori na razpolago brez najemnine	dopoldne in popoldne; tudi ob vikendih
Mladinski center Prlekije – Pokrajinski center NVO, slovensko nacionalno združenje, delujoče v javnem interesu	Sožitje	najem prostorov	skozi ves dan; tudi ob vikendih

¹³ Dopoldne in popoldne pomeni, da družinski centri delujejo z deljenim delovnim časom, v nasprotju z družinskimi centri, ki delujejo skozi ves dan, kateri so svojim uporabnikom na voljo ves čas.

IZVAJALEC	NAZIV PROGRAMA	ZAGOTAVLJANJE PROSTOROV	DELOVNI ČAS ¹⁴
Mladinski center Trbovlje	MCT – jevo družinsko gnezdo	nekateri prostori v najemu, drugi prostori na razpolago brez najemnine	dopoldne in popoldne, od pon do pet
Mladinsko informativno svetovalno središče MISS	POMP – psihosocialna pomoč družinam priseljencem, aktivno vključevanje v skupnost	najem prostorov	skozi ves dan, od pon do pet
Prelomi – Inštitut za družinsko terapijo, svetovanje in izobraževanje	Družinska skupnost in kako jo graditi	brez najemnine	dopoldne, popoldne in ob večernih urah; tudi ob vikendih
Primorsko svetovalno središče Koper	Podporni center za mlade družine	najem prostorov	skozi ves dan, od pon do pet
Psihološke storitve Hekata Ana Miletić s.p.	Družinski center Prebold	brez najemnine	dopoldne in popoldne; tudi ob vikendih
RIS Dvorec Rakičan	DCOR MS – Družinski center za osebnostni razvoj Murska Sobota	brez najemnine	dopoldne, popoldne in ob večernih urah; tudi ob vikendih
Sezam, Združenje staršev in otrok	Sezamov družinski center	najem prostorov	skozi ves dan; tudi ob vikendih
Športno društvo Šmartno Tacen	Družinska participacija	najem prostorov	popoldne in ob večernih urah, od pon do pet
UPI – Ljudska univerza Žalec	Družinski center UPI	brez najemnine	skozi ves dan do večera; tudi ob vikendih
VZGON, Društvo za psihološko ravnovesje, kvalitetne odnose, uspešno vzgojo in ustvarjalnost	Sokrat in družina	brez najemnine	dopoldne; tudi ob vikendih
Zakonski in družinski inštitut Novo mesto	Družinska družabnica	nekateri prostori v najemu, drugi prostori na razpolago brez najemnine	skozi ves dan do večera, od pon do pet
Zavod IZRIS	Projekt OAZA – Družinski center	nekateri prostori v najemu, drugi prostori na razpolago brez najemnine	n.p.
Zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo Maribor	Dovolj močni	nekateri prostori v najemu, drugi prostori na razpolago brez najemnine	dopoldne in popoldne, od pon do pet
Zavod za zdravo življenje, zavod za svetovanje, osebnostni razvoj, izobraževanje in rekreacijo	Dvig kakovosti družinskega življenja v romskem naselju Vanča vas v funkciji izboljšanja družinske komunikacije ter dvig samopodobe romskih otrok	nekateri prostori v najemu, drugi prostori na razpolago brez najemnine	dopoldne in popoldne, od pon do pet

¹⁴ Dopoldne in popoldne pomeni, da družinski centri delujejo z deljenim delovnim časom, v nasprotju z družinskimi centri, ki delujejo skozi ves dan, kateri so svojim uporabnikom na voljo ves čas.

IZVAJALEC	NAZIV PROGRAMA	ZAGOTAVLJANJE PROSTOROV	DELOVNI ČAS ¹⁵
Združenje svetovalnih delavcev Slovenije	Izboljšanje komunikacije v družini	nekateri prostori v najemu, drugi prostori na razpolago brez najemnine	skozi ves dan, od pon do pet
Zveza prijateljev mladine Ljubljana Moste Polje	Družinski center/družinski servis: Skupen korak	najem prostorov	dopoldne in popoldne, od pon do pet
Župnijska karitas Cerklje na Gorenjskem	Gradimo mostove	brez najemnine	dopoldne, popoldne in ob večernih urah; tudi ob vikendih

Dvanajst družinskih centrov (12) izvaja svoje aktivnosti skozi ves dan, nekateri izmed njih (šest družinskih centrov) so odprti tudi ob vikendih. Najpogosteje (15 družinskih centrov) družinski centri delujejo glede na smiselnost izvajanja termina, kar pomeni, da delavnice, namenjene otrokom in mladostnikom, ki jih izvajajo v okviru vrtcev oz. osnovnih šol, potekajo v dopoldanskem času, medtem ko se programi, namenjeni staršem in odraslim, večinoma izvajajo v popoldanskih in večernih urah. Za nekatere družinske centre je značilen fleksibilen urnik, saj z namenom, da bi kar najbolje odgovarjali na potrebe svojih uporabnikov, delujejo tudi izven določenih uradnih ur. Skoraj polovica družinskih centrov je svojim uporabnikom na voljo tudi med vikendi.

3.1.2 Finančni viri programov

Programi družinskih centrov so v letu 2010 skupaj razpolagali s 753.259,8 EUR. Več kot tretjino (37,1 %) vseh prejetih sredstev so izvajalci v povprečju dobili od MDDSZ, preostali viri prihodkov pa predstavljajo sredstva občin (15,6 %), prispevki uporabnikov (18,5 %), donacije (13,5 %) in ostali viri (15,2 %), kot npr. sredstva pridobljena s strani Zavoda RS za zaposlovanje (v nadaljevanju ZRSZ), Urada RS za mladino (v nadaljevanju URSM), Fundacije za financiranje invalidskih in humanitarnih organizacij RS (v nadaljevanju FIHO), idr (glej Preglednico 3.5).

Občine so za delovanje družinskih centrov skupaj prispevale 117.789,1 EUR. Največji delež sta prispevali Mestna občina Ljubljana (v nadaljevanju MOL) (55,9 %), s čimer je ljubljanska občina finančno podprla štiri od desetih družinskih centrov, in

¹⁵ Dopoldne in popoldne pomeni, da družinski centri delujejo z deljenim delovnim časom, v nasprotju z družinskimi centri, ki delujejo skozi ves dan, kateri so svojim uporabnikom na voljo ves čas.

občina Trbovlje (18,3 %), ki je družinskemu centru namenila 21.534,1 EUR. Občine Koper, Prebold in Žalec pa za programe družinskih centrov, kljub zaprosilom izvajalcev, niso prispevale nobenih finančnih sredstev.

Preglednica 3.5: Programi družinskih centrov glede na vrsto in višino (so)financiranja (se nadaljuje na str. 54 in 55)

IZVAJALEC	NAZIV PROGRAMA	SKUPAJ	MDDSZ	OBČINA	DONACIJE	PRISPEVKI UPORABNIKOV	OSTALI VIRI
Center za družinsko terapijo Kamnik (CDTK)	Strokovna pomoč družinam, ki se zaradi otrokovih težav znajdejo v stiski	14.947,5	10.000,0	1.000,0	3.000,0	947,5	0
Center za izobraževanje, supervizijo in terapevtsko pomoč Maribor	Program za spodbujanje in ohranjanje zdravih odnosov v družini	10.086,4	6.546,0	0	0	3.540,4	0
DOMUS GRATIAE Romarski, kulturni in izobraževalni dom – mladinski in družinski center Sveta Gora, Enota: Družinski center Sveta Gora	Celostna pomoč družini	31.639,9	10.000,0	0	10.750,0	10.889,9	0
Društvo Salezijanski mladinski center Celje	Dnevni center za mlade in družine	71.886,8	6.980,0	9.970,5	10.355,1	21.519,2	23.062,1
Društvo zaveznikov mehkega pristanka	Romski družinski center – Keramo korako skupa	23.782,9	9.804,0	7.311,6	0	0	6.667,3
Družinski center STIK	Odnosi v družini – bistvo življenja	12.007,0	9.346,0	0	0	2.661,0	0
Družinski center STIK podružnica Novo mesto	Z vzgojo do kakovostnih odnosov	12.822,0	9.741,0	1.000,0	0	2.081,0	0
Družinski inštitut Zaupanje	Družinski center Sevnica	12.829,1	10.000,0	0	0	2.829,1	0
Frančiškanski družinski inštitut	Celostna pomoč družinam	13.003,2	9.960,5	0	830	2.212,7	0
IPSIS – Inštitut za psihoterapijo, supervizijo, izobraževanje in svetovanje	Za kakovost družinskega življenja	20.000,0	10.000,0	0	0	10.000,0	0
Klub novih podjetnikov NOVUS	Družinski center Harmonija	15.583,9	7.740,0	0	7.843,9	0	0
Ljudska univerza Šentjur	Mozaik mladosti in izkušenj	9.301,0	6.301,0	3.000,0	0	0	0
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Nova Gorica	Pomoč družini s slepo ali slabovidno osebo z dodatnimi motnjami v telesnem ali duševnem razvoju	8.094,1	5.127,0	100	500	505	1.862,1
Mladinski center Prlekije – Pokrajinski center NVO, slovensko nacionalno združenje, delujoče v javnem interesu	Sožitje	80.994,9	10.000,0	5.152,9	2.449,4	9.929,9	53.462,6

IZVAJALEC	NAZIV PROGRAMA	SKUPAJ	MDDSZ	OBČINA	DONACIJE	PRISPEVKI UPORABNIKOV	OSTALI VIRI
Mladinski center Trbovlje	MCT – jevo družinsko gnezdo	34.873,8	10.000,0	21.534,1	0	1.486,0	1.853,7
Mladinsko informativno svetovalno središče MISS	POMP – psihosocialna pomoč družinam priseljencem, aktivno vključevanje v skupnost	15.950,0	7.950,0	5.000,0	3.000,0	0	0
Prelomi – Inštitut za družinsko terapijo, svetovanje in izobraževanje	Družinska skupnost in kako jo graditi	11.600,0	7.600,0	0	0	4.000,0	0
Primorsko svetovalno središče Koper	Podporni center za mlade družine	20.788,0	10.000,0	0	5.000,0	5.788,0	0
Psihološke storitve Hekata Ana Miletić s.p.	Družinski center Prebold	19.384,9	9.999,0	0	0	9.385,7	0
RIS Dvorec Rakičan	DCOR MS – Družinski center za osebnostni razvoj Murska Sobota	30.971,9	9.900,0	2.400,0	670,2	6.382,3	11.619,4
Sezam, Združenje staršev in otrok	Sezamov družinski center	53.500,0	8.780,0	40.000,0	1.450,0	2.500,0	770
Športno društvo Šmartno Tacen	Družinska participacija	37.504,0	9.990,0	6.592,0	5.659,0	0	15.263,0
UPI – Ljudska univerza Žalec	Družinski center UPI	14.433,3	9.763,0	0	0	4.670,3	0
VZGON, Društvo za psihološko ravnovesje, kvalitetne odnose, uspešno vzgojo in ustvarjalnost	Sokrat in družina	15.847,0	9.615,0	2.428,0	2.400,0	1.404,0	0
Zakonski in družinski inštitut Novo mesto	Družinska družabnica	16.278,5	9.016,0	0	5.200,0	2.062,5	0
Zavod IZRIIS	Projekt OAZA – Družinski center	20.012,0	10.000,0	0	6.637,0	3.375,0	0
Zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo Maribor	Dovolj močni	12.907,2	10.000,0	500	2.300,0	107,2	0
Zavod za zdravo življenje, zavod za svetovanje, osebnostni razvoj, izobraževanje in rekreacijo	Dvig kakovosti družinskega življenja v romskem naselju Vanča vas v funkciji izboljšanja družinske komunikacije ter dvig samopodobe romskih otrok	7.733,9	5.000,0	0	0	2.733,9	0
Združenje svetovalnih delavcev Slovenije	Izboljšanje komunikacije v družini	42.233,7	10.000,0	0	15.000,0	17.233,7	0

IZVAJALEC	NAZIV PROGRAMA	SKUPAJ	MDDSZ	OBČINA	DONACIJE	PRISPEVKI UPORABNIKOV	OSTALI VIRI
Zveza prijateljev mladine Ljubljana Moste Polje	Družinski center/družinski servis: Skupen korak	42.208,3	10.000,0	11.800,0	16.495,5	3.912,8	0
Župnijska karitas Cerklje na Gorenjskem	Gradimo mostove	20.054,7	10.000,0	0	2.500,0	7.554,7	0
	SKUPAJ	753.259,8	279.158,5	117.789,1	102.040,1	139.712,1	114.560,1

3.1.3 Kadrovski viri programov

V družinskih centrih, ki jih sofinancira MDDSZ, je bilo v letu 2010 zaposlenih 81 oseb, od tega je večina (59) imela redno zaposlitev (za nedoločen oz. določen čas). Osemnajst oseb je bilo zaposlenih preko javnih del, štiri pa so bile zaposlene preko drugih programov. Glede na izobrazbeni profil je bilo med zaposlenimi največ posameznikov z dokončano peto stopnjo izobrazbe (23), sledijo zaposleni s sedmo stopnjo izobrazbe različnih družboslovnih smeri (19) ter zaposleni s sedmo stopnjo izobrazbe ne-družboslovne smeri (11). Med pogostejšimi izobrazbenimi profili se pojavlja tudi specialist zakonske in družinske terapije. Enajst zaposlenih z omenjeno izobrazbo je v letu 2010 opravljalo delo v družinskih centrih, od tega jih je šest imelo dokončano osmo stopnjo izobrazbe.

Štiri osebe so bile na omenjenih programih zaposlene za polni delovni čas, deset zaposlenih je opravilo od 1.000 do 2.000 ur dela na programu na leto, 16 pa od 500 do 1.000. Prevladujejo zaposlitve za krajši delovni čas, saj je 51 zaposlenih oseb opravilo manj kot 500 ur dela v letu 2010 (glej Preglednico 3.6).

Preglednica 3.6: Kadrovski viri v programih družinskih centrov (se nadaljuje na str. 58 in 59)

IZVAJALEC	PROGRAM	ŠTEVILO ZAPOSLENIH				ŠT. OSTALIH PLAČANIH IZVAJALCEV	ŠT. PROSTOVOLJCEV
		SKUPAJ	DOLOČEN ALI NEDOLOČEN ČAS	JAVNA DELA	DRUGO		
Center za družinsko terapijo Kamnik (CDTK)	Strokovna pomoč družinam, ki se zaradi otrokovih težav znajdejo v stiski	1	1	0	0	0	3
Center za izobraževanje, supervizijo in terapevtsko pomoč Maribor	Program za spodbujanje in ohranjanje zdravih odnosov v družini	2	2	0	0	0	2
DOMUS GRATIAE Romarski, kulturni in izobraževalni dom – mladinski in družinski center Sveta Gora, Enota: Družinski center Sveta Gora	Celostna pomoč družini	1	1	0	0	1	11
Društvo Salezijanski mladinski center Celje	Dnevni center za mlade in družine	4	1	3	0	4	40
Društvo zaveznikov mehkega pristanka	Romski družinski center – Keramo korako skupa	10	5	5	0	2	10
Družinski center STIK	Odnosi v družini – bistvo življenja	1	1	0	0	1	2
Družinski center STIK podružnica Novo mesto	Z vzgojo do kakovostnih odnosov	1	1	0	0	1	2
Družinski inštitut Zaupanje	Družinski center Sevnica	2	2	0	0	4	2
Frančiškanski družinski inštitut	Celostna pomoč družinam	3	3	0	0	0	6
IPSIS – Inštitut za psihoterapijo, supervizijo, izobraževanje in svetovanje	Za kakovost družinskega življenja	0	0	0	0	10	5
Klub novih podjetnikov NOVUS	Družinski center Harmonija	2	1	1	0	5	4
Ljudska univerza Šentjur	Mozaik mladosti in izkušenj	3	3	0	0	9	5
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Nova Gorica	Pomoč družini s slepo ali slabovidno osebo z dodatnimi motnjami v telesnem ali duševnem razvoju	2	2	0	0	3	4

IZVAJALEC	PROGRAM	ŠTEVILO ZAPOSLENIH				ŠT. OSTALIH PLAČANIH IZVAJALCEV	ŠT. PROSTOVOLJCEV
		SKUPAJ	DOLOČEN ALI NEDOLOČEN ČAS	JAVNA DELA	DRUGO		
Mladinski center Prlekije – Pokrajinski center NVO, slovensko nacionalno združenje, delujoče v javnem interesu	Sožitje	8	1	3	4	4	10
Mladinski center Trbovlje	MCT – jevo družinsko gnezdo	5	5	0	0	23	24
Mladinsko informativno svetovalno središče MISS	POMP – psihosocialna pomoč družinam priseljencem, aktivno vključevanje v skupnost	3	3	0	0	8	8
Prelomi – Inštitut za družinsko terapijo, svetovanje in izobraževanje	Družinska skupnost in kako jo graditi	1	1	0	0	2	2
Primorsko svetovalno središče Koper	Podporni center za mlade družine	4	4	0	0	3	4
Psihološke storitve Hekata Ana Miletič s.p.	Družinski center Prebold	1	1	0	0	0	6
RIS Dvorec Rakičan	DCOR MS – Družinski center za osebni razvoj Murska Sobota	9	3	6	0	7	3
Sezam, Združenje staršev in otrok	Sezamov družinski center	2	2	0	0	9	14
Športno društvo Šmartno Tacen	Družinska participacija	4	4	0	0	1	3
UPI – Ljudska univerza Žalec	Družinski center UPI	4	4	0	0	10	6
VZGON, Društvo za psihološko ravnovesje, kvalitetne odnose, uspešno vzgojo in ustvarjalnost	Sokrat in družina	0	0	0	0	5	5
Zakonski in družinski inštitut Novo mesto	Družinska družabnica	2	2	0	0	1	10
Zavod IZRIS	Projekt OAZA – Družinski center	1	1	0	0	8	1

IZVAJALEC	PROGRAM	ŠTEVILO ZAPOSLENIH				ŠT. OSTALIH PLAČANIH IZVAJALCEV	ŠT. PROSTOVOLJCEV
		SKUPAJ	DOLOČEN ALI NEDOLOČEN ČAS	JAVNA DELA	DRUGO		
Zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo Maribor	Dovolj močni	3	3	0	0	2	17
Zavod za zdravo življenje, zavod za svetovanje, osebnostni razvoj, izobraževanje in rekreacijo	Dvig kakovosti družinskega življenja v romskem naselju Vanča vas v funkciji izboljšanja družinske komunikacije ter dvig samopodobe romskih otrok	0	0	0	0	11	5
Združenje svetovalnih delavcev Slovenije	Izboljšanje komunikacije v družini	0		0	0	5	8
Zveza prijateljev mladine Ljubljana Moste Polje	Družinski center/družinski servis: Skupen korak	1	1	0	0	12	6
Župnijska karitas Cerklje na Gorenjskem	Gradimo mostove	1	1	0	0	1	27
	Skupaj	81	59	18	4	152	255

Izračun deležev različnih virov sredstev za zaposlene pokaže, da največji delež zaposlitev financira MDDSZ, saj je iz tega vira financiranih 35,8 % vseh zaposlenih v družinskih centrih. Slabih 13 % zaposlitev v družinskih centrih je financiranih s strani občin. S sredstvi ZRSZ je financiranih 27,2 % zaposlitev, s sredstvi drugih financerjev pa dobrih 22 % (glej Preglednico 3.7).

Preglednica 3.7: Financiranje zaposlitev v programih družinskih centrov

FINANCER	SKUPAJ ŠT. ZAPOSILITEV	%
MDDSZ	28,93	35,81
FIHO	1	1,24
občine	10,43	12,91
ZRSZ	22	27,23
drugi financerji	18,43	22,81
Skupaj	81	100

Preglednica 3.8: Financiranje zaposlitev v programih družinskih centrov glede na tip organizacije, ki izvaja program

FINANCER	JAVNI ZAVOD	%	ZASEBNI ZAVOD	%	DRUŠTVO	%	DRUGO	%	SKUPAJ	%
MDDSZ	2,6	8,99	18,33	63,36	6,5	22,47	1,5	5,18	28,93	100,00
FIHO	0	0,00	0	0,00	1	100,00	0	0,00	1	100,00
občine	3,1	29,72	4,33	41,51	3	28,76	0	0,00	10,43	100,00
ZRSZ	2	9,09	6	27,27	14	63,64	0	0,00	22	100,00
drugi financerji	4,1	22,25	5,33	28,92	8,5	46,12	0,5	2,71	18,43	100,00

Glede na pravnoorganizacijski status izvajalcev teh programov MDDSZ v največji meri financira zaposlitve v zasebnih zavodih, in sicer je v teh organizacijah zaposlenih 63,4 % posameznikov, katerih zaposlitev financira MDDSZ. Največ zaposlenih (41,5 %), ki jih financirajo občine, je prav tako zaposlenih v zasebnih zavodih. S sredstvi ZRSZ je financiranih 63,64 % zaposlenih v društvih, s sredstvi drugih financerjev pa je financiranih 46,12 % zaposlenih v društvih (glej Preglednico 3.8).

V teh programih je v letu 2010 sodelovalo še 152 drugih plačanih izvajalcev, od tega je imelo 100 oseb sklenjeno avtorsko ali podjemno pogodbo o delu, 40 je bilo študentov s sklenjenimi študentskimi napotnicami, ostali izvajalci pa so za izvajanje

svojih določenih del sklenili druge vrste pogodb oz. dogovorov, npr. pogodbo o prostovoljnem delu, ipd.

Največ drugih plačanih izvajalcev je bilo financiranih s strani MDDSZ (87,1 osebe), le malenkost manj s strani občin (32,6 oseb), iz lastnih sredstev pa so izvajalci programov financirali 21,3 osebe.

Največ drugih plačanih izvajalcev (87 oseb) je v programih družinskih centrov v letu 2010 opravljalo vodenje in izvajanje programov, skupin, projektov, itd., sledijo osebe, ki so kot nezaposleni plačani izvajalci izvajali koordinacijo in izvajanje dejavnosti (takih je bilo 16). Štirinajst oseb (14) je izvajalo predavanja, delavnice, prav toliko pa tudi terapije, strokovno in svetovalno delo. Tri osebe (3) so opravljale promocijo, druga dela pa so se izvajala v manjši meri.

V letu 2010 je večina izvajalcev v programih opravila manj kot 100 ur dela (79 oseb), 59 oseb je opravilo od 100 do 500 ur, 12 pa od 500 do 1.000 ur. Ostali trije (3) plačani izvajalci so opravili več kot 1.000 ur dela v programih.

V programih je sodelovalo skupaj 255 prostovoljcev, ki so večinoma opravili manj kot 100 ur prostovoljnega dela na leto (140 oseb), 109 jih je opravilo od 100 do 500 ur, pet od 500 do 1.000, ena oseba pa je v letu 2010 opravila več kot 1.000 ur prostovoljnega dela. Prostovoljci so v preteklem letu skupaj opravili 29.201,6 ur prostovoljnega dela, kar v povprečju znaša 140,5 ur opravljenega dela na posameznega prostovoljca.

Prostovoljci so v največji meri izvajali pomoč pri vodenju in izvajanju programov, projektov, itd. (137 oseb), 35 oseb je poučevalo, izvajalo predavanja, delavnice in razna izobraževanja, 28 jih je nudilo računalniško, tehnično, administrativno in organizacijsko podporo, 15 oseb je opravljalo občasno varstvo otrok in 13 prostovoljcev je izvajalo terapevtsko, strokovno in svetovalno delo.

3.2 Vsebina programov

Izvajalci so v letu 2010 največ časa namenili programom, ki se nanašajo na osebno rast otrok in mladostnikov. Vsebina omenjenih programov predstavlja 21,2 % vseh izvedenih programskih vsebin, sledijo programi namenjeni ustvarjalnemu skupnemu preživljanju prostega časa (17,7 %) ter programi strokovne pomoči pri reševanju problemov (12,9 %). Delež ostalih izvedenih vsebin znaša približno 12 % (glej Preglednico 3.9).

Osrednji cilj vseh izvedenih vsebin programov je izboljšati kakovost družinskega življenja. 29 družinskih centrov je omenjeni cilj prepoznalo kot prioriteto nalogo, ki jo skušajo izpolniti z izvajanjem svojih programov. Ostali cilji, ki so jih navedli družinski centri, se nanašajo na izboljšanje komunikacije v družini (19 družinskih centrov), omogočanje aktivnega preživljanja prostega časa (19 družinskih centrov), z nudenjem strokovne pomoči želijo izboljšati učne, psihične, vzgojne, duševne in psihosocialne težave (19 družinskih centrov), z informiranjem opremiti družino s potrebnimi informacijami in napotki (13 družinskih centrov), vplivati na osebno rast otrok in mladostnikov (10 družinskih centrov) ter izboljšati samopodobo posameznikov (10 družinskih centrov). Z namenom izboljšanja razumevanja med starši in otroki, učenja in spodbujanja ustreznih vzgojnih metod, krepiteve socialnih veščin, preko druženja, ustvarjalnega dela in učenja skozi igro, aktivnega ukvarjanja staršev z otroki, spodbujanja procesov pozitivne komunikacije in reševanja težav v partnerskih odnosih, se vsi navedeni cilji vsebin programov posredno navezujejo na prvi omenjeni cilj, ki zajema področje izboljšanja kakovosti družinskega življenja.

Družinski centri omenjene cilje dosegajo z izvajanjem različnih aktivnosti, pri katerih gre predvsem za reševanje problemov in konfliktov, povezanih z družinskim življenjem. 29 družinskih centrov izvaja delavnice, ki so namenjene področju izboljšanja kakovosti življenja družin vključenim v njihove programe, 26 družinskih centrov organizira seminarje in predavanja o relevantnih temah s področja družinskega življenja, 24 družinskih centrov pa ponuja družinam oz. posameznikom, ki so se znašli v stiski, strokovno terapevtsko pomoč. Med pomembnejšimi aktivnostmi, ki jih v okviru izpolnjevanja postavljenih ciljev opravljajo družinski centri, naj omenimo še izvajanje športnih aktivnosti (19 družinskih centrov), informiranje (18

družinskih centrov) in vodenje diskusij (17 družinskih centrov), kjer se skupina uporabnikov s pomočjo moderatorja poglobljeno spoznava z določeno tematiko. Občasno varstvo otrok je v letu 2010 organiziralo 8 družinskih centrov, ostale aktivnosti pa so se izvajale v manjši meri.

Preglednica 3.9: Programi družinskih centrov glede na število ur zastopanosti določene vsebine programa (se nadaljuje na str. 65–67)

IZVAJALEC	PROGRAM	VZGOJA ZA DRUŽINO	IZBOLJŠANJE KOMUNIKACIJE V DRUŽINI	PROGRAMI ZA OSEBNOSTNO RAST OTROK IN MLADOSTNIKOV	PROGRAMI ZA USTVARJALNO SKUPNO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA	ORGANIZIRANO OBČASNO VARSTVO OTROK	IZVAJANJE POČITNIŠKE AKTIVNOSTI	STROKOVNA POMOČ PRI REŠEVANJU PROBLEMOV	SKUPAJ
Frančiškanski družinski inštitut	Celostna pomoč družinam	170	400	250	75	0	0	380	1.275
DOMUS GRATIAE Romarski, kulturni in izobraževalni dom – mladinski in družinski center Sveta Gora, Enota: Družinski center Sveta Gora	Celostna pomoč družini	88	105	114	0	0	90	107,5	504,5
RIS Dvorec Rakičan	DCOR MS – Družinski center za osebnostni razvoj Murska Sobota	128	149	158	172	98	260	144	1.109
Društvo Salezijanski mladinski center Celje	Dnevni center za mlade in družine	210	298	540	670	775	390	100	2.983
Zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo Maribor	Dovolj močni	160	160	120	160	160	240	0	1.000
Zakonski in družinski inštitut Novo mesto	Družinska družabnica	90	75	90	80	0	40	80	455
Športno društvo Šmartno Tacen	Družinska participacija	468	468	468	468	430	430	468	3.200
Prelomi – Inštitut za družinsko terapijo, svetovanje in izobraževanje	Družinska skupnost in kako jo graditi	120	120	0	135	0	105	120	600
Klub novih podjetnikov NOVUS	Družinski center Harmonija	72	72	108	72	0	96	82	502
Psihološke storitve Hekata Ana Miletić s.p.	Družinski center Prebold	120	100	120	120	0	0	120	580

IZVAJALEC	PROGRAM	VZGOJA ZA DRUŽINO	IZBOLJŠANJE KOMUNIKACIJE V DRUŽINI	PROGRAMI ZA OSEBNOSTNO RAST OTROK IN MLADOSTNIKOV	PROGRAMI ZA USTVARJALNO SKUPNO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA	ORGANIZIRANO OBČASNO VARSTVO OTROK	IZVAJANJE POČITNIŠKE AKTIVNOSTI	STROKOVNA POMOČ PRI REŠEVANJU PROBLEMOV	SKUPAJ
Družinski inštitut Zaupanje	Družinski center Sevnica	72	0	102	82	133	120	0	509
UPI – Ljudska univerza Žalec	Družinski center UPI	63	77	226	73	83,5	76	0	598,5
Zveza prijateljev mladine Ljubljana Moste Polje	Družinski center/družinski servis: Skupen korak	620	440	2950	1280	620	1320	432	7.662
Zavod za zdravo življenje, zavod za svetovanje, osebni razvoj, izobraževanje in rekreacijo	Dvig kakovosti družinskega življenja v romskem naselju Vanča vas v funkciji izboljšanja družinske komunikacije ter dvig samopodobe romskih otrok	50	50	80	100	0	100	150	530
Župnijska karitas Cerklje na Gorenjskem	Gradimo mostove	127	122	150	200	286	145	292,5	1.322,5
Združenje svetovalnih delavcev Slovenije	Izboljšanje komunikacije v družini	546	546	272	272	272	272	545	2.725
Mladinski center Trbovlje	MCT – jevo družinsko gnezdo	118	264	609	251	0	157	52	1.451
Ljudska univerza Šentjur	Mozaik mladosti in izkušenj	0	17	170	122	0	130	96	535
Družinski center STIK	Odnosi v družini – bistvo življenja	99	69	58	45	0	0	171	442
Primorsko svetovalno središče Koper	Podporni center za mlade družine	83	82	93	74	0	21	109	462
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Nova Gorica	Pomoč družini s slepo ali slabovidno osebo z dodatnimi motnjami v telesnem ali duševnem razvoju	88	120	83	81	12	28	87	499

IZVAJALEC	PROGRAM	VZGOJA ZA DRUŽINO	IZBOLJŠANJE KOMUNIKACIJE V DRUŽINI	PROGRAMI ZA OSEBNOSTNO RAST OTROK IN MLADOSTNIKOV	PROGRAMI ZA USTVARJALNO SKUPNO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA	ORGANIZIRANO OBČASNO VARSTVO OTROK	IZVAJANJE POČITNIŠKE AKTIVNOSTI	STROKOVNA POMOČ PRI REŠEVANJU PROBLEMOV	SKUPAJ
Mladinsko informativno svetovalno središče MISS	POMP – psihosocialna pomoč družinam priseljencem, aktivno vključevanje v skupnost	428	428	428	372	48	80	423	2.207
Center za izobraževanje, supervizijo in terapevtsko pomoč Maribor	Program za spodbujanje in ohranjanje zdravih odnosov v družini	90	84	50	40	0	0	166	430
Zavod IZRIIS	Projekt OAZA – Družinski center	78	68	77	64	64	0	79	430
Društvo zaveznikov mehkega pristanka	Romski družinski center – Keramo korako skupa	276	0	475	410	0	168	72	1.401
Sezam, Združenje staršev in otrok	Sezamov družinski center	100	240	480	1400	2000	800	280	5.300
VZGON, Društvo za psihološko ravnovesje, kvalitetne odnose, uspešno vzgojo in ustvarjalnost	Sokrat in družina	78	37	95	48	0	86	184	528
Mladinski center Prlekije – Pokrajinski center NVO, slovensko nacionalno združenje, delujoče v javnem interesu	Sožitje	192	192	384	576	192	192	192	1.920
Center za družinsko terapijo Kamnik (CDTK)	Strokovna pomoč družinam, ki se zaradi otrokovih težav znajdejo v stiski	118	236	201	0	39	0	307	901
Družinski center STIK podružnica Novo mesto	Z vzgojo do kakovostnih odnosov	95	64	85	54	0	0	138	436

IZVAJALEC	PROGRAM	VZGOJA ZA DRUŽINO	IZBOLJŠANJE KOMUNIKACIJE V DRUŽINI	PROGRAMI ZA OSEBNOSTNO RAST OTROK IN MLADOSTNIKOV	PROGRAMI ZA USTVARJALNO SKUPNO PREŽIVLJANJE PROSTEGA ČASA	ORGANIZIRANO OBČASNO VARSTVO OTROK	IZVAJANJE POČITNIŠKE AKTIVNOSTI	STROKOVNA POMOČ PRI REŠEVANJU PROBLEMOV	SKUPAJ
IPSIS – Inštitut za psihoterapijo, supervizijo, izobraževanje in svetovanje	Za kakovost družinskega življenja	270	290	218	203	0	0	394	1.375
	Skupaj	5.198	5.354	9.235	7.735	5.199,50	5.322	5.756	43.800

3.2.1 Metode dela

Izvajalci programov družinskih centrov v največji meri uporabljajo individualne in skupinske metode dela. Izvaja pa se tudi delo v parih, pisanje dnevnika, samoopazovanje, itd.

Skupinskih srečanj se najpogosteje udeležuje manjša skupina ljudi, ki šteje od 10 do 20 članov oz. od 5 do 10 članov. Večje število članov je značilno predvsem pri obisku predavanj. Običajno se skupine srečujejo enkrat na teden, v manjši meri pa tudi enkrat mesečno.

3.2.2 Ciljne skupine

V splošnem so programi družinskih centrov namenjeni vsem članom družine in posameznikom, ki se srečujejo z različnimi vrstami družinske problematike. Izvajalci štirih programov (4) posebej omenjajo socialno ranljive uporabnike, trije izvajalci (3) izpostavljajo enostarševske družine, medtem ko dva (2) izvajalca med ciljnim skupinami navajata priseljene družine in družine, ki prihajajo iz romskih naselij. Slednja sta namenjena izključno romskim uporabnikom oz. priseljenim družinam, medtem ko ostali družinski centri enostarševske družine in socialno ranljive uporabnike prepoznavajo le kot eno izmed opredeljenih ciljnih skupin. Pogosto izvajalci posebej omenjajo tudi mlade družine in pare, ki se pripravljajo na prehod v starševstvo ter starejše člane družine z vidika medgeneracijskega sodelovanja. Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih je specializirano za posebne potrebe svojih uporabnikov in kot osrednjo ciljno skupino prepoznava družine s slepimi in slabovidnimi starši z otroki in mladostniki ter družinske člane z dodatnimi telesnimi in duševnimi motnjami, ki nastanejo kot posledica poškodbe glave, avtizma, ipd. Nekateri družinski centri svoje aktivnosti v programu namenjajo tudi širši zainteresirani javnosti.

Programov družinskih centrov se je v letu 2010 po lastnih ocenah družinskih centrov skupaj udeležilo 26.169 uporabnikov. Slaba tretjina programov dosega več kot 1.000 uporabnikov. Največ uporabnikov je bilo vključenih v programe Mladinskega centra

Prlekije–Pokrajinski center NVO, slovensko nacionalno združenje, delujoče v javnem interesu, katerega je obiskalo 4.250 različnih uporabnikov. Tako visoko število uporabnikov verjetno lahko pripišemo uporabljenim metodam dela: predavanjem, prostočasnim aktivnostim, počitniškim taborom, itd. V vsakega od programov je bilo na mesec povprečno vključenih približno 132,1 uporabnikov, od tega je bilo slabih 82 oseb mlajših od 18 let (glej Preglednico 3.10).

Uporabniki so bili v programe družinskih centrov v povprečju aktivno vključeni približno 10 ur na mesec (mladoletni in polnoletni skupaj).

Preglednica 3.10: Podatki o uporabnikih programov družinskih centrov (se nadaljuje na str. 71 in 72)

IZVAJALEC	PROGRAM	SKUPNO ŠT. RAZLIČNIH UPORABNIKOV	POVPREČNO ŠT. UPORABNIKOV NA MESEC	POVPREČNO ŠT. UPORABNIKOV NA MESEC (pod 18 let)	POVPREČNO ŠT. UR VKLJUČENOSTI V PROGRAM NA MESEC	POVPREČNO ŠT. UR VKLJUČENOSTI V PROGRAM NA MESEC (pod 18 let)
Center za družinsko terapijo Kamnik (CDTK)	Strokovna pomoč družinam, ki se zaradi otrokovih težav znajdejo v stiski	453	60,9	7,8	6	3,3
Center za izobraževanje, supervizijo in terapevtsko pomoč Maribor	Program za spodbujanje in ohranjanje zdravih odnosov v družini	688	57	34	4	2
DOMUS GRATIAE Romarski, kulturni in izobraževalni dom – mladinski in družinski center Sveta Gora, Enota: Družinski center Sveta Gora	Celostna pomoč družini	2.750	243,7	68,9	5,2	11,2
Društvo Salezijanski mladinski center Celje	Dnevni center za mlade in družine	289	71,6	59	35,2	30,4
Društvo zaveznikov mehkega pristanaka	Romski družinski center – Keramo korako skupa	156	56,6	34,6	2,3	3,8
Družinski center STIK	Odnosi v družini – bistvo življenja	903	75	12,4	3,5	2,7
Družinski center STIK podružnica Novo mesto	Z vzgojo do kakovostnih odnosov	1434	119,5	58,3	3,1	1,5
Družinski inštitut Zaupanje	Družinski center Sevnica	123	54	37,8	14,1	16,6
Frančiškanski družinski inštitut	Celostna pomoč družinam	1.237	147	15	2,8	8
IPSIS – Inštitut za psihoterapijo, supervizijo, izobraževanje in svetovanje	Za kakovost družinskega življenja	2081	189	76,9	6,5	2,9
Klub novih podjetnikov NOVUS	Družinski center Harmonija	418	34,8	18,3	35,8	14,8
Ljudska univerza Šentjur	Mozaik mladosti in izkušenj	1.361	173,4	65,3	7,5	6
Medobčinsko društvo slepih in slabovidnih Nova Gorica	Pomoč družini s slepo ali slabovidno osebo z dodatnimi motnjami v telesnem ali duševnem razvoju	33	15	2	2,6	1,3
Mladinski center Prlekije – Pokrajinski center NVO, slovensko nacionalno združenje, delujoče v javnem interesu	Sožitje	4.250	354,2	117,5	25,8	25,4

IZVAJALEC	PROGRAM	SKUPNO ŠT. RAZLIČNIH UPORABNIKOV	POVPREČNO ŠT. UPORABNIKOV NA MESEC	POVPREČNO ŠT. UPORABNIKOV NA MESEC (pod 18 let)	POVPREČNO ŠT. UR VKLJUČENOSTI V PROGRAM NA MESEC	POVPREČNO ŠT. UR VKLJUČENOSTI V PROGRAM NA MESEC (pod 18 let)
Mladinski center Trbovlje	MCT – jevo družinsko gnezdo	1.856	155	126	2,4	2,4
Mladinsko informativno svetovalno središče MISS	POMP – psihosocialna pomoč družinam priseljencem, aktivno vključevanje v skupnost	105	39	27	32	26
Prelomi – Inštitut za družinsko terapijo, svetovanje in izobraževanje	Družinska skupnost in kako jo graditi	32	28	5,7	18,3	13,8
Primorsko svetovalno središče Koper	Podporni center za mlade družine	365	419	151	3	3
Psihološke storitve Hekata Ana Miletič s.p.	Družinski center Prebold	510	190,1	19,1	3,9	4,6
RIS Dvorec Rakičan	DCOR MS – Družinski center za osebnostni razvoj Murska Sobota	372	31	13	10	9
Sezam, Združenje staršev in otrok	Sezamov družinski center	1.800–2.000	160–200	150	od 2 do 8	od 2 do 3
Športno društvo Šmartno Tacen	Družinska participacija	151	98	68	30	35
UPI – Ljudska univerza Žalec	Družinski center UPI	665	665	161	8	8,5
VZGON, Društvo za psihološko ravnovesje, kvalitetne odnose, uspešno vzgojo in ustvarjalnost	Sokrat in družina	642	85,1	57,3	3,8	4,6
Zakonski in družinski inštitut Novo mesto	Družinska družabnica	698	67,6	15,8	7,3	6,8
Zavod IZRIIS	Projekt OAZA – Družinski center	590	58	22	3	3
Zavod za vzgojo, izobraževanje in kulturo Maribor	Dovolj močni	406	131	76	7,5	7,1
Zavod za zdravo življenje, zavod za svetovanje, osebnostni razvoj, izobraževanje in rekreacijo	Dvig kakovosti družinskega življenja v romskem naselju Vanča vas v funkciji izboljšanja družinske komunikacije ter dvig samopodobe romskih otrok	76	53	47,8	n.p.	n.p.
Združenje svetovalnih delavcev Slovenije	Izboljšanje komunikacije v družini	1.116	93	91	8	8
Zveza prijateljev mladine Ljubljana Moste Polje	Družinski center/družinski servis: Skupen korak	140	11,7	7,3	15	8,3

IZVAJALEC	PROGRAM	SKUPNO ŠT. RAZLIČNIH UPORABNIKOV	POVPREČNO ŠT. UPORABNIKOV NA MESEC	POVPREČNO ŠT. UPORABNIKOV NA MESEC (pod 18 let)	POVPREČNO ŠT. UR VKLJUČENOSTI V PROGRAM NA MESEC	POVPREČNO ŠT. UR VKLJUČENOSTI V PROGRAM NA MESEC (pod 18 let)
Župnijska karitas Cerklje na Gorenjskem	Gradimo mostove	369	139	74	7	8,7
	Skupaj	26.169,0	132,1	81,9	10,3	9,1

3.2.3 Ocena lastnega delovanja

Izvajalci programov ocenjujejo, da so v večji meri uspeli vključiti načrtovano ciljno populacijo, največ težav so imeli predvsem z vključevanjem odraslih, torej starih staršev (en družinski center), staršev otrok (dva družinska centra) in bodočih staršev (en družinski center). Dva družinska centra poročata tudi o nižji udeležbi mladostnikov oz. srednješolcev od predvidene.

Glede ostalih težav, s katerimi so se izvajalci programov srečevali v letu 2010, izstopajo problemi, povezani z nezadostnimi finančnimi viri. Sedem družinskih centrov (7) je omenjeno težavo prepoznalo kot pglavitno oviro, s katero so se soočali v preteklem letu, predvsem z vidika povečanega povpraševanja po storitvah, ki jih ponujajo njihovi programi. Zaradi omejenosti s finančnimi sredstvi nekateri družinski centri tako niso mogli pokriti vseh potreb, ki so jih izrazili zainteresirani lokalni prebivalci. Trije družinski centri so izpostavili tudi neustreznost dosedanjih prostorov, v katerih izvajajo svoje aktivnosti, kar je povezano z zagotavljanjem nezadostnih kapacitet glede na število uporabnikov vsebin programov. Družinski center, ki deluje v romskem naselju, pa poudarja, da nimajo na voljo skupnega prostora, v katerem bi se srečevali s svojimi uporabniki, kar vpliva na oteženo delovanje družinskega centra.

Večina družinskih centrov za delovanje v prihodnje predvideva širitev ponudbe programov. Devet družinskih centrov (9) namerava v naslednjem letu v svoje aktivnosti vključiti večje število uporabnikov, pet družinskih centrov (5) želi zaposliti večje število ljudi, predvsem prostovoljcev, štiri družinski centri (4) načrtujejo širitev mreže svoje organizacije v smislu povezovanja z drugimi institucijami in prav toliko družinskih centrov predvideva tudi prostorsko širitev programa, kar pomeni, da bodo svoje aktivnosti izvajali tudi izven ožje lokalne skupnosti. Štiri družinski centri (4) želijo v prihodnosti več pozornosti nameniti že obstoječim temam, za katere so uporabniki pokazali posebno zanimanje oz. v sklopu svojih programskih vsebin obravnavati nove teme relevantne za izboljšanje kakovosti življenja družin. Vizija družinskega centra Župnijska Karitas Cerklje na Gorenjskem za delovanje v prihodnosti je povezana z nudenjem neformalne pomoči njihovim uporabnikom, saj želijo, da uporabniki sami začutijo stisko drugih uporabnikov in da si nudijo

medsebojno oporo, prostovoljci pa naj bi bili le vezni člen med njimi. Predvsem ta neformalen način nudenja pomoči, ki se v okviru delovanja družinskega centra lahko razvije znotraj skupine uporabnikov, je ena temeljnih karakteristik delovanja družinskih centrov v tujini.

3.3 Sklep

Ključna funkcija organizacij, ki v Sloveniji delujejo kot družinski centri, se kaže v njihovi podporni funkciji, v smislu nudenja različnih oblik pomoči (terapevtsko-svetovalna pomoč, nudenje informacij o določeni tematiki v obliki predavanj, seminarjev, delavnic, ipd.), pri premagovanju konfliktov, s katerimi se srečujejo družine oz. posamezniki v vsakdanjem življenju (npr. nasilje v družini, razveza partnerjev, neprimerna komunikacija med družinskimi člani, ipd.). V veliki meri gre tudi za izvajanje prostočasnih aktivnosti, opazni so programi namenjeni specifičnim ciljnim skupinam, npr. Romom, slepim in slabovidnim, medtem ko so ostale storitveno naravnane funkcije, kot npr. varstvo otrok, zastopane v manjši meri. Pogosto je pomen čustvenih opor in socialnih vezi, ki se razvijejo v okviru druženja z ostalimi starši, vključenimi v program, v družinskih centrih podcenjen. Družinski centri namreč predstavljajo enega od virov, ki lahko nudi tudi neformalno podporo družinam v zagotavljanju skrbi. Družinski centri, ki so v številnih evropskih državah uveljavljena praksa neformalnega druženja staršev in otrok, predstavljajo alternativo formalnim plačljivim oblikam storitev, ki se nanašajo na potrebe družin, še posebej na področje starševanja in skrbi za otroke. V tem kontekstu omogočajo tudi pomembno podporo družinam brez širše sorodniške mreže, enostarševskim družinam, ipd. Poleg tega neformalna narava družinskih centrov omogoča druženje staršev (družinski center kot prostor sprostivne in kot prostor možnosti za lastni prispevek h graditvi skupnosti) kot tudi otrok (medvrstniško učenje, učenje odnosov z neformalnimi drugimi) (Humer in dr. 2011: 17–18).

Delovanje družinskih centrov, v smislu neformalnih srečevališč, je pogojeno tako z delovnim časom izvajanja programa kot s prostori, v katerih potekajo različne aktivnosti. Aktivnosti se pogosto odvijajo v prostorih izven sedeža podjetja, največkrat so to javne ustanove (npr. knjižnice, muzeji, šolske predavalnice, ipd.), v

katerih pa je vzpostavitev omenjenega neformalnega vidika delovanja družinskih centrov v veliki meri otežena. Predvsem družinski center Sezam se z ureditvijo svojih prostorov, v katerih potekajo aktivnosti programa, izmed vseh družinskih centrov, zajetih v analizo, najbolj približa principu delovanja družinskih centrov kot odprte javne dnevne sobe, kot je to v praksi v tujini. Aktivnosti, ki se odvijajo znotraj družinskega centra Sezam, obsegajo varstvo otrok, info točko za starše v centru mesta, na voljo sta tudi previjalnica in dojilni kotiček, poleg tega organizirajo tudi neformalno izobraževanje oz. usposabljanje za sodobno starševstvo, ipd. Zaradi vseh navedenih karakteristik Sezamovega družinskega centra, lahko omenjeno organizacijo izpostavimo kot primer dobre prakse delovanja družinskih centrov v Sloveniji, saj kot tak predstavlja zgled za vzpostavitev mreže družinskih centrov pri nas po vzoru ustaljenih praks delovanja družinskih centrov v tujini.

Poleg pomembne vloge MDDSZ na področju delovanja družinskih centrov, ki je opazna z vidika zagotavljanja finančnih sredstev (izvajalci programov namreč več kot tretjino vseh finančnih sredstev pridobijo od MDDSZ), lahko na podlagi zbranih podatkov ugotovimo, da so v precejšnji meri tudi občine pripravljene pomagati organizacijam pri izvajanju njihovih vsebin programov. Njihov pomen se kaže predvsem znotraj okvira zagotavljanja finančnih sredstev ter primernih prostorov, v katerih potekajo različne aktivnosti programov. Slabih 40 % občin je družinskim centrom v letu 2010 omogočilo brezplačno uporabo občinskih prostorov, poleg tega pa so za delovanje družinskih centrov namenile tudi dobrih 70 % zaprošenih finančnih sredstev, kar predstavlja pomemben vir prihodkov omenjenih organizacij, takoj za prispevki MDDSZ. Občine so tako v preteklem letu družinskim centrom skupaj namenile več kot 100.000 EUR. Večina občin torej prepoznava pomen tovrstnih organizacij, ki s svojimi programi pripomorejo k zadovoljevanju potreb družin z otroki in posameznikov.

4 VIDIK OBČIN

Občine kot pomemben akter na področju razvoja družinskih centrov lahko v veliki meri pripomorejo h kakovostnejšemu delovanju družinskih centrov, predvsem z vidika financiranja programov in zaposlenih, zagotavljanja brezplačne uporabe občinskih prostorov, itd.

Vpetost lokalnih skupnosti na področje zagotavljanja kakovosti življenja družin z otroki in njihovo poznavanje delovanja družinskih centrov smo ugotavljali na podlagi naslednjih raziskovalnih vprašanj:

- V kolikšni meri je predstavnikom občin pomembno zagotavljanje kakovosti življenja družin z otroki, ki živijo v njihovi lokalni skupnosti?
- Ali predstavniki občin prepoznajo potrebo po vzpostavitvi delovanja institucije družinskih centrov v svoji lokalni skupnosti?
- Kako dobro so predstavniki občin seznanjeni z delovanjem družinskih centrov v svoji lokalni skupnosti?
- Kateri dejavniki pogojujejo pozitiven odnos predstavnikov občin do vzpostavitve oz. do delovanja institucije družinskega centra?

Pri tem je posebna pozornost namenjena tudi vplivu velikosti občine na razvoj in delovanje družinskih centrov.

Vidik občin smo raziskovali z uporabo naslednjih dveh metodoloških pristopov:

a) Analiza anketnega vprašalnika

Prvi del tega poglavja predstavlja analiza anketnega vprašalnika (glej Prilogo A), ki zajema dva podsklopa vprašanj: 1) podsklop vprašanj o kakovosti življenja družin z otroki (pomen zadovoljenosti potreb družin z otroki; ocena zadovoljenosti potreb družin z otroki; načrtovane spremembe na področju zadovoljevanja potreb družin z otroki) in 2) podsklop vprašanj o poznavanju delovanja družinskih centrov in o stališčih predstavnikov občin glede institucije družinskega centra (seznanjenost z delovanjem družinskih centrov; poznavanje delovanja družinskih centrov; ocena delovanja družinskih centrov; nudenje podpore družinskim centrom; relevantnost aktivnosti, ki opredeljujejo delovanja družinskih centrov; ocena vpliva delovanja

družinskih centrov na kakovost starševanja oz. kakovost življenja celotne skupnosti; želja po vzpostavitvi družinskih centrov).

Anketni vprašalnik smo konec marca (29. 3. 2011) poslali 210 slovenskim občinam. Skupaj smo prejeli 142 izpolnjenih vprašalnikov, kar predstavlja 67,6 % stopnjo odziva. Da bi zagotovili reprezentativni vzorec občin glede na zastopanost po statističnih regijah, ki mora biti po deležu primerljiva z dejanskim deležem občin po regijah, smo iz analize izključili podatke občine Podčetrtek¹⁶ v Savinjski regiji, ki je bila glede na ostale statistične regije prekomerno zastopana. V analizo smo torej vključili 141 vprašalnikov oz. občin, ki predstavljajo reprezentativni vzorec občin glede na slovenske statistične regije.

Preglednica 4.1: Reprezentativnost vzorca

Regije	Št. občin v Sloveniji	Delež občin glede na regije v Sloveniji	Št. občin v vzorcu	Delež občin glede na regije v Sloveniji v vzorcu
Gorenjska	18	8,6	14	9,9
Goriška	13	6,2	9	6,3
Jugovzhodna	20	9,5	11	7,7
Koroška	12	5,7	10	7,0
Notranjsko-Kraška	6	2,9	5	3,5
Obalno-Kraška	7	3,3	3	2,1
Osrednjeslovenska	27	12,9	19	13,4
Podravska	41	19,5	25	17,6
Pomurska	27	12,9	16	11,3
Savinjska	32	15,2	25	17,6
Spodnjeposavska	4	1,9	4	2,8
Zasavska	3	1,4	1	0,7
Skupaj	210	100,0	142	100,0

Podatke smo analizirali s pomočjo statističnega programa SPSS. Za analizo podatkov po posameznih vsebinskih sklopih smo uporabili tako univariatne kot tudi bivariatne statistične metode. Posebej smo bili pozorni na razlike glede na velikost občine. Med univariatnimi metodami smo se najpogosteje poslužili frekvenčnih prikazov ter izračunov povprečnih ter nekaterih drugih srednjih vrednosti (modus, mediana), med bivariatnimi pa analize variance ter hi-kvadrat preizkusa (χ^2).

b) Analiza intervjujev s predstavniki občin

¹⁶ Občino Podčetrtek smo med vsemi občinami v Savinjski regiji izbrali zaradi pomanjkljivo izpolnjenega vprašalnika (šesto vprašanje je v celoti izpuščeno).

Drugi del raziskave obsega kvalitativno metodo raziskovanja, intervju, s čimer smo želeli pridobiti uvid v kompleksne in poglobljene odgovore predstavnikov občin.

Gre za polstrukturirane intervjuje, kar pomeni, da smo se pri izvedbi intervjujev poslužili vnaprej pripravljenih iztočnic, zastavljena vprašanja pa smo nato sproti prilagajali vsebini pogovora. Oporne točke, na katere smo bili med potekom intervjuja pozorni, obsegajo naslednje vsebinske sklope:

- obstoječa ureditev področja kakovosti življenja družin z otroki;
- možnost implementacije družinskega centra;
- vloga in pomen občin.

Sogovornike smo pridobili na podlagi anketnega vprašalnika, ki smo ga v mesecu marcu naslovili na vse slovenske občine. Upoštevali smo tiste predstavnike občin, ki so v omenjenem vprašalniku izrazili pripravljenost za nadaljnje sodelovanje. Pri izbiri sogovornikov smo bili pozorni predvsem na to, da prihajajo iz različnih regij in iz različno velikih občin, s čimer smo pridobili uvid v raznolikost mnenj in stališč predstavnikov občin glede obravnavane problematike. Intervjuje smo izvedli z naslednjimi sogovorniki, ki so jih zaposleni na občinski upravi, znotraj ustreznih oddelkov, izbrali sami:

- Mestna občina Maribor: Lilijana Zorko (vodja Sektorja za zdravstveno in socialno varstvo),
- Mestna občina Murska Sobota: Bojan Petrijan (direktor mestne uprave), mag. Rofina Bernjak (višja svetovalka za zdravstveno in socialno varstvo),
- Mestna občina Nova Gorica: Marinka Saksida (svetovalka za zdravstvo in socialno varstvo),
- občina Pivka: mag. Jana Knafelc Strle (višja svetovalka za družbene dejavnosti),
- občina Ravne na Koroškem: mag. Tomaž Rožen (župan), Vera Kranjc (podžupanja za področje družbenih dejavnosti), Darja Čepin (Oddelek za družbene in stanovanjske dejavnosti),
- občina Ruše: Irena Kukovec Stajan (podsekretarka za družbene dejavnosti in kadrovske zadeve),
- občina Trbovlje: mag. Barbara Žgajner Tavš (podžupanja), mag. Mateja Camplin Tahirovič (višja svetovalka za družbene dejavnosti),

- občina Trebnje: Darinka Trdina (vodja Oddelka za družbene dejavnosti), Valerija Jarm (Oddelek za družbene dejavnosti),
- občina Vrhnika: mag. Matej Černetič (vodja Oddelka za družbene dejavnosti in gospodarstvo).

Intervju s predstavnicama MOL, Evo Strmljan Kreslin (predsednica Odbora za predšolsko vzgojo in izobraževanje MS MOL) in Matejo Demšič (Oddelek za predšolsko vzgojo in izobraževanje) je kot študija primera predstavljen posebej. Vsebina intervjuja je podana v podpoglavju 4.2.1, v katerem je opisan projekt »Pokrito igrišče«, ki se bo pričel izvajati decembra 2011. Omenjeni projekt predstavlja vzorčni primer družinskega centra, saj bo deloval kot javna dnevna soba in bo s ponudbo programov in aktivnostmi, ki bodo temeljile na neformalnem pristopu, primerljiv z družinskimi centri v tujini.

Intervjuje smo, glede na predhodno potrjene termine pogovorov, izvedli v prostorih sogovornikov. Pogovori so v povprečju trajali od pol ure do ene ure. Vsi intervjuji, uporabljeni v pričujoči analizi, so bili snemani, transkriptirani in avtorizirani s strani sogovornikov.

4.1 Analiza anketnega vprašalnika

Anketni vprašalnik je, kot že rečeno, sestavljen iz dveh osrednjih delov. V nadaljevanju predstavljamo analizo prvega vsebinskega sklopa, ki se nanaša na kakovost življenja družin z otroki.

4.1.1 Percepcija kakovosti življenja družin z otroki in občinske skrbi na tem področju

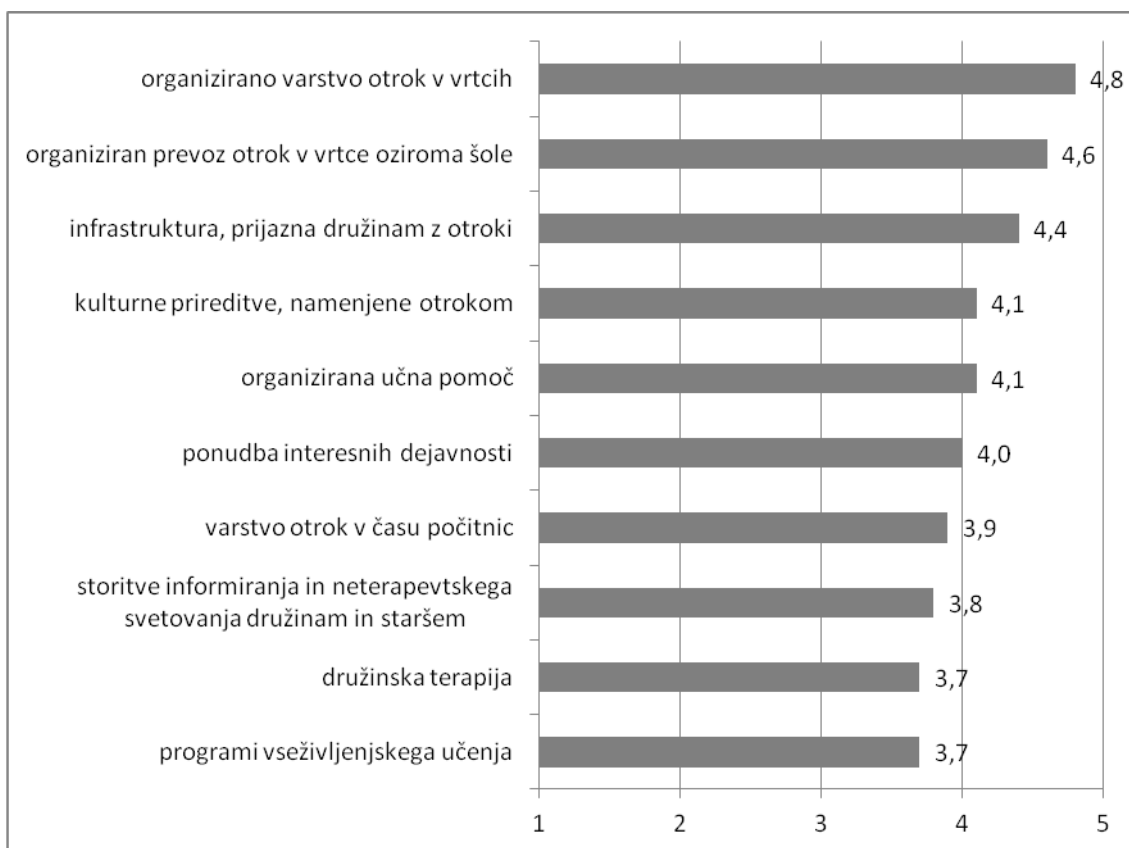
Predstavnikom občin so na področju zagotavljanja kakovostnega življenja družin z otroki pomembna vsa izpostavljena področja, saj med posameznimi področji ne prihaja do večjih razhajanj; vsa področja namreč v povprečju dosegajo oceno 3,7 na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni sploh ni pomembno in 5 zelo pomembno. Z vidika omogočanja kakovostnega starševanja in kakovostnih družinskih odnosov je vprašanim najbolj pomembno, da so zadovoljene potrebe, ki se nanašajo na

organizirano varstvo otrok v vrtcih (AS = 4,8; Mo = 5) ter na organiziran prevoz otrok v vrtce oz. šole (AS = 4,6; Mo = 5). Iz odprtih odgovorov je razvidno, da se stališča nekaterih predstavnikov občin navezujejo tudi na pomen zadovoljenosti potreb družin z otroki s področja medgeneracijskega sodelovanja (predstavnik občine Trzin in Šentrupert) in s področja delovanja skupin za samopomoč, v smislu nudenja različnih oblik pomoči namenjene ljudem v stiski ter organiziranja preventivnih delavnic in dogodkov namenjenih mladim in staršem (predstavnik občine Trzin). Poleg tega vprašani izpostavljajo tudi storitve dodatnega izobraževanja za starše (predstavnik občine Vodice), fleksibilen delovni čas institucij otroškega varstva (predstavnik občine Oplotnica) in družinam prijazna podjetja (predstavnik občine Slovenske Konjice).

Na drugi strani pa anketiranci družinsko terapijo (AS = 3,7; Mo = 4) in programe vseživljenjskega učenja (AS = 3,7; Mo = 4) ocenjujejo kot najmanj pomembne (vendar še vedno kot »pomembne«) za doseganje kakovostnega življenja družin z otroki (glej Sliko 4.1 oz. Preglednico B.1 v Prilogi B).

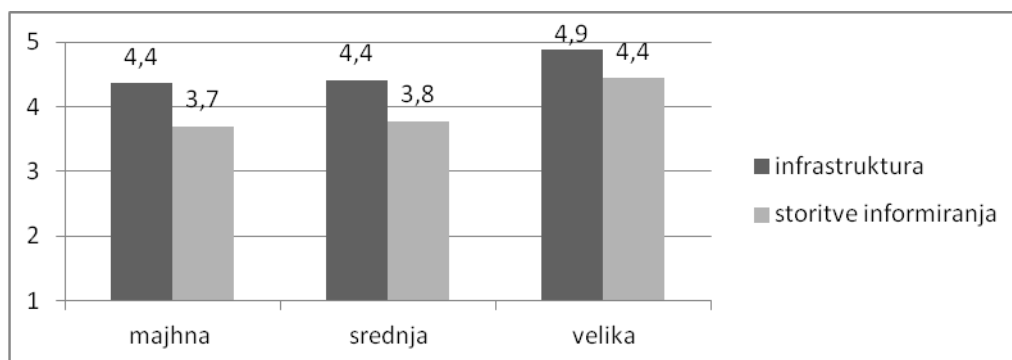

Slika 4.1: Pomen zadovoljenosti potreb družin z otroki z vidika omogočanja kakovostnega starševanja in kakovostnih družinskih odnosov (odgovori na lestvici od 1–sploh ni pomembno do 5–zelo pomembno)

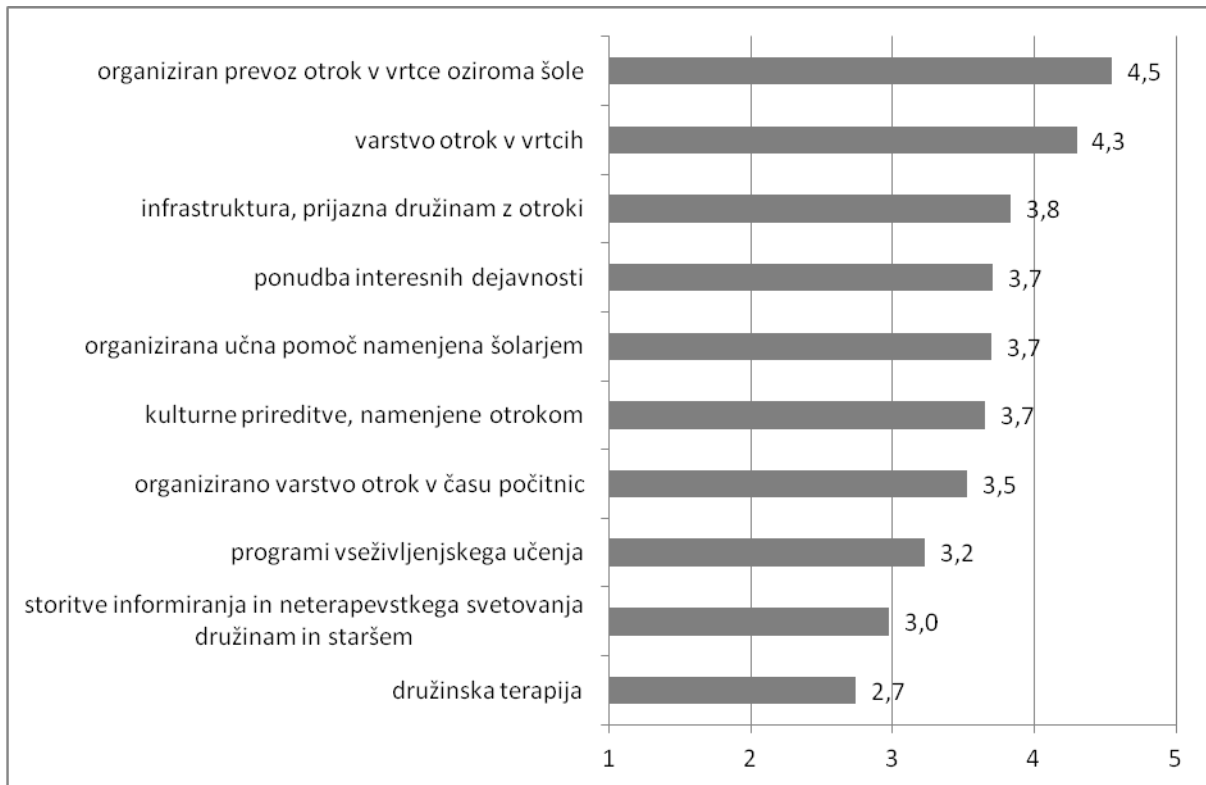
Med odgovori predstavnikov občin obstajajo razlike glede na to ali le-ti prihajajo iz majhne, srednje oz. velike občine. Statistično pomembne razlike so razvidne iz odgovorov, ki se nanašajo na infrastrukturo, prijazno družinam z otroki (Welch = 8,800; sig. = 0,001) ter na storitve informiranja in neterapevtskega svetovanja družinam in staršem (Welch = 7,109; sig. = 0,004). Vprašani, ki prihajajo iz večjih občin, v povprečju višje ocenjujejo pomen zadovoljenosti omenjenih potreb družin z otroki v primerjavi z anketiranci iz srednjih oz. majhnih občin (glej Sliko 4.2).

Slika 4.2: Percepiran pomen zadovoljenosti potreb družin z otroki glede na velikost občine

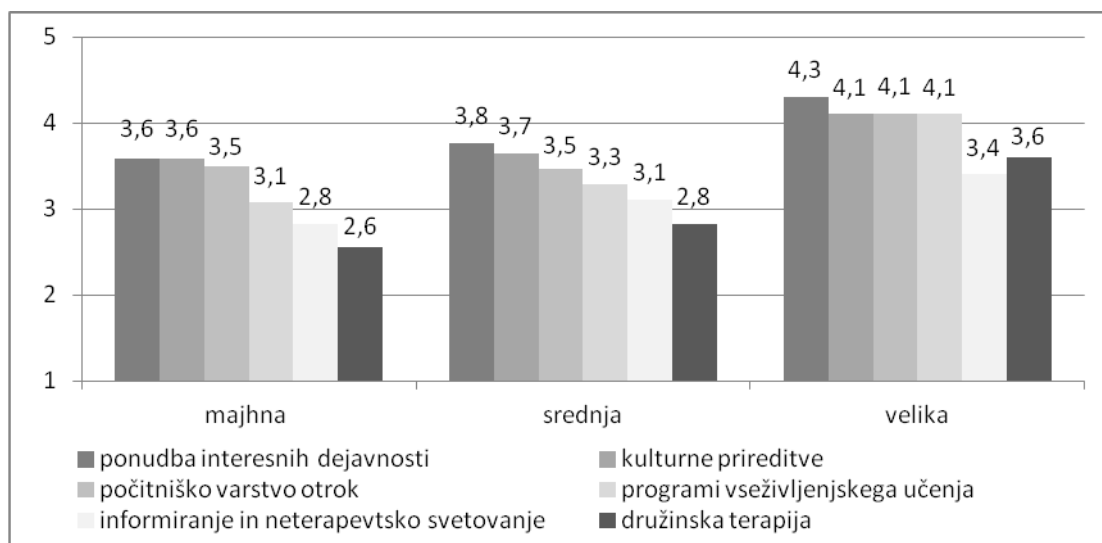
Več kot polovica (59,2 %) predstavnikov občin navaja, da so v njihovi lokalni skupnosti popolnoma zadovoljene potrebe družin z otroki po organiziranem prevozu otrok v vrtce oz. šole (AS = 4,6; Mo = 5). Prav tako so po njihovem mnenju dobro zadovoljene potrebe družin po organiziranem varstvu otrok v vrtcih (AS = 4,3; Mo = 4), kar je v skladu s tem, da anketiranci med pomembnejše potrebe družin z otroki uvrščajo obe vrsti pravkar omenjenih potreb (torej potrebo po organiziranem prevozu in organiziranem varstvu otrok). Nekoliko slabše (»niti zadovoljene niti nezadovoljene«) pa so po njihovih ocenah zadovoljene potrebe družin z otroki po družinski terapiji (AS = 2,7; Mo = 2), sledijo še potrebe, ki se nanašajo na storitve informiranja in neterapevtskega svetovanja (AS = 3,0; Mo = 3) in na programe vseživljenjskega učenja (AS = 3,2; Mo = 3) (glej Sliko 4.3 oz. Preglednico B.2 v Prilogi B).

Slika 4.3: Zadovoljenost potreb družin z otroki (odgovori na lestvici od 1–sploh niso zadovoljene do 5–popolnoma so zadovoljene)

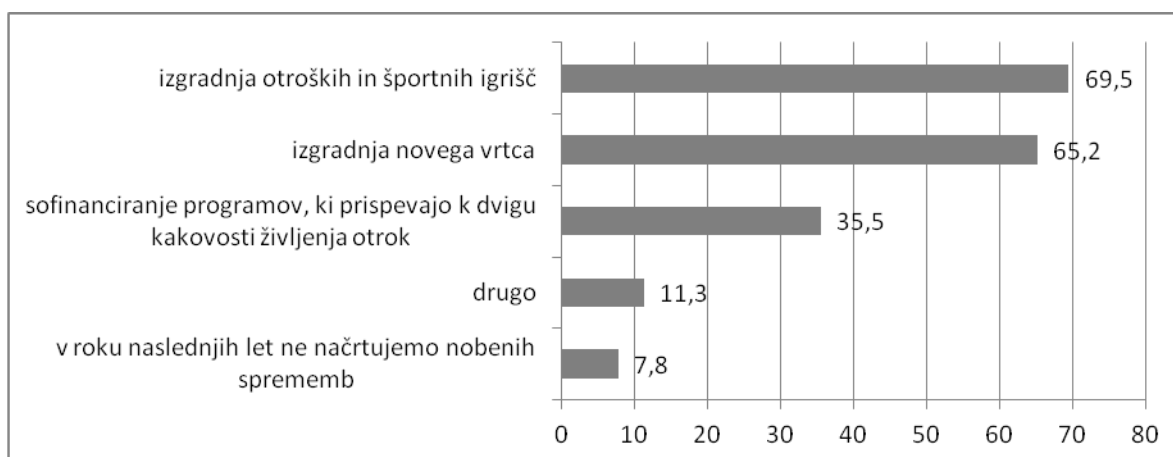
Stopnja zadovoljenosti potreb družin z otroki se razlikuje glede na velikost občine. To velja za naslednjo skupino potreb: organizirano varstvo otrok v času počitnic (Welch = 10,026; sig. = 0,000), kulturne prireditve namenjene otrokom (Welch = 7,865; sig. = 0,001), programi vseživljenjskega učenja (Welch = 27,440; sig. = 0,000), ponudba interesnih dejavnosti ($F = 3,711$; sig. = 0,027), storitve informiranja in neterapevtskega svetovanja družinam in staršem ($F = 3,195$; sig. = 0,044) ter družinska terapija ($F = 5,629$; sig. = 0,004). Statistično pomembne razlike se pri navedenih potrebah kažejo predvsem med velikimi občinami in ostalima dvema tipoma občin. Kot kaže Slika 4.4 predstavniki velikih občin v povprečju bolje ocenjujejo zadovoljenost potreb družin z otroki, ki živijo v njihovi lokalni skupnosti, v primerjavi s predstavniki majhnih oz. srednje velikih občin.

Slika 4.4: Zadovoljenost potreb družin z otroki glede na velikost občine

Približno dve tretjini anketirancev odgovarja, da na področju boljšega zadovoljevanja potreb z otroki v njihovi lokalni skupnosti načrtujejo spremembe, ki se navezujejo na izgradnjo otroških in športnih igrišč (69,5 %) ter izgradnjo novega vrtca (65,2 %). Dobra tretjina vprašanih pa namerava v prihodnje preko javnih razpisov sofinancirati obstoječe programe, ki prispevajo k dvigu kakovosti življenja družin z otroki, in sicer gre v večji meri, kot so sami navedli, za športne (17,1 %), mladinske (14,6 %) in kulturne programe (13,4 %) ter programe s področja počitniškega udejstvovanja (9,8 %), izobraževanja (9,8 %), pomoči socialno ogroženim otrokom in družinam (8,5 %) in drugo (26,8 %) (glej Sliko 4.5).

Slika 4.5: Spremembe, ki jih po ocenah predstavnikov občin, načrtujejo v lokalnih skupnostih na področjih, ki bodo pripomogle k boljši zadovoljenosti potreb družin z otroki (v %); možnih več odgovorov

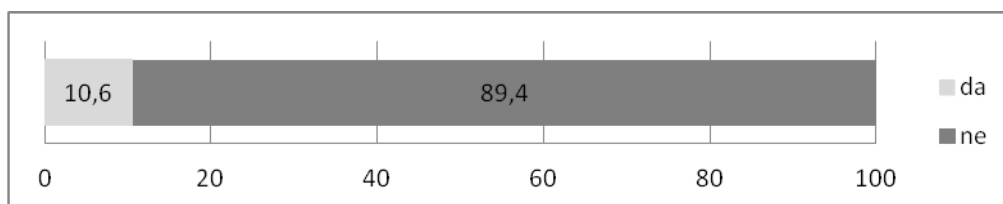

4.1.2 Poznavanje delovanja družinskih centrov in stališča predstavnikov občin glede institucije družinskega centra

V drugem vsebinskem sklopu predstavljamo, v kolikšni meri so predstavniki občin seznanjeni z institucijo družinskega centra, pri čemer najprej povzemamo odgovore tistih, ki poznajo delovanje obstoječih družinskih centrov, nato pa prikažemo tudi stališča vseh anketiranih o konceptu družinskega centra.

Relativno nizek delež predstavnikov občin se je pri svojem delu srečal z dejavnostjo, ki je opredeljena kot družinski center (14 anketirancev oz. 10,6 % anketiranih). Pri tem obstaja statistično pomembna povezanost med poznavanjem družinskega centra in velikostjo občine ($\chi^2 = 10,052$; sig. = 0,007), saj predstavniki velikih občin pogosteje poročajo o seznanjenosti z omenjeno institucijo (40 %) v nasprotju s predstavniki srednjih (9,6 %) in majhnih občin (7,1 %) (glej Sliko 4.6).

Slika 4.6: Seznanjenost z dejavnostjo, ki je opredeljena kot družinski center (v %)

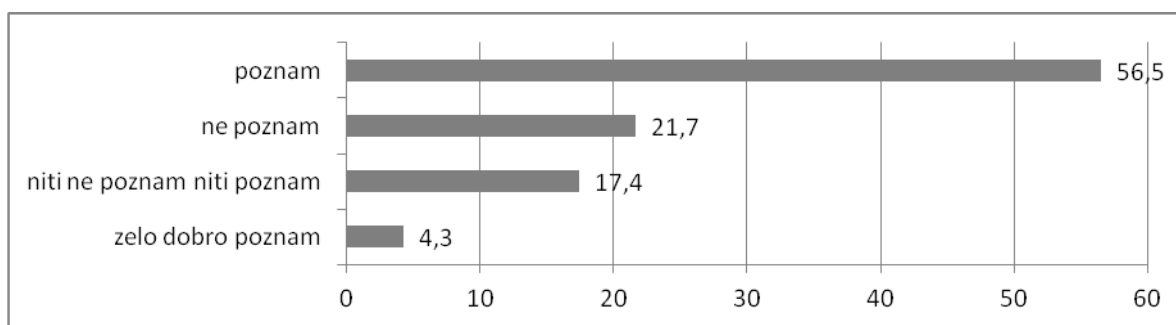
Percepcija delovanja obstoječih družinskih centrov

V nadaljevanju povzemamo odgovore tistih anketirancev, ki so se pri svojem delu že srečali z dejavnostjo, ki je opredeljena kot družinski center, pri čemer je izpostavljeno njihovo poznavanje delovanja omenjene institucije, njihovo stališče glede tega ali družinski center v njihovi lokalni skupnosti opravlja dobro oz. pomembno delo ter v kolikšni meri in na kakšen način občina podpira delovanje družinskega centra.

Glede poznavanja institucije, ki v njihovi lokalni skupnosti deluje kot družinski center je le en vprašani (4,3 %) odgovoril, da zelo dobro pozna njeno delovanje, trinajst (56,5 %) dobro pozna, medtem ko štirje (17,4 %) predstavniki občin niti ne poznajo niti poznajo delovanje njihove institucije družinskega centra, dobra petina pa jih ni seznanjena z delovanjem družinskega centra, ki deluje v njihovi lokalni skupnosti.

Predstavniki velikih občin so v povprečju bolje seznanjeni z delovanjem družinskega centra (AS = 4,3), kot pa predstavniki srednje velikih (AS = 3,5) oz. majhnih občin (AS = 3,1), vendar o statistično pomembnih razlikah na tem mestu ne moremo govoriti ($F = 2,923$; $sig. = 0,077$) (glej Sliko 4.7).

Slika 4.7: Poznavanje delovanja institucije družinskega centra (odgovori na lestvici od 1–sploh ne poznam do 5–zelo dobro poznam; v %)

Slabe tri četrtine predstavnikov občin oz. osem anketirancev (AS = 3,8; Mo = 4) se strinja oz. popolnoma strinja s trditvijo, da institucija, ki v njihovi pristojnosti deluje kot družinski center, dobro opravlja svoje delo, ker se (kot sami dodajajo) vsebina njihovih aktivnosti navezuje na področje socialnih dejavnosti (predstavniki občine Nova Gorica) oz. na področje, namenjeno skrbi za otroke, ki prihajajo iz socialno ogroženih družin (predstavniki občine Slovenske Konjice). Trije vprašani (27,3 %) pa se na drugi strani glede ocene delovanja njihovega družinskega centra ne morejo opredeliti. Predstavniki občine Murska Sobota pri tem izpostavljajo, da bi morala njihova institucija družinskega centra več pozornosti nameniti medsebojnemu povezovanju družin (glej Preglednico 4.2).

Preglednica 4.2: Ocena delovanja institucije družinskega centra (odgovori na lestvici od 1–sploh se ne strinja do 5–popolnoma se strinja)

	N	AS	Me	Mo	SD	MIN	MAX
pomembno delo	10	3,8	4	4	0,632	3	3
dobro opravlja svoje delo	11	3,8	4	4	0,603	5	5

N=število odgovorov, AS = aritmetična sredina ali povprečje odgovorov, Me=vrednost, od katere ima polovica enot manjšo vrednost, polovica pa večjo, Mo=vrednost, ki se najpogosteje pojavlja, SD=standardni odklon, ki pove koliko se vrednosti odklanjajo od povprečja, MIN=najmanjša podana vrednost (odgovor), MAX=najvišja podana vrednost (odgovor).

Večina vprašanih (7 anketiranih), ki je seznanjena z institucijo družinskega centra meni, da njihov družinski center opravlja pomembno delo z utemeljitvijo, da programi,

ki jih ponujajo, predstavljajo preventivni ukrep pred morebitnimi kasnejšimi vedenjskimi motnjami mladostnikov (predstavnik občine Slovenske Konjice) oz. ker nudijo obravnave posameznikov in družin v stiski (predstavnik občine Nova Gorica). Ena tretjina anketirancev pa se glede tega vprašanja ni opredelila.

Tri četrtine anketiranih (od skupaj štirinajstih, ki poznajo delovanje družinskega centra) pravi, da njihova občina podpira delovanje družinskih centrov, in sicer preko sofinanciranja njihovih programov v okviru javnih razpisov (predstavniki občin Bovec, Celje, Murska Sobota, Nova Gorica in Slovenske Konjice) ali pa v obliki manjše enkratne finančne podpore (predstavnik občine Sevnica). Poleg finančnih sredstev, namenjenih izvajanju aktivnosti družinskih centrov, pa občine omenjenim institucijam pomagajo tudi na druge načine, npr. z zagotavljanjem brezplačne uporabe občinskih prostorov, z obveščanjem javnosti in s sodelovanjem pri izvajanju njihovih aktivnosti (predstavnik občine Prebold).

Stališča predstavnikov občin glede koncepta družinskega centra

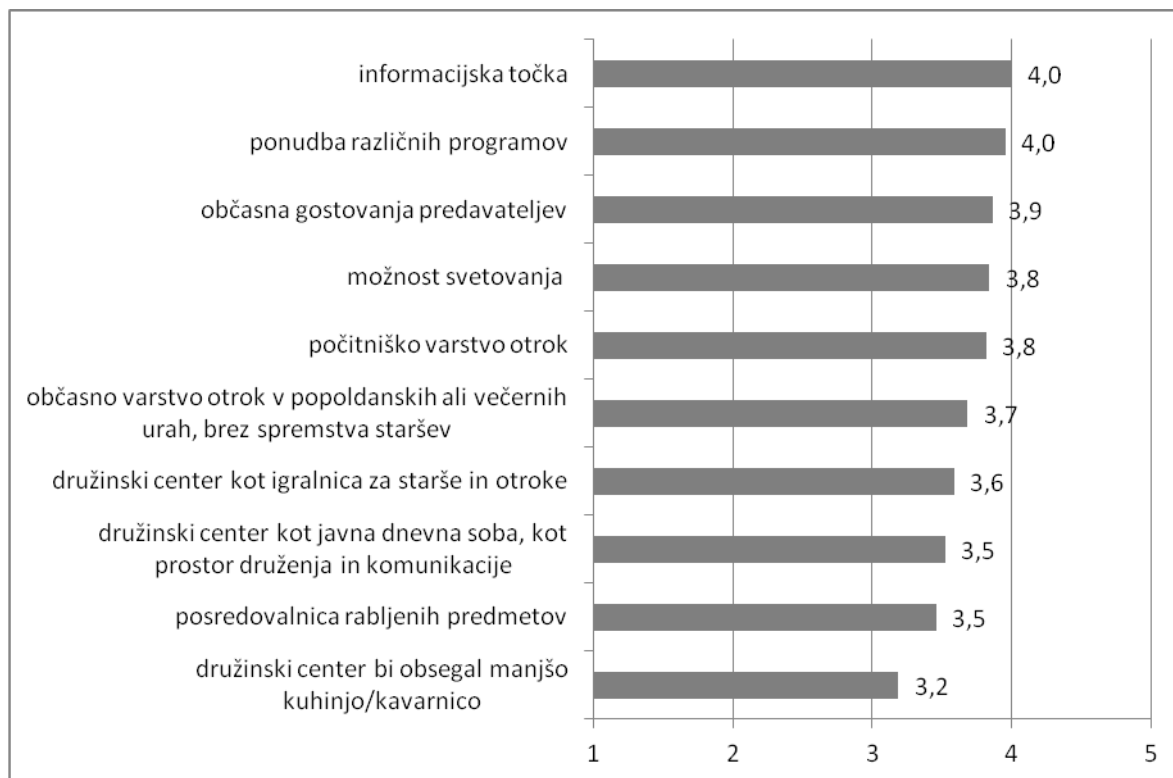
Vprašani se v splošnem strinjajo, da so aktivnosti, ki opredeljujejo delovanje družinskih centrov, relevantne za njihovo lokalno skupnost. Povprečna ocena se giblje nekje med tri in štiri na lestvici od 1 do 5, kjer 1 pomeni sploh ni relevantno in 5 popolnoma relevantno. Po mnenju anketirancev je za družinski center najbolj relevantno, da ponuja informacijsko točko o tematikah, ki so zanimive za starše (AS = 4; Mo = 4); s tem se strinja oz. popolnoma strinja 80 % vprašanih. 77,5 % predstavnikov občin kot relevantne oz. popolnoma relevantne aktivnosti ocenjuje tudi ponudbo različnih programov, kot so npr. medgeneracijska srečanja, (AS = 4; Mo = 4), občasna gostovanja vabljenih predavateljev pa so relevantna oz. popolnoma relevantna 73,5 % vprašanim (AS = 3,9; Mo = 4). Z možnostjo svetovanja na licu mesta s strani koordinatorke se z vidika relevantnosti izvajanja aktivnosti v njihovi lokalni skupnosti strinja 71,6 %¹⁷ anketirancev (AS = 3,8; Mo = 4), glede pomena počitniškega varstva otrok pa 68,8 %¹⁸ vprašanih (AS = 3,8; Mo = 4). Kot najmanj relevantno aktivnost predstavniki občin izpostavljajo delovanje manjše kuhinje oz. kavarnice v družinskem centru, kjer bi bilo možno za minimalni prispevek popiti kavo,

¹⁷ Seštevek odgovorov relevantno in popolnoma relevantno.

¹⁸ Seštevek odgovorov relevantno in popolnoma relevantno.

sok, ali kaj prigrizniti (AS = 3,2; Mo = 3) (glej Sliko 4.8 oz. Preglednico B.3 v Prilogi B).

Slika 4.8: Relevantnost aktivnosti, ki opredeljujejo delovanje družinskih centrov (odgovori na lestvici od 1–sploh ni relevantno do 5–popolnoma relevantno)

V povprečju predstavniki občin menijo, da bi institucija, kot je družinski center, izboljšala kakovost starševanja oz. kakovost celotne skupnosti. 81,3% anketiranih se strinja oz. popolnoma strinja s tem, da bi družinski center lahko pripomogel k družinam prijaznejši družbi, v smislu da bi lahko priskrbel omrežja staršem, ki nimajo sorodstvenih pomoči, itd. (AS = 4; Mo = 4), 77,9¹⁹ % pa izpostavlja vpliv družinskega centra na kakovostnejše življenje družin z majhnimi otroki (AS = 3,9; Mo = 4). V najmanjši meri se vprašani strinjajo glede tega, da bi družinski center v njihovi lokalni skupnosti lahko pripomogel k družinam strpnejši družbi, npr. k premoščevanju razlik med različnimi etničnimi skupinami, ipd. (AS = 3,7; Mo = 4), čeprav ne gre za velike razlike med odgovori. Kljub relativno visokim ocenam glede pomembnosti obstoja institucije družinskega centra na področju kakovosti življenja družin z otroki pa nekateri predstavniki občin opozarjajo, da bi nova institucija na omenjenem področju lahko zavrla delo ostalih institucij, ki v veliki meri že sedaj izvajajo programe, ki naj bi

¹⁹ Seštevek odgovorov strinjam se in popolnoma se strinjam.

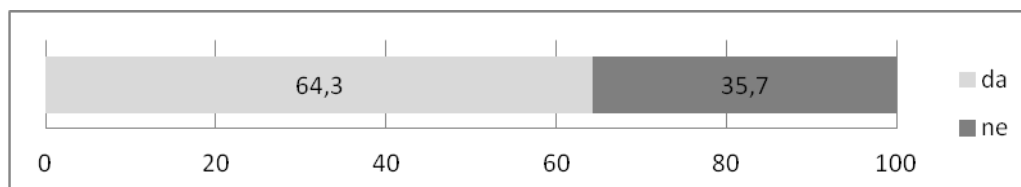
se odvijali v okviru družinskih centrov, s čimer bi prišlo do podvajanja ponudb tovrstnih storitev (glej Sliko 4.9 oz. Preglednico B.4 v Prilogi B).

Slika 4.9: Doprinos institucije družinskega centra k izboljšani kakovosti starševanja oz. kakovosti življenja celotne skupnosti (odgovori na lestvici od 1–sploh se ne strinjam do 5–popolnoma se strinjam)

Skoraj dve tretjini (64,3 %) vprašanih je na vprašanje »Ali bi v vaši občini želeli imeti tako institucijo?« odgovorilo pritrdilno (glej Sliko 4.10).

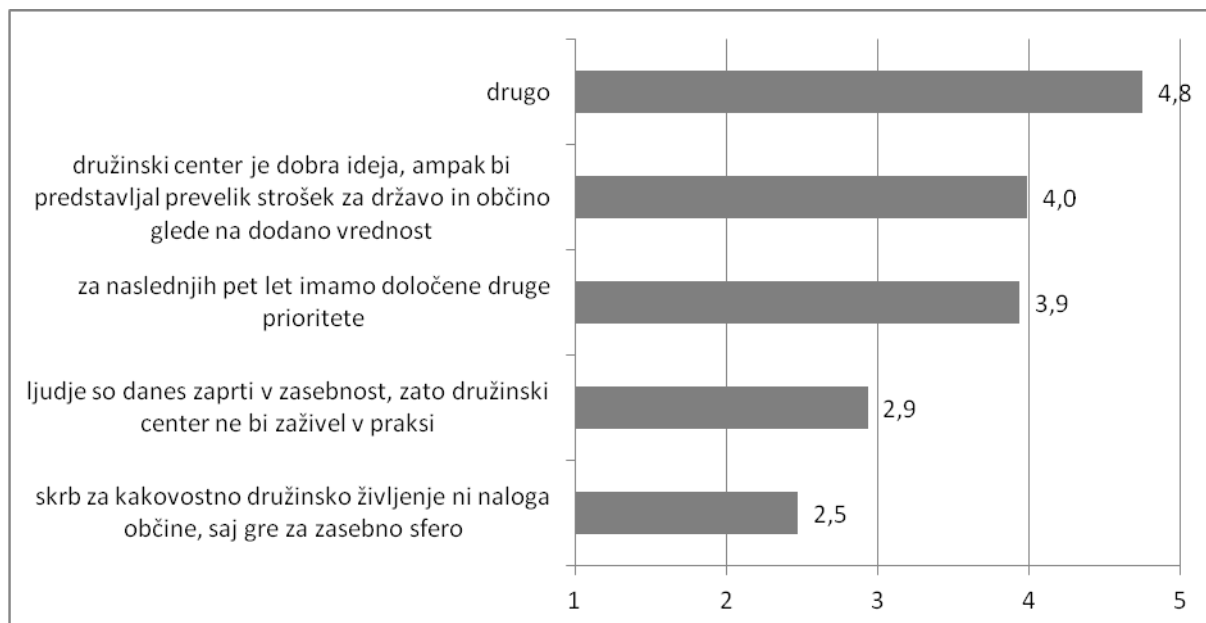
Slika 4.10: Želja predstavnikov občin po vzpostavitvi družinskega centra v njihovi lokalni skupnosti (v %)

Družinski centri so po mnenju 82,5²⁰ % vprašanih (AS = 4; Mo = 4) sicer dobra ideja, ampak bi predstavljali prevelik strošek za državo in občino glede na dodano vrednost. Slabe tri četrtine predstavnikov občin (74,3 %) pravi, da imajo v njihovi občini za naslednjih pet let določene druge prioritete (AS = 3,9; Mo = 4), 28,8 % pa meni, da so ljudje danes zaprti v zasebnost in zato družinski center, kot je opredeljen v anketi, ne bi zaživel v praksi (AS = 2,9; Mo = 3). Razlog, da skrb za kakovostno družinsko življenje ni naloga občin, saj gre za zasebno sfero, je kot relevantnega za njihovo občino prepoznala desetina vprašanih (AS = 2,5; Mo = 3) (glej Sliko 4.11 oz. Preglednico B.5 v Prilogi B).

²⁰ Seštevek odgovorov strinjam se in popolnoma se strinjam. To velja za vse nadaljnje odgovore podane v tem odstavku.

Slika 4.11: Razlogi proti instituciji družinskega centra (odgovori na lestvici 1-sploh se ne strinjam do 5-popolnoma se strinjam)

Osrednji dejavnik (kot ga anketirani sami dodatno navajajo), ki ovira predstavnike občin pri opredelitvi ali bi želeli imeti družinski center, je povezan predvsem z vprašanji, ki zadevajo financiranje tovrstnih institucij, v smislu, kakšna je vloga občin na področju financiranja družinskih centrov in v kolikšni meri bi njihovo delovanje obremenilo občinski proračun (predstavniki občin Črna na Koroškem, Ilirska Bistrica, Miren Kostanjevica, Nazarje, Pivka, Podvelka, Ravne na Koroškem, Velenje, Vrhnika, Veržej in Žetale). Vprašani namreč pogosto izpostavljajo pomanjkanje zadostnih finančnih sredstev, potrebnih za vzpostavitev in delovanje družinskega centra (predstavniki občin Ljubno, Lukovica, Preddvor), poleg tega pa poudarjajo tudi premajhno velikost občine (predstavniki občin Jezersko, Kanal ob Soči, Trzin). Predstavniki občine Gorje, Jesenice, Kanal ob Soči, Kranj, Laško, Lovrenc na Pohorju in Radeče zato predlagajo, da bi bilo potrebno namesto razvijanja novih oblik programov in institucij, kot je družinski center, razširiti obstoječo ponudbo na področju zagotavljanja kakovosti življenja družin z otroki, ki jo že sedaj izvajajo nevladne organizacije in zavodi.

4.2 Analiza intervjujev s predstavniki občin

V nadaljevanju predstavljamo analizo intervjujev s predstavniki občin glede na naslednje tri vsebinske sklope: obstoječa ureditev področja kakovosti življenja družin z otroki, možnost implementacije družinskega centra ter vloga in pomen občin. Iskali smo stališča, poglede, perspektive, izkušnje in pomisleke predstavnikov občin glede posamezne tematike. Na ta način smo pridobili celovito sliko o tem področju, pri tem pa smo upoštevali tudi velikost občine (bolj natančno so sogovorniki in potek intervjuja predstavljeni na str. 78–79).

Obstoječa ureditev področja kakovosti življenja družin z otroki

V splošnem je po mnenju sogovornikov za **potrebe družin z otroki v občinah dobro poskrbljeno**. Ocenjujejo, da različna društva (npr. Društvo prijateljev mladine oz. Zveza prijateljev mladine), zavodi, CSD, mladinski centri in druge nevladne organizacije pokrivajo širok spekter ponudbe, saj delujejo na področju kulture, sociale, športa, zdravstva ipd., kar otrokom in mladostnikom omogoča kreativno preživljanje prostega časa in vključevanje v različne interesne dejavnosti, delavnice in programe. Sogovorniki izpostavljajo tudi pomen vrtcev in šol, ki z izvajanjem obšolskih dejavnosti pomembno prispevajo h kakovostnejšemu življenju družin z otroki.

Npr. v občini Trbovlje so v letu 2007 celo ustanovili Koordinativno telo za reševanje širše socialne problematike (skrajšano: Koordinacija), ki ga sestavljajo »*člani iz CSD (vodja koordinacije), DU Franca Salamona Trbovlje, OZ Rdečega Križa Trbovlje, Zdravstvenega doma Trbovlje, Bolnice Trbovlje, Društva invalidov Trbovlje, Župnijske Karitas Trbovlje in občine Trbovlje, slednja nudi tudi vso administrativno tehnično podporo. Namen Koordinacije je povezovanje med institucijami, ki se tako ali drugače ukvarjajo z reševanjem socialne problematike. Izkazalo se je, da so določeni sklepi na sestankih s skupnimi močmi vseh, hitreje in učinkoviteje realizirani. Bodisi glede deložacij, glede premostitve trenutne socialne stiske občanov, glede namestitve v kakšen zavod itd.*« (predstavnici občine Trbovlje).

Po mnenju sogovornikov so dobro pokrite tudi potrebe, ki se nanašajo na počitniško varstvo otrok. Recimo v Mestni občini Maribor omenjeno področje pokriva Zveza prijateljev mladine Maribor, ki je *»zelo aktivna, sodelujejo tudi s šolami. Na tem področju se veliko dogaja, dodajajo se tudi nove vsebine«* (predstavnica Mestne občine Maribor). V drugih občinah, npr. v Ravnah na Koroškem in na Vrhniki, izvajanje počitniških dejavnosti poteka pod okriljem CSD. V Ravnah na Koroškem v okviru CSD tako deluje *»program 11 šola-šala, ki je namenjena otrokom, starim od sedem let naprej, ki preživljajo počitnice v domačen kraju«* (predstavnica občine Ravne na Koroškem). Na Vrhniki pa počitniške aktivnosti skupaj izvajata CSD in Zavod Ivana Cankarja za kulturo, šport in turizem, *»ki vključujeta veliko število organizacij, saj se povezujeta z gasilskim društvom, lokostrelskim društvom, ipd.«* (predstavnik občine Vrhnika).

Ponudba počitniškega varstva pa je namenjena predvsem starejšim otrokom, saj kot ugotavlja predstavnik Mestne občine Murska Sobota, *»manjka nekaj za najmlajše, kjer se morajo starši znajti po svoje; najverjetneje so pri tem v veliko pomoč babice in dedki«*. Podobno meni tudi predstavnica občine Pivka, ki izpostavlja problem počitniškega varstva otrok v prvi triadi. *»Danes je počitnic veliko več kot pred dvajsetimi leti, saj imamo vsaka dva meseca en teden počitnic. Kljub temu, da v naši občini, predvsem na podeželju, stari starši lahko priskočijo na pomoč, obstaja problem zaradi vse višje starostne meje za upokojitev«*. Bolj kot težave s počitniškim varstvom pa se po mnenju predstavnice občine Ruše pojavljajo problemi glede občasnega varstva otrok: *»iz pogovorov s starši je razvidno, da problemi obstajajo tako v dopoldanskem času za tiste otroke, katerih starši jih ne želijo vključiti v javni vrtec, kot v popoldanskem času in večernih urah«*.

Drugih težav, povezanih z obstoječo ponudbo na tem področju, intervjuvanci ne zaznavajo. V večini občin trenutno potekajo projekti izgradnje novih vrtcev in oddelkov (oz. so bili projekti pred kratkim zaključeni), s čimer uspešno rešujejo problem vključenosti otrok v vrtec. Glede geografske oddaljenosti od lokacije bivanja do šole pa je med šolskim letom poskrbljeno s šolskimi prevozi. Kljub temu predstavnika Mestne občine Murska Sobota ugotavljata, da *»občina z geografsko dostopnostjo nima težav, kar pa ne velja za Goričko; torej za manjše kraje, ki so oddaljeni od centra mesta. Danes so v prekmurskem prostoru problem neasfaltirane poti in slabe avtobusne povezave, saj država v manjši meri podpira javni prevoz,*

medtem ko podjetja ukinjajo proge». Prostorska (ne)dostopnost predstavlja oviro tudi v Mestni občini Maribor. Kot pravi predstavnica omenjene občine »ima mesto svojo širino in z oddaljenostjo različnih točk obstajajo problemi. Prav zaradi tega neko področje mesta lahko izstopa kot posebej težavno. Do sedaj smo že dvakrat prepoznali dve kritični točki v mestu, v smislu pojava odvisnosti in hujših socialnih stisk. Takrat je na pomoč priskočila Zveza prijateljev mladine Maribor, tako da so zaposleni odšli na omenjeno lokacijo in tam ponudili svoje programe«. Ob tem predstavnica Mestne občine Maribor še dodaja, da je »eden večji problemov denar. Vedno bi lahko ponudili več, in Ljubljana, s katero se želimo primerjati, ponuja več v primerjavi z nami, ker ima več finančnih zmožnosti, v lasti ima več objektov, ipd. Kljub temu mi ne krčimo vsebin, res pa je, da ne moremo ponujati stvari v takem obsegu«.

Sogovorniki menijo, da bi bilo potrebno raznovrstno ponudbo združiti na enem mestu. Predstavnica občine Ruše pri tem poudarja, da »bi bilo potrebno obstoječo ponudbo povezati pod eno okrilje in jo skoordimirati izpod ene strehe«. Njenemu mnenju se pridružujeta tudi predstavnici občin Ravne na Koroškem in Nove Gorice. Predstavnica slednje občine opaza, »da morda manjka neka formalna točka, kamor bi se lahko vsak posameznik obrnil v primeru, ko bi potreboval določene informacije. Opažamo, da je ponudba razdrobljena in da manjka neka 'prva' točka«. Podobno razmišljajo v občini Trebnje, »kjer bodo v novem vrtcu prostori namenjeni tako izvajanju samih dejavnosti, ki potekajo v okviru vrtca, kot izvajanju aktivnosti, ki jih organizirajo različna društva, ki so se do sedaj srečevale s prostorsko stisko. Društvo Trimko bo npr. v teh prostorih ponujalo telovadbo za otroke« (predstavnica občine Trebnje). Predstavniki Mestne občine Murska Sobota pa glede izboljšanja področja kakovosti življenja družin z otroki poudarja predvsem pomen kreativnega pristopa in pravi, da »mora Slovenija graditi na inovativnosti in na ustvarjalnosti, saj ne moremo čakati na obdobje srednje šole ali študija. To se mora zakoreniniti že v otroku in na ta način potem postane samoumevna vrednota«.

Možnost implementacije družinskega centra

Družine z manjšimi otroci se danes srečujejo s **pomanjkanjem podpornih družinskih in sorodniških mrež**, kar velja predvsem za »priseljene družine, ki so

tukaj kupile hišo ali stanovanje in one bi recimo potrebovale nekaj takega kot je družinski center» (predstavniki občine Vrhnika). Podobno ugotavljata tudi predstavnici občine Trebnje in pravita, da je »tradicionalizem še prisoten, čeprav drži, da se je v zadnjih nekaj letih zgradilo veliko novih stanovanj in k nam prihajajo nove družine, ki tukaj nimajo korenin. Priseljeni starši so tudi tisti, ki pritiskajo in se zavzemajo za nove programe. Na eni strani njihova iniciativa izvira iz želje po uresničitvi izpostavljenih vsebin, na drugi strani pa je razlog tudi v tem, ker nimajo drugačne možnosti preživljanja prostega časa, niti varstva«. Vendar se tudi tisti starši, ki ostanejo v domačem kraju, lahko v manjši meri zanesejo na pomoč svojih staršev kot nekoč, saj »so ti danes še delovni aktivni in se nimajo časa ukvarjati z vnuki. Včasih je bilo seveda drugače in ta primanjkljaj se kaže tudi na področju partnerskih odnosov« (predstavnica občine Ruše). To pa ne velja za občine Trbovlje, Murska Sobota in Ravne na Koroškem, kjer je po oceni intervjuvancev močna družinska podpora še vedno prisotna. »Pri nas velja tradicija, da stari starši še vedno funkcionirajo skupaj z otrokom; to je nekaj povsem samoumevnega« (predstavniki Mestne občine Murska Sobota).

Samoiniciativnost staršev predstavlja pomemben element delovanja družinskega centra. Pri tem velja načelo, da lahko vsak posameznik aktivno prispeva k sooblikovanju vsebin programa (s čimer je omogočeno, da ponudba izhaja od »spodaj navzgor«, torej iz potreb ljudi), kar sogovorniki ocenjujejo različno. Aktivnost staršev prepoznavajo predvsem v občinah Ruše, Murska Sobota, Maribor in Trebnje, »kjer so vsi dodatni programi, ki se izvajajo v okviru vrtcev, nastali na pobudo staršev. Opozarjajo na to, kaj v občini še manjka, česa si želijo. Starši so pri nas izredno aktivni in iniciativni« (predstavnica občine Trebnje). Na drugi strani pa so starši v občinah Nova Gorica, Ravne na Koroškem, Trbovlje in Pivka bolj zadržani in so v manjši meri pripravljeni na sodelovanje. »To je vidno na različnih področjih, npr. že na ravni podjetništva so ljudje zadovoljni s tistim minimalnim. Mogoče bi to lahko pripisali strahu pred novimi zadevami« (predstavnica občine Pivka). Za občino Trbovlje pa velja, da »je okolje zelo specifično. Za našo občino je značilna visoka brezposelnost med ljudmi z nizko izobrazbo in te posameznike je težje motivirati. Družinski centri bi zato morali aktivirati tiste družine oz. starše, ki niso v zadostni meri ozaveščeni o tem, kaj pomeni kakovostna vzgoja. To bi moral biti naš cilj in družinski centri bi morali znati usmerjati in zapolniti to vrzel« (predstavnici občine Trbovlje).

Večina sogovornikov meni, da bi družinski center v njihovi občini lahko zaživel tako, da bi njegove **dejavnosti priključili že obstoječi ponudbi**. Predstavnica občine Ruše meni, da *»sama pravna organizacijska oblika ni toliko pomembna v smislu nudenja nekih aktivnosti in dejavnosti, saj lahko ena organizacijska oblika pokriva tako družine, starejše, kot npr. zasvojence. S tem, ko se število društev oz. zavodov veča, v bistvu porabljam sredstva za kadre, kar ni smiselno, saj bi se lahko to združilo pod eno okrilje«*. V občini Ruše bi družinski center tako lahko deloval v okviru Društva prijateljev mladine Ruše, katerega eden glavnih projektov so ustvarjalne delavnice za predšolske otroke. Podobno razmišljata tudi predstavnika občin Nova Gorica in Vrhnika, saj menita, da bi bilo smiselno povezati pobudo za ustanovitev mladinskega centra z idejo družinskega centra, pri čemer sogovornik iz občine Vrhnika poudarja vidik *»medgeneracijskega sodelovanja. Sicer nisem prepričan v kompatibilnost tega, vendar so mladinski centri relativno bolj uveljavljena zadeva v Sloveniji, imamo tudi že neke zgled, ljudje se zavedajo potrebe po vzpostavitvi mladinskih centrov, medtem ko za družino to še ni izpostavljeno«*. V sklopu medgeneracijskega sodelovanja v Murski Soboti že obstaja *Hiša sadeži družbe*, kjer se starši vključujejo preko starejših, svojih vnukov in se tam tudi srečujejo. Družinski center bi se tako lahko pridružil njihovim obstoječim programom.

Vendar poleg pozitivnih učinkov združevanja ponudbe, med katerimi izstopa predvsem zniževanje stroškov, intervjuvanci izpostavljajo tudi nekatere omejitve. Sogovornik iz Mestne občine Murska Sobota na tem mestu izpostavlja probleme s prostorsko stisko, predstavnica Mestne občine Nova Gorica pa ob tem dodaja, da *»bi bilo potrebno preveriti možnost umestitve tovrstnega programa v Mladinski center. Uskladiti se je potrebno z njihovo vizijo, akti, ki opredeljujejo poslanstvo in cilje zavoda«*. Poleg tega, da je potrebno v primeru združevanja ponudbe veliko časa vložiti v usklajevanje dejavnosti, kar je izpostavila predstavnica Mestne občine Nova Gorica, se postavlja tudi vprašanje financiranja, saj *»gre za področje staranja iz enega 'žepa', medtem ko se za področje otrok in mladostnikov pridobiva finančna sredstva iz druge proračunske postavke. To bi bilo potrebno uskladiti na državni ravni. Zelo težko je prodreti na razpis nekega ministrstva, če si specifičen in zato bi bilo potrebno z razpisi omogočiti večjo fleksibilnost«* (predstavnica občine Ruše). Posamezni predstavniki občin tako ne želijo prepletati različnih programov. *»Ugotovitve Centra za razvoj človeških virov kažejo na to, da si starejši ne želijo, da*

bi bili skupaj z otroki, recimo da bi bila igrala za stare in otroke skupaj. V tem primeru ne bodo telovadili, ampak le gledali otroke. V kolikor pa bi šlo za neko skupno potrebo, npr. druženje, to pa je nekaj drugega» (predstavnica Mestne občine Maribor).

Predstavnica občine Ruše, kot eno izmed možnih rešitev, kako uresničiti idejo družinskega centra, vidi v **socialnem podjetništvu**²¹. *»Potrebno se je na državni ravni povezati, saj ni smiselno voditi socialnega podjetništva po eni liniji, družinskega centra po drugi in dnevnega centra za starejše po tretji liniji. Že država bi morala skrbeti za prepletenost tega. Bistvo socialnega podjetništva je ravno zakrpati tiste luknje na področjih, za katere država ne skrbi in to je ena izmed nesistemskih lukenj, ki jih sedaj lahko sistemsko uredimo«.*

Po mnenju sogovornikov, ki prihajajo iz občin Maribor, Ravne na Koroškem in Ruš, bi družinski center v njihovi lokalni skupnosti lahko deloval kot **javna dnevna soba**, *»v smislu nekega odprtega centra s prostori in programi. Družine bi v družinski center privabilo predvsem, če bi bila v ponudbo vključena tudi kakšna igralnica. Le pisarna in predavalnica ne bi zadostovali, saj se družine lažje pridobi, če imajo otroci nek prostor, kjer se lahko igrajo«* (predstavnica občine Ravne na Koroškem). Ideja predstavnice občine Ruše je nadgraditi obstoječo ponudbo ustvarjalnih delavnic *»z vsakodnevnimi, prostočasnimi dejavnostmi, s ponudbo občasnega varstva, itd. V družinskem centru ne bi bil v tolikšni meri poudarek na samih delavnicah (te bi potekale vzporedno), ampak bi deloval kot neke vrste družabni prostor, ki omogoča otrokom, da se igrajo, staršem pa, da se lahko pogovorijo med seboj in da lahko tam tudi pustijo otroka za približno tri ure, če se odpravijo po nakupih v Maribor oz. gredo s partnerjem v kino«.* V občini Pivka pa bi za začetek raje poskusili z manj obsežno ponudbo, npr. s **počitniškim varstvom otrok**. Sogovorniki pogosto poudarjajo tudi pomen usklajenosti ponudbe družinskega centra s potrebami staršev. *»Potrebno bi*

---

²¹ Socialno podjetništvo predstavlja trajno opravljanje dejavnosti socialnega podjetništva ali trajno opravljanje drugih dejavnosti pod posebnimi pogoji zaposlovanja, s proizvodnjo in prodajo proizvodov ali opravljanjem storitev na trgu, pri čemer ustvarjanje dobička ni izključni niti glavni cilj opravljanja dejavnosti. Cilji socialnega podjetništva se nanašajo na krepitev družbene solidarnosti in kohezije, spodbujanje sodelovanja ljudi in prostovoljskega dela, krepitev inovativne sposobnosti družbe za reševanje socialnih, gospodarskih, okoljskih in drugih problemov, zagotavljanje dodatnih ponudb proizvodov in storitev, ki so v javnem interesu, razvijanje novih možnosti za zaposlovanje, zagotavljanje dodatnih delovnih mest ter socialne integracije in poklicne reintegracije najbolj ranljivih skupin na trgu (Ur. l. RS, št. 20/2011).

bilo opraviti analizo oz. anketo, s katero bi pridobili vpogled v to, kaj si starši želijo» (predstavnica občine Trebnje).

Vloga in pomen občin na področju delovanja družinskih centrov

Sogovorniki so na splošno naklonjeni uresničitvi ideje družinskega centra, vendar se zavedajo določenih težav, ki se lahko ob tem pojavijo. Kot glavno oviro omenjajo predvsem **zagotavljanje zadostnih finančnih sredstev**, saj kot pravi predstavnica Mestne občine Nova Gorica *»posamezne programe in projekte, ki niso zakonska obveza lokalne skupnosti, lahko financiramo le preko javnih razpisov, kjer pa so sredstva omejena«*. Da je problem predvsem v financiranju, se strinja tudi predstavnik občine Vrhnika, ki pravi, da *»v kolikor bi država omogočila finančna sredstva, bomo občine idejo družinskega centra seveda sprejele in tudi naredile vse potrebno. Če pa bo, na drugi strani, država le zahtevala, da to uresničimo, potem tega ne bomo uspeli izpolniti. Dejstvo je, da ima občina ogromno nekih potreb, družinski center pa predstavlja nekaj neobveznega, dodatnega, saj to ni neka primarna potreba in zato ni prioriteta naloge občine; še posebej če predstavlja večji strošek«*. Ponekod problem predstavlja tudi sama velikost občine. *»Spodbuda s strani lokalne skupnosti bi zagotovo bila, vendar menim, da je naša občina glede na število prebivalcev premajhna. Družinski centri bi lažje zaživel v Postojni«* (predstavnica občine Pivka).

Večina sogovornikov meni, da bi **družinski centri morali delovati kot društvo**²², ker bi jih v tem primeru občine lahko podprle preko razpisov. *»Družinski center, ki bi deloval kot društvo, bi se lahko prijavil na razpise, v kolikor bi deloval kot javni zavod, pa bi bilo težje s financiranjem, vendar bi se dalo nekako urediti. Javni zavod je težka*

---

²² Javni zavod lahko ustanovijo država, občina, mesto in tudi druge z zakonom pooblašene pravne osebe. Pri ustanovitvi je v večini primerov udeležena država ali občina – tu govorimo o javni lastnini, ker gre za prisotnost javnega interesa, s katerim je opredeljena javna lastnina. Za ustanovitev javnega zavoda so potrebna sredstva, najprej za ustanovitev – registracijo in nato še sredstva, ki omogočajo začetek in nadaljevanje opravljanja dejavnosti (Ur. l. RS, št. 12/1991). Društvo pa je samostojno in nepridobitno združenje, ki ga ustanovitelji ustanovijo zaradi uresničevanja skupnih interesov. Društvo lahko ustanovijo najmanj tri poslovno sposobne fizične osebe oz. pravne osebe. Premoženje društva sestavljajo denarna in druga sredstva, ki jih društvo pridobi s članarino, darili in volili, prispevki donatorjev, iz javnih sredstev, z opravljanjem dejavnosti društva in iz drugih virov, njegove nepremične in premične stvari ter materialne pravice. Namen ustanovitve in delovanja društva ni dobiček (Ur. l. RS, št. 64/2011).

finančna oblika, zato je boljša rešitev, če občina nekemu izvajalcu odobri pravico izvajanja programa, ki je pomemben za mesto» (predstavnica Mestne občine Maribor).

Drugim oblikam podpore, npr. **financiranju potencialnih zaposlenih v družinskem centru**, so predstavniki občin naklonjeni v manjši meri, z izjemo sogovornice iz občine Ruše, ki pravi, da *»kadre že sedaj financiramo preko razpisa, lokalnih zaposlitvenih programov in neposredno preko občinskega proračuna. Pred kratkim smo se ponovno prijaviili na razpis, s čimer smo pridobili sredstva za tri nove zaposlitve in sedaj je v Društvu prijateljev mladine zaposlenih šest oseb«*. Občine bi, lažje kot financiranje zaposlenih, zagotovile **brezplačen najem občinskih prostorov**. *»Občina kot taka ima prostore in jih tudi namenja civilni družbi in vsi, ki delujejo v javnem interesu, dobijo (z odločbo o javnem interesu, ki jo izda ministrstvo) prostore brezplačno v najem, obratovalne stroške pa morajo kriti sami«* (predstavnica Mestne občine Maribor). Vendar vse občine ne morejo ponuditi občinskih prostorov, saj kot pravi predstavnik Mestne občine Murska Sobota *»glede zagotavljanja prostorov ne moremo ničesar storiti, ker nimamo primernih občinskih prostorov na voljo. Trenutno preko občinskega razpisa redno financiramo najemnico Hiše sadeži družbe. Tudi drugače smo jim bili v veliko pomoč, pomagali smo jim npr. pri vseh pripravah dokumentacije, potrebne za prijavo projekta, ker imamo znanje iz javnega naročanja, smo za njih našli najbolj ugodne izvajalce, ipd. Takšne projekte je potrebno podpreti skozi politično dogajanje in zadevo nekako stabilno narediti preko odloka, še posebej pa je pomembno stabilno financiranje«*. Med drugim lahko občine pripomorejo k lažjemu delovanju družinskega centra tudi tako, da *»izrazijo svojo podporo ob odprtju, informiranju in povezovanju ter vključevanju vrtcev in šol«* (predstavnik Mestne občine Murska Sobota).

Po mnenju predstavnika občine Vrhnika je ključno, kar bi spodbudilo občine k večji angažiranosti na področju delovanja družinskih centrov, to *»da bi država dala nek razpis, nek impulz. Podobno smo mi storili glede gradnje športnih igrišč. Krajevnim skupnostim smo ponudili 1.000 EUR, te pa so zgradile objekt za 15.000 EUR«*.

4.2.1 Predstavitev koncepta družinskega centra MOL: Pokrito igrišče

Kot predstavnici MOL sta odgovarjali Eva Strmljan Kreslin (predsednica Odbora za predšolsko vzgojo in izobraževanje MS MOL) in Mateja Demšič (Oddelek za predšolsko vzgojo in izobraževanje). V nadaljevanju je predstavljen koncept družinskega centra MOL od idejne zasnove do časa tik pred realizacijo projekta.

Idejni začetki družinskega centra v Ljubljani

Ideja o projektu »Pokrito igrišče« je nastala pred desetimi leti. Zamisel o tem, da mesto potrebuje nek center srečevališča, se je porodila iz osebne izkušnje pobudnice projekta, ge. Strmljan Kreslin, ki pravi, da *»ko sem bila drugič na porodniškem dopustu, sem ugotovila, da z otroki v zimskih mesecih oz. v primeru slabega vremena dejansko ne moreš iti nikamor«*. Idejni zametki so bili kasneje dopolnjeni z zgledi iz tujine. Podobne primere dobrih praks po njenem mnenju poznajo v Amsterdamu, Parizu in na Dunaju, kjer družinski centri delujejo kot neke vrste interaktivni otroški muzeji. V določeni meri njihova ponudba sovpada s programi, ki jih ponuja Hiša eksperimentov v Ljubljani, v kateri otroci raziskujejo in prisostvujejo na delavnicah po načelu *»learning by doing/playing²³«*.

Od zamisli do dejanske uresničitve ideje je preteklo tako veliko časa, ker *»preprosto ni bilo posluha«* (ga. Strmljan Kreslin). Sprva je bilo zamišljeno, da naj bi družinski center deloval v prostorih za Gospodarskim razstaviščem, za kar so bili že pripravljeni načrti gradnje. V tem času je pri projektu sodelovala tudi Andreja Potokar, bivša urednica revije Mama, vendar je zadeva s potekom mandata vodilnim na občinski ravni ostala na ravni dogovorov. Pred leti se je znova pokazala priložnost za uresničitev projekta, in sicer naj bi se aktivnosti družinskega centra izvajale na območju, kjer je stal Šumi, ampak do dejanske realizacije projekta tudi takrat ni prišlo. Sedaj pa je družinski center s pomočjo podžupana Mestne občine Ljubljana, g.

---

²³ Potrebno je poudariti, da se ponudba družinskih centrov v omenjenih mestih bolj kot družinskim centrom, ki delujejo po načelu javne dnevne sobe in ki so razširjeni predvsem v Nemčiji, približa interaktivnim muzejem, kjer otroci s pomočjo aktivnega učenja spoznavajo in preizkušajo eksponate. Družinski center »Pokrito igrišče« pa lahko na podlagi karakteristik, ki so podrobneje predstavljene v nadaljevanju besedila, umestimo med oba predstavljena modela družinskih centrov, in sicer je za ponudbo ljubljanskega družinskega centra značilno, da se nahaja nekje vmes med nemškim konceptom in na tem mestu omenjenimi primeri uveljavljenih praks iz tujine (Amsterdam, Pariz in Dunaj).

Janeza Koželja, vendarle dobil svoje prostore. Projekt »Pokrito igrišče« se bo izvajal na Mali ulici v Ljubljani, v bivših prostorih picerije Napoli.

Ponudba

Osrednji namen družinskega centra je *»ponuditi prostor za srečevanje staršev, nekakšno javno dnevno sobo, kjer mama lahko v miru popije kavo, medtem ko se otrok igra«* (ga. Strmljan Kreslin). Kot že rečeno, gre za bivše prostore picerije Napoli, pred časi pa je bila tu javna umivalnica oz. kopališče. *»Ta prostor je zaradi konfiguracije dejansko tudi narekoval vsebino«* (ga. Strmljan Kreslin) in v ta namen bodo v toaletnih prostorih izobešene slike, ki bodo prikazovale podobe iz tedanjega časa, na igralih bodo upodobljene ljubljanske stavbe, *»fasada bo pisana, in ne siva, spredaj bo park, ki ga bo mogoče izkoristiti v lepem vremenu. To bo pravi grad«* (ga. Strmljan Kreslin). Vse bo na temo Ljubljane in na ta način se bodo otroci učili o Ljubljani ter na povsem neformalen način spoznavali mesto, v katerem živijo. Ta neformalen pristop bo značilen tako pri delu z otroki, kot tudi na področju izobraževanja in svetovanja za starše. V določenem dnevu v tednu bo v družinskem centru prisoten strokovnjak z določenega področja, npr. pediater, logoped, ipd. in starši bodo lahko pristopili k njim s svojimi vprašanji in težavami, saj kot pravi ga. Strmljan Kreslin *»imamo mame vedno neke dileme, ki so lahko tudi banalne, vendar se bojimo iti formalno k pediatru oz. psihiatru.«* Družinski center bo obsegal tudi večnamenski prostor, v katerem bodo potekale gledališke predstave, telovadba za nosečnice, namenjen pa bo tudi srečevanju različnih skupin, ki nimajo svojih prostorov, kot je npr. skupina Naravni začetki, ipd.

Nekatere storitve bodo plačljive, saj je po mnenju ge. Demšič *»problem v občutku, da v kolikor je neka zadeva na voljo brezplačno, potem ni dovolj dobra.«* Poleg tega si sogovornici tudi ne želita, da bi družinski center postal neko sprehajališče, kamor bi posamezniki samo za krajši čas zahajali; obiskovalci naj bi se, prav nasprotno, tukaj zadrževali dlje časa. Za obisk družinskega centra bo tako potrebno prispevati simbolno vsoto, verjetno v višini enega evra, na voljo pa bodo tudi mesečne oz. letne vstopnice. Med plačljivimi storitvami bosta tudi kavarnica in ponudba občasnega varstva otrok. V primeru neodložljivih obveznosti oz. opravkov bodo starši

lahko zaupali svojega otroka v varstvo za največ tri ure, pri čemer pa bo urna postavka nižja, kot če bi najeli varuško.

Po mnenju sogovornic se potreba po družinskem centru pojavlja, »zaradi procesov urbanizacije in individualizacije, ki vplivajo na to, da sta medsebojno povezovanje in pomoč postala redkost. Na družinsko podporo, v smislu varstva otrok in drugih oblik pomoči, se mladi starši ne morejo več zanašati v tolikšni meri kot nekoč, saj so danes tudi stari starši še delovno aktivni in se tudi drugače aktivno vključujejo v družbeno dogajanje. Veliko je tudi migracij in v Ljubljani zelo malo razširjenih družin živi skupaj oz. blizu svojih staršev«. Družinski center s ponudbo občasnega varstva tako rešuje problem šibkih socialnih omrežij družin z otroki, na drugi strani pa naslavlja tudi vprašanje medsosedskih odnosov. Kot pravi ga. Demšič »družinski center ponovno vzpostavlja medsosedsko solidarnost in z graditvijo mikro mreže, v katero so vključeni lokalni prebivalci, ustvarja občutek domačnosti, ki je potreben za to, da mesto živi«.

Družinski center bo namenjen predvsem materam, ki preživljajo porodniški dopust, materam, ki so zaposlene za polovični delovni čas oz. se po izteku porodniškega dopusta na delovno mesto niso vrnile, varuškam in babicam, ki varujejo otroke ter na sploh vsem družinam s predšolskimi otroki (starost otrok so morali omejiti zaradi prostorske omejenosti). Odprt bo sedem dni na teden, od devete ure zjutraj do devetnajste ure zvečer.

Vloga občine

Družinski center bo deloval pod okriljem Javnega zavoda Mladi zmaji, ustanovljenega s strani MOL. Gre za odločitev občine, da bo programom za otroke in mladino, ki niso zakonsko obvezni (kot npr. vrtci in šole) in ki se izvajajo v sklopu javnega zavoda, namenila finančna sredstva za kritje materialnih stroškov, plač zaposlenih ter stroškov povezanih s prostori. Poleg tega se bo projekt financiral tudi preko prijav na evropske razpise in ostale razpise s partnerji.

Družinski center mora, po mnenju sogovornic, delovati v okviru javnega zavoda, in ne v okviru društva, saj se »s tem izognemo vdoru popolne komercializacije in prodajanju zgodbe v komercialne namene« (ga. Demšič). Dodajata še, da ni

smiselno odgovornosti izvajanja politik prenesti na nevladne organizacije, ki sicer pomembno prispevajo h kvalitetnemu življenju posameznikov, vendar pa so z vidika zagotavljanja zadostnih finančnih sredstev, potrebnih za nemoteno delovanje, v nezavidljivem položaju. Podporne funkcije mesta morajo biti meščanom na voljo ne glede na težave, ki se lahko pojavijo, kot so npr. problemi povezani z občinskim proračunom, z razpisi, itd. Zaradi omenjenih razlogov, je potrebno *»te stvari vgraditi v sistem delovanja lokalnih skupnosti«* (ga. Demšič), kar pa ne zmanjšuje pomena nevladnega sektorja. Pri projektu *»Pokrito igrišče«* bodo namreč sodelovali tudi različni nevladni partnerji.

Na področju družinske in predšolske vzgoje je po mnenju intervjuvank pomembno vlagati v preventivne programe, saj *»če bi polovico tega, kar se nameni kurativi, dali preventivi, smo skoraj rešeni. Na koncu koncev gre tudi za žensko delovno silo, ki je bolj operativna, če ima nek dodaten servis«* (ga. Strmljan Kreslin). V prid temu, kot navaja ga. Strmljan Kreslin *»govorijo ekonomski izračuni, saj bi po podatkih ameriškega ekonomista in Nobelovega nagrajenca Jamesa Heckmana en vloženi dolar v otroka v predšolskem obdobju, privarčevalo do trinajst dolarjev v njegovi odrasli dobi. Poleg ekonomskih argumentov pa je potrebno upoštevati tudi pozitivne spremembe družbenega okolja, ki pri tem nastanejo, saj ljudje raje in lažje živijo v neproblematičnem in urejenem okolju«*.

Zagotavljanje prostorov

Družinski center bo deloval v občinskih prostorih, saj niso želeli sprejeti nobene komercialne ponudbe o oddajanju prostorov. Po mnenju sogovornice ima namreč *»vsaka lokalna skupnost nepremičnine v lasti in na ta način gre tudi za reciklažo prostora«* (ga. Demšič).

Sam prostor je v primeru družinskega centra izjemnega pomena, saj sama ponudba izhaja iz njega. Pomembna je predvsem dostopnost lokacije, zato da *»kjerkoli v mestu že si, si skoraj enako oddaljen od tega prostora«* (ga. Demšič). Glede opreme prostora pa za začetek zadostuje že nekaj sedežnih garnitur, igral in avtomat za kavo. Poleg tega je potreben še nekdo, ki je odgovoren, da vse poteka tako kot je potrebno. To je lahko honorarni delavec, študent, prostovoljec, in ni nujno, da gre za

zaposleno osebo. Na ta način je možno idejo družinskega centra uresničiti tudi z manjšimi finančnimi vložki. Pomembno je le ponuditi nek primeren prostor, saj »v vsakem mestu živi vsaj nekaj mater, ki dejansko nimajo kam iti« (ga. Strmljan Kreslin).

Zaposleni

Odločitve, povezane s kadrovskimi zadevami, bodo dokončno znane konec septembra. Načeloma pa naj bi bile v družinskem centru redno zaposleni ena do dve osebi z izobrazbo vzgojitelja oz. pedagoga. Pri izvajanju vsebin programa bodo v pomoč tudi študenti in animatorji.

Vloga zaposlenih v družinskem centru bo predvsem gostiteljska. Otroci, ki bodo obiskali družinski center, bodo v prvi vrsti pod starševskim nadzorom. Osrednja naloga animatorja pa bo skrbeti za varnost in opozoriti starše na morebitno nevarno oz. neprimerno vedenje njihovega otroka. Animator se bo z otroki tudi igral in varoval tiste otroke, ki bodo vključeni v program občasnega varstva.

Načrti za prihodnost

Za promocijo projekta »Pokrito igrišče« bosta odgovorna Javni zavod Mladi zmaji in Urad za mladino MOL. K večji prepoznavnosti bodo pripomogli tudi plakati izobešeni na sami lokaciji, letaki in elektronska sporočila. Zelo je pomembno, da je družinski center povezan s skupnostjo, v kateri deluje in zato bodo v aktivnosti centra vključene različne nevladne organizacije, osnovne in srednje šole ter vrtci. Vrtčevske skupine bodo npr. lahko prisostvovala »na delavnicah, predstavah, lahko pa se bodo prišle v center samo igrat, kar bo še posebno aktualno za vrtce v centru mesta oz. tiste, ki imajo bolj malo prostora in igral, poleg tega pa je dobro, da včasih spremenijo okolje« (ga. Strmljan Kreslin).

Družinski center se bo predvidoma odprl prvega decembra in bo po mnenju sogovornice »postavil merila za vse naprej, ki jim bo težko slediti« (ga. Demšič), tako v vsebinskem kot v oblikovalskem in arhitekturnem smislu. Sogovornici v prihodnosti pričakujeta širitev družinskih centrov, pri tem pa poudarjata pomen povezovanja

družinskih centrov s četrtnimi mladinskimi centri, saj »bo to postal prostor za usposabljanje kadrov in zaposleni bodo lahko npr. v četrtnih programih opravljali dopoldanske programe za mame« (ga. Strmljan Kreslin).

4.3 Sklep

Opravljena analiza anketnega vprašalnika, na katerega je odgovorilo 141 slovenskih občin, je pokazala, da politični odločevalci na lokalni ravni zelo visoko ocenjujejo pomen pokritosti potreb družin z otroki, pri čemer najvišjo pomembnost pripisujejo zadovoljenosti potreb po organiziranem varstvu in prevozu otrok v vrtce oz. šole ter obstoju infrastrukture, prijazne družinam z otroki. Nekoliko manj se jim zdi pomembno, da so pokrite potrebe po družinski terapiji in izvajanju programov vseživljenjskega učenja. Predstavniki občin hkrati v povprečju ocenjujejo, da je v njihovih občinah relativno dobro poskrbljeno za prioritete potrebe, torej za organizirano varstvo otrok v vrtcih, organiziran prevoz otrok v vrtce oz. šole ter za infrastrukturo, primerno za družine z otroki. Manj pa so po njihovem mnenju zadovoljene potrebe po programih vseživljenjskega učenja, informiranju in neterapevtskemu svetovanju ter družinski terapiji. Vsi sodelujoči v raziskavi pa opozarjajo, da bi bilo obstoječo ponudbo s področja zagotavljanja kakovostnega življenja družin z otroki dobro povezati med seboj, tako da bi bila kot integrirana ponudba dostopna na enem mestu, ali vsaj, da bi se starši na enem mestu lahko informirali o obstoječi ponudbi.

Predstavnike občin smo tudi povprašali, v kolikšni meri so seznanjeni z delovanjem družinskih centrov, pri čemer smo jim predstavili institucijo družinskega centra na način, kot je opisan v definiciji MDDSZ z Javnega razpisa za sofinanciranje programov v podporo družini v letu 2010–2011, po kateri morajo programi družinskih centrov »vsebovati programe, ki izboljšujejo kakovost družinskega življenja in zagotavljati posredovanje vseh potrebnih informacij ter drugih oblik storitev in pomoči za potrebe uporabnikov. Družinski centri morajo imeti v programu vključenih najmanj pet izmed naslednjih vsebin, ki so enakomerno zastopane: vzgoja za družino, izboljšanje komunikacije v družini, programe za osebno rast otrok in mladostnikov, programe za ustvarjalno preživljanje prostega časa, organizirano občasno varstvo otrok, izvajanje počitniških aktivnosti, strokovno pomoč pri

reševanju problemov v družini«. Izkazalo se je, da le majhen delež predstavnikov občin pozna delovanje omenjenih družinskih centrov. Z obstojem teh centrov so seznanjene predvsem večje občine, v katerih obstajajo programi družinskih centrov, ki po oceni anketiranih v povprečju delujejo dobro. Anketirani menijo, da gre za pomembno delo in občine ga v veliki večini primerov tudi podpirajo (preko sofinanciranja programov v okviru javnih razpisov, v obliki enkratne finančne pomoči, z zagotavljanjem brezplačne uporabe občinskih prostorov, ipd.).

Anketiranim smo v drugem delu anketnega vprašalnika predstavili koncept družinskega centra, ki najpogosteje velja v tujini, kjer *družinski centri opravljajo različne dejavnosti z namenom izboljšanja kakovosti starševanja in življenja družin, ki so specifične glede na lokalno okolje. So profesionalno-storitveno ali klientsko-potrošniško naravnani ali pa se približujejo prostorom aktivne, povezane soseske, neformalnega srečevališča oz. prostora krepitve skupnosti. Programi oz. storitve, ki jih družinski centri nudijo, so uporabnikom na voljo brezplačno*. Po kratko predstavljenih osnovnih značilnostih družinskih centrov kot uveljavljenega tipa institucije v številnih evropskih državah smo anketirane povprašali, katere dejavnosti potencialnega družinskega centra bi podprli v svoji občini. Predstavniki občin so visoko ovrednotili vse ponujene postavke, največji potencial pa - ob tem, da med odgovori ne prihaja do velikih razhajanj - vidijo v informacijski točki ter ponudbi različnih programov in občasnem gostovanju predavateljev. Sledi interes za to, da bi družinski center deloval kot javna dnevna soba, kot prostor druženja in komunikacije, da bi obsegal posredovalnico rabljenih predmetov ter manjšo kuhinjo oz. kavarnico.

MOL, kot edina slovenska občina, pri ustanavljanju družinskega centra sledi zgledu družinskim centrom v tujini. V decembru 2011 bo v praksi začelo delovati t.i. »Pokrito igrišče«, ki smo ga podrobneje predstavili v kvalitativnem delu pričujočega raziskovalnega poročila. Namen omenjenega družinskega centra je ponuditi staršem nek prostor, kjer – po besedah intervjuvank - *»lahko v miru popijejo kavo oz. čaj, medtem ko se otrok igra*«. V okviru centra se bodo odvijale različne aktivnosti, ki bodo obsegale ponudbo občasnega varstva otrok, predavanja, različne delavnice, gledališke predstave, telovadbo za nosečnice, itd. Center bo s svojim delovanjem tudi vpet v lokalno okolje, saj bo sodeloval z različnimi interesno sorodnimi nevladnimi organizacijami, vrtci in šolami.

Osrednja dilema, ki je povezana z implementacijo družinskih centrov, je po mnenju anketirancev povezana predvsem s stroški, potrebnimi za delovanje take organizacije. Politični odločevalci na lokalni ravni izjavljajo, da bi jih k večji angažiranosti na področju delovanja družinskih centrov v prvi vrsti spodbudili ugodni razpisni pogoji ministrstva. Sami pa bi bili nato pripravljeni odstopiti v brezplačno uporabo občinske prostore ter podpreti programe družinskih centrov preko občinskih razpisov. Na ta način velika večina občin že sedaj podpira različne organizacije, njihova vloga pa je vidna tudi na področju promocije in informiranja tovrstnih dejavnosti.

Sicer pa med predstavniki občin obstaja veliko zanimanje glede obravnavane tematike. Kar 86,2 % anketiranih želi, da se jih obvešča o nadaljnjem dogajanju glede družinskih centrov in več kot polovica je tudi izrazila željo po vzpostavitvi družinskega centra v njihovi lokalni skupnosti, saj menijo, da bi s ponudbo svojih aktivnosti in programov izboljšal kakovost življenja družin z majhnimi otroki. Izmed vseh 141 predstavnikov občin, ki smo jih zajeli v anketni vzorec, je bilo kar 64,3 % pripravljenih na nadaljnje sodelovanje. Med zainteresiranimi smo tako izbrali deset sogovornikov, s katerimi smo opravili pogovor na temo družinskih centrov, kjer so se pokazale še druge zamisli, kako uresničiti idejo družinskega centra v njihovi občini (v nadaljevanju izpostavljam le nekaj njihovih predlogov).

Podobno kot kažejo ugotovitve anketnega vprašalnika tudi intervjuvanci poudarjajo, da bi bilo pri implementaciji družinskega centra potrebno razmišljati v smeri združitve dejavnosti centra z že obstoječo ponudbo s področja zagotavljanja kakovostnega življenja družin z otroki, torej predvsem z delom nevladnih organizacij, ki bi tako lahko prišle tudi do pogosto več kot potrebnih prostorov za začasno uporabo. Po mnenju nekaterih intervjuvancev bi lahko delovanje družinskega centra povezali z mladinskimi centri, poleg tega pa je bil pogosto izpostavljen tudi pomen vključenosti medgeneracijskega sodelovanja v programe družinskih centrov.

Sogovorniki so v povprečju naklonjeni ideji družinskega centra in večina jih meni, da bi tak center v njihovi lokalni skupnosti lahko deloval kot javna dnevna soba, v smislu družabnega prostora, namenjenega povezovanju in druženju otrok in staršev. V nekaterih občinah pa bi za začetek poskusili z manj obsežno ponudbo, npr. s počitniškim varstvom otrok. Vsi intervjuvanci pa poudarjajo, da bi družinski centri

morali delovati kot društvo, saj bi jih v tem primeru občine lahko podprle preko razpisov. Predstavniki občin ob tem dodajajo, da bi občine lahko zagotovile brezplačen najem občinskih prostorov, svojo vlogo pri delovanju družinskih centrov vidijo tudi na področju informiranja lokalnega prebivalstva o obstoju in delovanju tovrstne institucije, medtem ko so financiranju zaposlenih naklonjeni v manjši meri. Zato predlagajo, da bi bila vzpostavitev družinskega centra in financiranje določenega profila zaposlenih financirana tudi v okviru socialnega podjetništva.

5 ZAKLJUČEK IN PREDLOGI

Družinska politika v RS, v okviru Resolucije o temeljih oblikovanja družinske politike v RS (1993), predvideva razvoj družinskih centrov. Programi družinskih centrov so sicer vsako leto predmet javnih razpisov MDDSZ za sofinanciranje programov v podpori družini, vendar v celoviti obliki v Sloveniji še niso zaživel. Da bi ugotovili vzroke za obstoječe stanje na področju delovanja družinskih centrov, smo v nalogi izdelali celovito analizo delovanja in možnosti razvoja družinskih centrov v Sloveniji ter proučili primere dobrih praks iz tujine. Pregledali in analizirali smo tri različne modele družinskih centrov, ki so značilni za Nemčijo, Švedsko in Belgijo, analizo delovanja družinskih centrov v Sloveniji pa smo opravili, tako na podlagi izpolnjenih vlog, ki so jih morali izvajalci programov družinskih centrov predložiti ob prijavi na Javni razpis MDDSZ za sofinanciranje programov v podpori družini v letu 2010–2011, kot na podlagi analize anketnega vprašalnika, na katerega je odgovorilo 141 slovenskih občin ter analize intervjujev z desetimi predstavniki občin. Iz tega sledijo naši zaključki, predlogi in priporočila za razvoj družinskih centrov v Sloveniji.

Družinski centri so utečena in **dobro razvita praksa v nekaterih evropskih državah**. *Predstavljeni modeli družinskih centrov izbranih držav* (Nemčija, Švedska in Belgija) kažejo na različna družbeno-kulturna izhodišča oblikovanja teh centrov. Razlogi so v različnih oblikah dostopnih starševskih dopustov, v kulturnih specifikah glede vrnitve žensk na trg plačanega dela po izteku starševskih dopustov, v spodbujanju enakosti spolov ali nasprotno – v sprejemanju patriarhalnega modela skrbi za družino, pa tudi v dostopnosti in razširjenosti uporabe jasli in vrtcev. Ključna razlika med modeli je tudi v tem, da so družinski centri v Nemčiji izvorno v veliki meri iniciirani in vodeni od »spodaj navzgor«, na Švedskem in v Belgiji pa prihajata pobuda in zastavitev z državne ravni. Predstavljeni koncepti se razlikujejo tudi po virih financiranja in prisotnosti/odsotnosti formalnega prepoznavanja (centri so zares državno prepoznani le v Nemčiji), po drugi strani pa imajo tudi skupne točke, ki so: fleksibilnost družinskih centrov, spodbujanje druženja in oblikovanja socialnih mrež družin z majhnimi otroki ter vključevanje in integracija družin različnih socialnih in kulturnih ozadij. Ne glede na različna izhodišča konceptov družinskih centrov le-ti bodisi z uresničevanjem možnosti za opolnomočenje žensk bodisi s ciljem krepitve socialne kohezije ali z uresničevanjem strategije javno dostopnega zdravja in

dobrobiti celotni družbi v določenem okolju, prinesejo veliko več od načrtovanega, kar pa **povečuje kakovost življenja družin in skupnosti** na sploh.

Pri pregledu in **analizi programov družinskih centrov**, ki jih je v letu 2010 preko Javnega razpisa za sofinanciranje programov v podporo družini v letu 2010–2011 financiral MDDSZ, smo ugotovili, da se njihova ključna funkcija kaže v njihovi **podporni funkciji**, v smislu nudenja različnih oblik pomoči (npr. terapevtsko-svetovalna pomoč, nudenje informacij o določeni tematiki v obliki predavanj, seminarjev, delavnic, ipd.) in **pomoč pri premagovanju konfliktov**, s katerimi se srečujejo družine oz. posamezniki v vsakdanjem življenju (npr. nasilje v družini, razveza partnerjev, neprimerna komunikacija med družinskimi člani, ipd.). V veliki meri gre tudi za **izvajanje prostočasnih aktivnosti**, opazni so programi, namenjeni specifičnim ciljnim skupinam, npr. Romom, slepim in slabovidnim, medtem ko so ostale storitveno naravnane funkcije, kot je varstvo otrok, zastopane v manjši meri. Aktivnosti se pogosto odvijajo **v prostorih izven sedeža podjetja**, največkrat so to javne ustanove (npr. knjižnice, muzeji, šolske predavalnice), v katerih pa je vzpostavitev omenjenega neformalnega vidika delovanja družinskih centrov velikokrat otežena. MDDSZ ima pomembno vlogo pri zagotavljanju finančnih sredstev, saj izvajalci programov **več kot tretjino vseh finančnih sredstev pridobijo preko javnih razpisov MDDSZ**. Na podlagi zbranih podatkov iz razpisne dokumentacije lahko ugotovimo, da so v precejšnji meri tudi **občine pripravljene pomagati** organizacijam pri izvajanju njihovih programov. Slabih 40 % občin je družinskim centrom v letu 2010 omogočilo **brezplačno uporabo občinskih prostorov**, poleg tega pa so za delovanje družinskih centrov namenile tudi dobrih 70 % zaprosenih finančnih sredstev, kar predstavlja pomemben vir prihodkov omenjenih organizacij, takoj za prispevki MDDSZ. **Večina občin torej prepoznava pomembnost družinskih centrov**, ki s svojimi programi pripomorejo k zadovoljevanju potreb družin z otroki in posameznikov.

V raziskavi smo izvedli tudi **analizo anketnega vprašalnika, naslovljenega na vse slovenske občine**, na katerega je odgovorilo 141 oz. dobri dve tretjini občin. Analiza je pokazala, da politični odločevalci na lokalni ravni **zelo visoko ocenjujejo pomen pokritosti potreb družin z otroki**, pri čemer najvišjo pomembnost pripisujejo zadovoljenosti potreb po **organiziranem varstvu in prevozu otrok** v vrtce oz. šole

ter obstoju infrastrukture, prijazne družinam z otroki. Predstavniki občin ocenjujejo, da je v njihovih občinah relativno dobro poskrbljeno za prioritete potrebe, torej za organizirano varstvo otrok v vrtcih, organiziran prevoz otrok v vrtce oz. šole ter za infrastrukturo, primerno za družine z otroki. Vsi sodelujoči v raziskavi pa menijo, da bi bilo **obstoječo ponudbo s področja zagotavljanja kakovostnega življenja družin z otroki dobro povezati, tako da bi bila dostopna na enem mestu**. Predstavnike občin smo vprašali, v kolikšni meri so seznanjeni z delovanjem družinskih centrov, kjer smo jim predstavili institucijo družinskega centra na način, kot je opisan v definiciji že omenjenega razpisa MDDSZ. Izkazalo se je, da **le majhen delež predstavnikov občin pozna delovanje omenjenih družinskih centrov**, z obstojem teh centrov so seznanjene predvsem večje občine. Anketiranim smo nato predstavili tudi koncept družinskega centra, kot je uveljavljen v tujini, s katerim ravno tako niso bili seznanjeni. Predstavniki občin **največji potencial vidijo v informacijski točki ter ponudbi različnih programov in občasnem gostovanju predavateljev**. Sledi interes za to, da bi družinski center deloval kot **javna dnevna soba, kot neformalni prostor druženja in komunikacije, da bi obsegal posredovalnico rabljenih predmetov ter manjšo kuhinjo oz. kavarnico**. Implementacija družinskih centrov v Sloveniji je po mnenju anketirancev povezana predvsem **s finančnimi stroški**, potrebnimi za delovanje take organizacije. Politični odločevalci na lokalni ravni izjavljajo, da bi jih **k večji angažiranosti na področju delovanja družinskih centrov v prvi vrsti spodbudili ugodni razpisni pogoji ministrstva**. Sami pa bi bili pripravljeni odstopiti v brezplačno uporabo občinske prostore ter podpreti programe družinskih centrov preko občinskih razpisov. Na ta način velika večina občin že sedaj podpira različne organizacije. Med predstavniki občin torej obstaja **veliko zanimanje** glede obravnavane tematike, saj želijo, da se jih obvešča o nadaljnjem dogajanju glede družinskih centrov in **več kot polovica je tudi izrazila željo po vzpostavitvi družinskega centra v njihovi lokalni skupnosti**.

Izmed vseh 141 predstavnikov občin, ki so bili zajeti v anketni vzorec, smo med zainteresiranimi izbrali 10 sogovornikov, s katerimi smo opravili **pogovor na temo družinskih centrov**. Podobno kot kažejo ugotovitve iz anketnega vprašalnika, tudi intervjuvanci poudarjajo, da bi bilo **pri implementaciji družinskega centra potrebno razmišljati v smeri združitve dejavnosti centra z že obstoječo ponudbo**. Sogovorniki so v povprečju **naklonjeni ideji družinskega centra po**

zgledih iz tujine in večina jih meni, da bi tak center v njihovi lokalni skupnosti lahko deloval kot javna dnevna soba. V nekaterih občinah pa bi za začetek poskusili z manj obsežno ponudbo, npr. s počitniškim varstvom otrok. Dodajajo, da bi občine lahko zagotovile brezplačen najem občinskih prostorov, svojo vlogo pri delovanju družinskih centrov vidijo tudi na področju **informiranja lokalnega prebivalstva** o obstoju in delovanju tovrstne institucije. Ker so financiranju zaposlenih naklonjeni v manjši meri, predlagajo, da bi bila vzpostavitev družinskega centra in financiranje določenega profila zaposlenih lahko financirana tudi **v okviru socialnega podjetništva**.

MDDSZ v Javnem razpisu za sofinanciranje programov v podporo družini v letu 2010–2011 **definira družinske centre na drugačen način** kot je to značilno za družinske centre v tujini. Zato v Sloveniji družinski centri, ki bi bili primerljivi z modeli iz tujine, ne obstajajo; z izjemo Ljubljane, kjer so pri ustanavljanju družinskega centra ubrali drugačno pot in pripravljajo koncept družinskega centra, ki v veliki meri sovпада z zgledi iz tujine. Obstoječi situaciji družinskih centrov v Sloveniji pa v veliki meri botrujejo tudi **družbeno socialne specifik**e slovenskega prostora.

Za razvoj družinskih centrov je ključnega pomena lokalno okolje, v katerem naj bi družinski center deloval. Kot smo že poudarili, pri družinskih centrih ne gre za nek univerzalni model, ki ga lahko enostavno prenesemo iz enega družbenega konteksta v drugega. Družinski center mora namreč odgovarjati potrebam lokalnega prebivalstva in kot tak mora biti vpet v **lokalno skupnost**, v kateri deluje. Da je bil ta vidik pri obstoječi ponudbi v Sloveniji bolj ali manj zanemarjen, je verjetno povezano z dajanjem prednosti **najtesnejšim družinskim vezem** pred manj zavezujočimi, skupnostnimi socialnimi vezmi, ki pa premorejo več premoščajočega potenciala in so pogoj za ustvarjanje kohezivnih skupnosti (Kuhar idr. 2011). Obstoječe organizacije pri nas s svojo ponudbo programov odgovarjajo predvsem specifičnim ciljnim skupinam, ki se udeležujejo različnih delavnic in programov ter ožjim interesom posameznih skupin, torej družinam v »težavah«, medtem ko potrebe družin po druženju in **neformalnemu povezovanju** puščajo ob strani. Družinski centri v Sloveniji tako pretežno ne delujejo po principu lokalnosti in skupnostnega povezovanja.

Za razvoj družinskih centrov je pomembna tudi **politika usklajevanja dela in družine**. Podobno kot lahko pozno zastavitev in realizacijo družinskih centrov v Belgiji (za razliko, recimo, od Nemčije) pripišemo skoraj 100 % vključenosti otrok v vrtec od 2,5 leta naprej, je tudi v Sloveniji trenutna situacija na področju delovanja družinskih centrov v veliki meri posledica 73,9 % vključenosti otrok v vrtec (SURs 2011)²⁴, ob visoki stopnji vključenosti žensk na trg delovne sile. Po podatkih Eurostata (2011) je bilo v Sloveniji v letu 2009 62,6 % žensk, v starosti od 18-64 let, zaposlenih, pri čemer prevladujejo zaposlitve za polni delovni čas (94,5 %).

Kljub slovenskemu preferiranju zasebnosti in družinskih vezi pa se tudi **pri nas kažejo potrebe po instituciji, ki bi v širšem smislu odgovarjala na potrebe družin z otroki**. Glede na ugotovitve »Raziskave o potrebah družin« (Rakar idr. 2010), ki je bila narejena na reprezentativnem vzorcu družin z mladoletnimi otroki, si starši želijo programe druženja in kvalitetnega preživljanja prostega časa, ki bi bili namenjeni celotni družini, med drugim pa izpostavljajo tudi potrebo po občasnem popoldanskem in večernem varstvu otrok. Starši prepoznavajo lokalno okolje kot neprijazno do družin, v smislu pomanjkanja igrišč oz. neobstoja pokritih igrišč in prostorov, kjer je mogoče pustiti otroka v varstvu za eno uro. Podobne podatke navaja tudi Kuharjeva (2011), ki je s pomočjo ankete »Potrebe staršev s predadolescentnimi otroki v Sloveniji«, ki je bila izvedena v letu 2010 na vzorcu 375 staršev z otroki starimi do največ deset let, ugotovila, da se starši srečujejo z velikim težavami pri usklajevanju časa za otroke in delovnih obveznosti ter z usklajevanjem starševanja s partnerstvom. Starši si po ugotovitvah te raziskave poleg dostopnejšega občasnega popoldanskega in večernega varstva otrok želijo tudi pomoči glede kakovostnega partnerstva, več stikov z drugimi starši v podobnih situacijah, možnost povezovanja, ustvarjanja podpornih mrež z drugimi starši ter izmenjave izkušenj, nasvetov glede starševanja, vzgoje, itd. Vse to pa lahko ponuja organizacija, kot je družinski center in podatki omenjene raziskave kažejo, da je velika večina staršev naklonjena ideji družinskega centra, v kolikor bi v njihovi neposredni okolici obstajala tovrstna organizacija. Starši bi po ugotovitvah raziskave v družinski center v prvi vrsti zahajali z namenom, da bi otrok imel družbo, od centra pa pričakujejo tudi možnost vrstniške izmenjave izkušenj, povezovanje z drugimi

---

²⁴ Vključenost otrok v vrtece se v drugem starostnem obdobju se nekoliko poviša in znaša 89,2 %. Podatki se nanašajo na leto 2010.

starši, pridobivanje za starše relevantnih informacij, strokovnih nasvetov. V družinskem centru bi starši želeli aktivno preživljati prosti čas z otrokom, se družiti z drugimi starši, prednost centra pa vidijo tudi v lastni razbremenitvi: »*da bi lahko v miru popili čaj ali kavo, medtem ko bi se otrok igral*«.

V skladu s podanim premislekom **predlagamo** naslednje:

- potrebno bi bilo premisliti o samem konceptu delovanja družinskih centrov. V kolikor želimo približati družinske centre praksam v tujini, bi bilo potrebno **spremeniti obstoječo definicijo družinskih centrov**;
- nova definicija naj bi zajemala naslednje značilnosti delovanja družinskih centrov:
  - **aktivna vključenost** posameznikov pri oblikovanju vsebin programov;
  - poleg strukturiranih dejavnosti in ponudbe (info točka, morebitno občasno varstvo otrok, predavanja, delavnice) družinski center ponuja tudi **nestrukturirane dejavnosti** - v smislu nudenja **prostora, ki omogoča neformalno združevanje** in povezovanje staršev in otrok;
  - družinski center je namenjen skupnemu udejstvovanju **celotne družine** in ne staršem posebej ter otrokom posebej;
  - **strokovna podpora** (recimo psihoterapevtov, psihiatrov, logopedov, ipd.) je prav tako (vsaj občasno) ponujena na **neformalen način**, kar pomeni, da starši lahko, v kolikor prepoznajo potrebo po tem, pristopijo k strokovnjaku z določenega področja, vendar to ni primarna vloga družinskega centra. Podoben pristop bodo uporabili v MOL, pri »Pokritem igrišču«, ki smo ga kot študijo primera predstavili v pričujočem raziskovalnem poročilu;
  - koncept družinskega centra mora upoštevati **lokalno okolje**, v katerem deluje in zato naj pri ponudbi svojih aktivnosti teži k **integraciji obstoječe ponudbe** s tega področja (to je trenuten trend v Nemčiji, državi z najbolj razdelanim konceptom in 'zgodovino' družinskih centrov). Glede na rezultate analize anketnega vprašalnika in intervjujev bi se različne nevladne organizacije lahko srečevale v prostorih družinskega centra,

lahko pa bi tudi souporabliale njihove prostore. Na ta način bo MOL v okviru projekta »Pokritega igrišča« različnim nevladnim organizacijam, ki nimajo svojih prostorov, omogočila izvajanje njihovih aktivnosti v svojih prostorih, npr. skupini Naravni začetki.

- predlagamo, da se izvede **pilotski projekt**, nekakšen akcijski eksperiment, ki bi potekal v sodelovanju države (pristojnega ministrstva), zainteresiranih občin in raziskovalne institucije, s katerimi bi se poskusno postavilo nekaj družinskih centrov. Na podlagi pilotskega projekta bi se nato oblikovala strategija glede delovanja družinskih centrov v prihodnje (primer Belgije);
- uresničevanje ideje družinskega centra bi lahko potekalo v obliki **izobraževalnih seminarjev**, kjer bi se občinam predstavilo primere dobrih praks, se jih seznanilo s tem, zakaj so ti centri potrebni in smiselni, na kaj je potrebno biti pozoren pri organizaciji, itd.;
- na nacionalni ravni bi bilo potrebno ob postopnem razvoju družinskih centrov vzpostaviti **mrežo centrov**, saj bi na ta način ideje in dobre prakse med posameznimi družinskimi centri lažje prehajale. Podobno imajo to urejeno v tujini; npr. mrežni centri v Nemčiji na regionalni ravni tvorijo Zvezo nemških družinskih centrov. Po nemškem zgledu bi **slovenska nacionalna mreža centrov** lahko ponujala:
  - **izmenjavo informacij**, izkušenj, znanja;
  - **povezovanje** družinskih centrov z ostalimi organizacijami, katerih cilj je izboljšanje razmer ljudi v njihovih življenjskih okoljih;
  - različne aktivnosti, kot so npr: vrstniško učenje, treningi za udeležence, redno izhajajoče **glasilo**, spodbujanje iniciativnosti posameznih družinskih centrov, **konzultacije za individualne centre**, **pilotske študije**, **predstavitve koncepta** družinskih centrov na različnih dogodkih, **analiza družinske situacije** v skupnosti, **lobiranje**, found raising-zbiranje sponzorskih sredstev, vpliv na **medije**, s čimer bi gibanje družinskih centrov postalo vidnejše;

- organiziranje **srečanj**, kjer bi potekale debate o temah, ki se odpirajo pri delovanju družinskih centrov;
  - organiziranje **izobraževanj** za družinske centre;
  - povezovanje družinskih centrov z **donatorji** in **fundacijami**;
  - **priročnik** o vodenju neprofitne organizacije (zglede je na primer švicarski priročnik), v katerem bi bile zbrane informacije glede vzpostavitve in organizacije družinskega centra, financ, osebja, komunikacije, marketinga in odnosov z javnostmi, vključeval pa bi tudi konkretne formularje in predloge;
  - **podeljevanje nagrad** izjemnim družinskim centrom. Nagrada bi se podeljevala na podlagi kreativnosti, inovativnosti ter praktičnega delovanja centra.
- glede na izsledke opravljenih intervjujev naj bi družinski centri posebno pozornost namenili tudi **medgeneracijskemu povezovanju**;
  - pri vzpostavitvi družinskega centra bi bilo potrebno upoštevati tudi možnosti financiranja s strani države, ki se odpirajo v okviru **socialnega podjetništva**;
  - programe družinskih centrov bi bilo potrebno vključiti v **sistem sprotnega/ažurnega evalviranja**;
  - **občine** bi bilo potrebno s prikazom pozitivnih plati obstoja in delovanja družinskega centra v njihovi lokalni skupnosti ter z večjo **promocijo** ideje družinskih centrov spodbuditi k večji angažiranosti na tem področju, tako da bi bile pripravljene **odstopiti občinske prostore brezplačno** v najem, del **finančnih sredstev** nameniti izvajanju dejavnosti družinskega centra in **informirati** ter **promovirati** delovanje družinskega centra med lokalnim prebivalstvom (npr. preko njihove spletne strani, občinskega glasila, itd.);
  - **razpisni pogoji** pristojnega ministrstva bi morali biti oblikovani tako, da bi dopustili **več možnih oblik** delovanja družinskih centrov, saj naj bi bili le-ti prilagojeni potrebam posameznega lokalnega okolja (npr. družinskemu centru ni

potrebno izpolnjevati pogoja glede izvajanja aktivnosti, ki se nanašajo na občasno varstvo otrok, če v lokalni skupnosti, v kateri deluje, ni potrebe po tem).

V Sloveniji so se razvili specifični družinski centri, katerih definicija se bistveno razlikuje od modelov družinskih centrov iz tujine. Kljub določenim družbenim specifikam slovenskega prostora, pa **bi veljalo koncept družinskih centrov poenotiti s praksami iz tujine.**

6 LITERATURA IN VIRI

- Abrahamsson, Agneta, Vibeke Bing in Mikael Löfström. 2009. *Summary of the report: An Evaluation of Family Centres in Region Västra Götland, Sweden*. Dostopno prek: <http://www.vgregion.se/folkhalsa> (29. december 2010).
- Anxo, Dominique, Colette Fagan, Mark Smith, Marie-Thérèse Letablier in Corinne Perraudin. 2007. *Parental leave in European companies. Establishment survey on working time 2004–2005*. European Foundation for the Improvement of Living and Working Conditions. Dostopno prek: <http://www.emplaw.co.uk/> (5. januar 2011).
- Beck, Ulrich. 2003. *Kaj je globalizacija? Zmote globalizma – odgovori na globalizacijo*. Ljubljana: Založba Krtina.
- Belenky, Mary Field, Lynne A. Bond in Jacqueline S. Weinstock. 1997. *A tradition that has no name: Nurturing the development of people, families, and communities*. New York: Basic Books.
- Cipot Mal, Tina. 2004. *Sodobne podporne mreže družin v Sloveniji*. Diplomsko delo. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- Deuschle, Dorle idr. 1985. *Mütter im Zentrum – Mütterzentrum: Wo Frauen mit ihren Kindern leben*. München: Goldmann.
- Diller, Angelika, Heitkötter, Martina in Thomas Rauschenbach, ur. 2008. *Familie in Zentrum: Kinderfördernde und elternunterstützende Einrichtungen – aktuelle Entwicklungslinien und Herausforderungen*. München: Verlag Deutsches Jugendinstitut.
- DJI. *Projekt: Mütterzentren*. Dostopno prek: www.dji.de/muetterzentren/ (2. februar 2011).
- EUROSTAT. Dostopno prek: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database (5. september 2011).
- *Familjecentraler*. Dostopno prek: www.familjecentraler.se (5. februar 2011).

- *Familjehuset Näsby*. Dostopno prek: <http://www.kristianstad.se/sv/Omkommunen/Styrning-och-forvaltning/Forvaltningarna/Arbete-och-valfard/Barn--och-ungdomsenheten/Familjehuset-Nasby/> (8. februar 2011).
- *Grassroots Women's International Academies – GWIA*. Dostopno prek: <http://www.gwia.net/> (7. februar 2011).
- Humer, Živa, Alenka Švab in Tjaša Žakelj. 2011. Družinski centri kot odgovor na spremenjene značilnosti in zahteve družinskega življenja. *Teorija in praksa* 48 (2): 454–478.
- Jaeckel, Monika. 2007. *Mother Centers in Roma Communities – Mother Centered Development in Europe Spolu/Cordaid/mine Pilot Project: End Report – July 2007*. Mothers Centers International Network for Empowerment.
- Jaeckel, Monika. 2009. *The crisis of a self help movement – a political paradox*. Mothers Centers International Network for Empowerment.
- Jaeckel, Monika, Laux Andrea in Gabriele Bryant, ur. 2002. *Mothers in the Center – Mother Centers*. Mother Center International Network of Empowerment.
- Kuhar, Metka. 2011. Skrb za otroke: Potrebe staršev predadolescentnih otrok v Sloveniji. *Teorija in praksa* 48 (2): 473–490.
- Kuhar, Metka, Tjaša Žakelj in Špela Razpotnik. 2011. Pregled delovanja družinskih centrov v izbranih evropskih državah in okviru razvoja družinskih centrov v Sloveniji. *Teorija in praksa* 48 (2): 433–453.
- Lindskov, Cecilia. 2010. *Family Centre Practice and Modernity: A Qualitative survey from Sweden*. PhD Thesis. Kristianstad: University College of Kristianstad.
- MDDSZ. 2006. *Program za otroke in mladino 2006–2016*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/fileadmin/mddsz.gov.si/pageuploads/dokumenti__pdf/pom2006_2016_splet_241006.pdf (6. junij 2011).
- MDDSZ. 2010. *Javni razpis za sofinanciranje programov v podporo družinam v letu 2010–2011*. Dostopno prek: http://www.mddsz.gov.si/si/o_ministrstvu/javne_objave/javni_razpisi/?tx_t3javnirazpis_pi1%5Bshow_single%5D=888 (14. april 2011).

- MDDSZ. 2010a. *Razpisna dokumentacija – izpolnjene prijave 31-ih programov družinskih centrov, ki so na Javnem razpisu za sofinanciranje programov v podporo družini v letu 2010–2011 pridobili finančna sredstva MDDSZ; obrazec 2010–2*. Interno gradivo.
- MDDSZ. 2010b. *Razpisna dokumentacija– obrazec 2 in zaključno poročilo za Program 2*. Dostopno prek:
http://www.mddsz.gov.si/si/o_ministrstvu/javne_objave/javni_razpisi_in_javna_narocila/?tx_t3javnirazpis_pi1%5Bshow_single%5D=888 (5. maj 2011).
- MDDSZ. 2011. *Izpolnjena zaključna poročila za Program 2–Programi družinskih centrov o izvajanju programa v podporo družini v obdobju od 1. 1. 2010 do 31. 12. 2010*. Interno gradivo.
- *Mehrgenerationenhaeuser*. Dostopno prek:
<http://www.mehrgenerationenhaeuser.de/> (7. februar 2011).
- MINE. 1995. *The Mother Centres in Germany: Empowerment Strategies for Community Women in Germany*. Paper Presented by the German Mother Centes to the UN World Conference on Women in Beijing, 1995. Dostopno prek:
www.mine.cc (5. januar 2011).
- MINE. *Mother Centers International Network for Empowerment (MINE)*. Dostopno prek: <http://www.mine.cc/> (18. december 2010).
- Mütterzentren Bundesverband. 2010. *We live life – a booklet*. Dostopno prek:
<http://www.muetterzentren-bv.de/> (18. december 2010).
- OECD Family Database. 2010. *Maternal employment rates*. Dostopno prek:
http://www.oecd.org/document/4/0,3343,en_2649_34819_37836996_1_1_1_1,00.html (5. januar 2011).
- Plantenga, Janneke in Chantal Remery, ur. 2005. *Reconciliation of work and private life: A comparative view of thirty European countries*. European Commission.
- Rakar, Tatjana, Ružica Boškić, Urban Boljka, Polona Dremelj, Mateja Nagode, Andreja Črnak-Meglič, Liljana Rihter. 2010. *Raziskava o potrebah družin po*

različnih oblikah storitev: končno poročilo. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.

- Ramaekers, Stefan. 2010. *Pedagogy of the encounter? Philosophical notes on the idea of 'meeting places' as forms of parent support*. Leuven: Centre for Philosophy of Education.
- Razpotnik, Špela. 2011. Premoščevalni potencial družinskega centra. *Teorija in praksa* 48 (2): 491–509.
- Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike v republiki Sloveniji. Ur. l. RS, št. 40/1993.
- Schifferdecker, Sabine, in Sandra Hofmann-Saccani. 2003. *Handbuch zur Führung einer Non-Profit-Organisation – Am Beispiel der schweizerischen Mütterzentren*. Dachverband Schweizerischer Mütterzentren. Dostopno prek: http://www.muetterzentrum.ch/index.php?option=com_content&view=article&id=8&Itemid=14 (3. februar 2011).
- Smolej, Simona, Polonca Jakob Krejan, Vid Žiberna, Mateja Nagode. 2010. *Spremljanje izvajanja programov socialnega varstva*. Končno poročilo. Ljubljana: Inštitut Republike Slovenije za socialno varstvo.
- *Statistični urad Republike Slovenije*. Dostopno prek: <http://www.stat.si> (5. september 2011).
- Šučur-Janjetović, Vesna. 2009. Mogući pravci unapređenja podrške porodici u Republici Srpskoj. V Anđelka Milić in Smiljka Tomanović (ur.): *Porodice u Srbiji danas u komparativnoj perspektivi*, 63–76. Beograd: Institut za sociološka istraživanja Filozofskog fakulteta u Beogradu.
- Ule, Mirjana in Metka Kuhar. 2003. *Mladi, družina, starševstvo: Spremembe življenjskih potekov v pozni moderni*. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede.
- UN-HABITAT. 2002. *Mother Centre International Network Best Practices Database*. Dostopno prek: <http://www.unhabitat.org/bestpractices/> (5. januar 2011).

- Vandebroeck, Michael. 2011. Komunikacija prek elektronske pošte (7. februar 2011).
- Vandebroeck, Michael in Naomi Geens. 2007. *Evaluation of "BABOES", the Brussels meeting place for parents and children*. Department of Social Welfare Studies, Ghent University, Belgium.
- Vandebroeck, Michael, Tom Boonaert in Sandra Van Der Mespel. 2009. Dialogical spaces to reconceptualize parent support in the social investment state. *Contemporary Issues in Early Childhood*, 10 (1): 66–77.
- Zakon o društvih (ZDru-1). Uradni list RS, št. 64/2011.
- Zakon o socialnem podjetništvu (ZSocP). Uradni list RS, št. 20/2011.
- Zakon o zavodih (ZZ). Uradni list RS, št. 12/1991.

PRILOGE

PRILOGA A: VPRAŠALNIK

Pred vami je vprašalnik, ki se nanaša na potrebe družin z otroki in na institucionalne ureditve, ki urejajo to področje. V Sloveniji Resolucija o temeljih oblikovanja družinske politike (1993) predvideva razvoj družinskih centrov, ki sodijo med pomembne ukrepe pri spodbujanju družini prijaznega okolja. Analiza delovanja in možnosti za razvoj družinskih centrov v Sloveniji, ki jo bomo izvedli na Inštitutu RS za socialno varstvo, bo služila kot strokovna podlaga Ministrstvu za delo, družino in socialne zadeve (v nadaljevanju MDDSZ) za spremembe obstoječih podpor družinam v okviru predvidene nove Resolucije o temeljih oblikovanja družinske politike.

I. PODATKI O OBČINI

1. Občina: _____
2. Naslov: _____
3. Ime in priimek osebe, ki izpolnjuje vprašalnik: _____
4. Vrsta delovnega mesta te osebe: _____
5. Telefon in elektronski naslov: _____

II. KAKOVOST ŽIVLJENJA DRUŽIN

6. Prosimo, ocenite v kolikšni meri je z vidika omogočanja kakovostnega starševanja in kakovostnih družinskih odnosov pomembno, da so v vaši občini zadovoljene naslednje potrebe družin z otroki:

	Sploh ni pomembno	Ni pomembno	Niti pomembno niti nepomembno	Pomembno	Zelo pomembno
Organizirano varstvo otrok v vrtcih.	1	2	3	4	5
Organiziran prevoz otrok v vrtce oz. šole.	1	2	3	4	5
Varstvo otrok v času počitnic.	1	2	3	4	5
Ponudba interesnih dejavnosti (tukaj so mišljene interesne dejavnosti, ki se ne izvajajo v okviru šol, ampak pod okriljem različnih nevladnih	1	2	3	4	5

organizacij).					
Organizirana učna pomoč, namenjena šolarjem	1	2	3	4	5
Infrastruktura, prijazna družinam z otroki (npr. otroška in športna igrišča).	1	2	3	4	5
Kulturne prireditve, namenjene otrokom.	1	2	3	4	5
Storitve informiranja in neterapevtskega svetovanja družinam in staršem.	1	2	3	4	5
Programi vseživljenjskega učenja (npr. programi, ki posredujejo znanje o uporabi informacijske komunikacijske tehnologije, ipd.).	1	2	3	4	5
Družinska terapija.	1	2	3	4	5
Drugo. Kaj?					
<hr/>					
<hr/>					
<hr/>					
<hr/>					
<hr/>					
<hr/>					

7. *Prosimo, ocenite, v kolikšni meri so potrebe družin z otroki, ki živijo v vaši občini, zadovoljene:*

	Sploh niso zadovoljene	Niso zadovoljene	Niso niti zadovoljene niti nezadovoljene	So zadovoljene	Popolnoma so zadovoljene
Varstvo otrok v vrtcih.	1	2	3	4	5
Organiziran prevoz otrok v vrtce oz. šole.	1	2	3	4	5
Organizirano varstvo otrok v času počitnic.	1	2	3	4	5
Ponudba interesnih dejavnosti.	1	2	3	4	5
Organizirana učna pomoč, namenjena šolarjem.	1	2	3	4	5
Infrastruktura, prijazna družinam z otroki (npr. otroška in športna	1	2	3	4	5

igrišča).					
Kulturne prireditve, namenjene otrokom.	1	2	3	4	5
Storitve informiranja in neterapevtskega svetovanja družinam in staršem	1	2	3	4	5
Programi vseživljenjskega učenja.	1	2	3	4	5
Družinska terapija.	1	2	3	4	5
Drugo. Kaj?					
_____	1	2	3	4	5
_____					
_____					
_____					
_____					

8. *Prosimo, navedite, na katerih področjih konkretno načrtujete spremembe, ki bodo pripomogle k boljšemu zadovoljevanju potreb družin z otroki (možnih je več odgovorov):*

- 1- Izgradnja novega vrtca
- 2- Izgradnja otroških in športnih igrišč
- 3- Sofinanciranje programov, ki prispevajo k dvigu kakovosti življenja družin z otroki; katerih?

4- V roku naslednjih petih let ne načrtujemo nobenih sprememb

5- Drugo; kaj?

III. DRUŽINSKI CENTRI

9. *Prosimo, navedite ali ste se pri svojem delu že kdaj seznanili z dejavnostjo, ki je bila opredeljena kot družinski center (institucije, ki delujejo v smeri vzpostavljanja družinskih centrov in so se v letu 2010 prijavile na javni razpis MDDSZ-ja za sofinanciranje programov v podpori družinam,*

so morale imeti v svojem programu vključenih najmanj pet izmed naslednjih vsebin: vzgoja za družino; izboljšanje komunikacije v družini; programe za osebno rast otrok in mladostnikov; programe za ustvarjalno skupno preživljanje prostega časa; organizirano občasno varstvo otrok; izvajanje počitniških aktivnosti; strokovno pomoč pri reševanju problemov v družinah):

1- Da (pojdite na vprašanje 9.1)

2- Ne (pojdite na vprašanje 10)

9.1. Prosimo, navedite kako dobro poznate delovanje te institucije:

Sploh ne poznam	Ne poznam	Niti ne poznam niti poznam	Poznam	Zelo dobro poznam
1	2	3	4	5

9.2. Prosimo, navedite v kolikšni meri se strinjate z navedenimi trditvami, ki se nanašajo na delovanje te institucije v vaši občini:

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Se niti ne strinjam niti strinjam	Se strinjam	Popolnoma se strinjam
Institucija, ki v naši občini deluje kot družinski center, dobro opravlja svoje delo . Prosimo utemeljite svoj odgovor: _____ _____ _____ _____ _____	1	2	3	4	5
Institucija, ki v naši občini deluje kot družinski center, opravlja pomembno delo . Prosimo utemeljitev svoj odgovor: _____ _____ _____ _____ _____	1	2	3	4	5

9.3. Prosimo, navedite ali vaša občina podpira delovanje te institucije:

1- Da, kako?

_____

_____

2- Ne, zakaj ne?

---

10. V nadaljevanju na kratko predstavljamo osnovne značilnosti družinskih centrov, ki so uveljavljena institucija v številnih evropskih državah. Družinski centri opravljajo različne dejavnosti, ki so specifične glede na lokalno okolje. So profesionalno-storitveno ali klientsko-potrošniško naravnani ali pa se približujejo prostorom aktivne, povezane soseske, neformalnega srečevališča oz. prostora krepitev skupnosti. Programi oz. storitve, ki jih družinski centri nudijo, so uporabnikom na voljo brezplačno.

Prosimo, ocenite v kolikšni meri so navedene aktivnosti, ki opredeljujejo delovanje družinskih centrov, **relevantne** za vašo občino:

	Sploh ni relevantno	Ni relevantno	Ni niti relevantno niti irelevantno	Relevantno	Popolnoma relevantno
Družinski center bi deloval kot javna dnevna soba, kot prostor druženja in komunikacije.	1	2	3	4	5
Družinski center bi deloval kot igralnica za starše in otroke.	1	2	3	4	5
Družinski center bi obsegal tudi manjšo kuhinjo/kavarnico, kjer bi bilo možno za minimalni prispevek popiti kavo, sok ali kaj prigrizniti.	1	2	3	4	5
Družinski center bi lahko ponujal možnost svetovanja na licu mesta s strani koordinatorja/ke.	1	2	3	4	5
Družinski center bi predstavljal stičišče informacij- informacijsko točko o tematikah, ki so zanimive za starše.	1	2	3	4	5
V njem bi občasno lahko gostovali vabljeni predavatelji.	1	2	3	4	5
Ponudba družinskega centra bi bila obogatena z različnimi programi (npr. z medgeneracijskimi srečanji ipd.).	1	2	3	4	5
Družinski center bi lahko obsegal posredovalnico rabljenih predmetov.	1	2	3	4	5
V njem bi bilo lahko organizirano občasno varstvo otrok v popoldanskih ali večernih urah, brez spremstva staršev.	1	2	3	4	5

V njem bi bilo lahko organizirano počitniško varstvo otrok.	1	2	3	4	5
---	---	---	---	---	---

Prosimo, ocenite, v kolikšni meri bi taka institucija lahko izboljšala **kakovost** starševanja oz. kakovost življenja celotne skupnosti v vaši občini:

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Se niti ne strinjam niti strinjam	Se strinjam	Popolnoma se strinjam
Tak družinski center bi prispeval h kakovostnejšemu življenju družin z majhnimi otroki.	1	2	3	4	5
Družinski center bi lahko pomembno prispeval h kakovostnejšim družinskim odnosom.	1	2	3	4	5
Družinski center bi omogočil kakovostnejšo socializacijo otrok.	1	2	3	4	5
Prispeval bi k družini prijaznejši družbi (npr. lahko bi priskrbel omrežja staršem, ki nimajo sorodstvenih pomoči ipd.).	1	2	3	4	5
Družinski center bi lahko prispeval k družini strpnosti družbi (npr. k premoščevanju razlik različnimi etničnimi skupinami ipd.).	1	2	3	4	5
Družinski center bi oživel našo skupnost.	1	2	3	4	5
Ceneje je pomagati družinam, tako da si v okviru družinskih centrov pomagajo same in med seboj, kot pokrivati stroške neuspešne družinske socializacije.	1	2	3	4	5
Drugo. Kaj?	<hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/> <hr/>				

11. Prosimo, navedite ali bi v vaši občini želeli imeti tako institucijo:

- 1- Da
- 2- Ne. Prosimo utemeljite, zakaj ne:

	Sploh se ne strinjam	Se ne strinjam	Se niti ne strinjam niti strinjam	Se strinjam	Popolnoma se strinjam
Za naslednjih pet let imamo določene druge prioritete.	1	2	3	4	5
Družinski center je dobra ideja, ampak bi predstavljal prevelik strošek za državo in občino glede na dodano vrednost.	1	2	3	4	5
Ljudje so danes zaprti v zasebnost, zato družinski center, kot je opredeljen v tem vprašalniku, ne bi zaživel v praksi.	1	2	3	4	5
Skrb za kakovostno družinsko življenje ni naloga občine, saj gre za zasebno sfero .	1	2	3	4	5
Drugo. Kaj? _____ _____ _____ _____ _____	1	2	3	4	5

12. V okviru celovite analize delovanja in možnosti razvoja družinskih centrov v Sloveniji načrtujemo še drugi korak raziskave, in sicer nameravamo izvesti **poglobljene intervjuje** z zainteresiranimi občinami (z občinami, ki bi želele vzpostaviti tako institucijo in z občinami, ki jih načeloma zanima predstavljena tema, čeprav se trenutno še ne morejo opredeliti, ali želijo imeti tak center). Zanima nas, ali bi bili pripravljeni na nadaljnje sodelovanje z nami:

1- Da

2- Ne

13. Ali želite, da vas obveščamo o nadaljnjem razvoju družinskih centrov v Sloveniji (npr. ali želite, da vam pošljemo informacije o razpisih za sofinanciranje družinskih centrov, ipd.):

1- Da

2- Ne

Če bi želeli še kaj dodati glede obravnavane tematike, lahko svoj komentar napišete na spodnje črte:

Hvala za vaše sodelovanje.

PRILOGA B: PREGLEDNICE

Preglednica B.1: Pomen zadovoljenosti potreb družin z otroki z vidika omogočanja kakovostnega starševanja in kakovostnih družinskih odnosov (odgovori na lestvici od 1–sploh ni pomembno do 5–zelo pomembno)

	N	AS	Me	Mo	SD	MIN	MAX
Varstvo otrok	137	4,8	5	5	0,406	3	5
Prevoz otrok	139	4,6	5	5	0,689	1	5
Infrastruktura	139	4,4	4	4	0,562	3	5
Kulturne prireditve	137	4,1	4	4	0,604	2	5
Organizirana učna pomoč	139	4,1	4	4	0,673	2	5
Ponudba interesnih dejavnosti	138	4,0	4	4	0,645	1	5
Počitniško varstvo otrok	137	3,9	4	4	0,705	2	5
Informiranje in neterapevtsko svetovanje	137	3,8	4	4	0,715	2	5
Programi vseživljenjskega učenja	138	3,7	4	4	0,758	2	5
Družinska terapija	137	3,7	4	4	0,747	2	5

N=število odgovorov, AS = aritmetična sredina ali povprečje odgovorov, Me=vrednost, od katere ima polovica enot manjšo vrednost, polovica pa večjo, Mo=vrednost, ki se najpogosteje pojavlja, SD=standardni odklon, ki pove koliko se vrednosti odklanjajo od povprečja, MIN=najmanjša podana vrednost (odgovor), MAX=najvišja podana vrednost (odgovor).

Preglednica B.2: Zadovoljenost potreb družin z otroki (odgovori na lestvici od 1–niso zadovoljene do 5–popolnoma so zadovoljene)

	N	AS	Me	Mo	SD	MIN	MAX
Prevoz otrok	141	4,6	5	5	0,591	3	5
Varstvo otrok	141	4,3	4	4	0,800	1	5
Infrastruktura	140	3,8	4	4	0,699	2	5
Ponudba interesnih dejavnosti	140	3,7	4	4	0,818	1	5
Organizirana učna pomoč	140	3,7	4	4	0,854	1	5
Kulturne prireditve	140	3,7	4	4	0,767	2	5
Počitniško varstvo otrok	140	3,5	4	4	0,948	1	5
Programi vseživljenjskega učenja	141	3,2	3	3	0,897	1	5
Informiranje in neterapevtsko svetovanje	141	3,0	3	3	0,858	1	5
Družinska terapija	139	2,7	3	2	0,988	1	5

N=število odgovorov (uporabnic), AS = aritmetična sredina ali povprečje odgovorov, Me=vrednost, od katere ima polovica enot manjšo vrednost, polovica pa večjo, Mo=vrednost, ki se najpogosteje pojavlja, SD=standardni odklon, ki pove koliko se vrednosti odklanjajo od povprečja, MIN=najmanjša podana vrednost (odgovor), MAX=najvišja podana vrednost (odgovor).

Preglednica B.3: Relevantnost aktivnosti, ki opredeljujejo delovanje družinskih centrov (odgovori na lestvici od 1–sploh ni relevantno do 5–popolnoma relevantno)

	N	AS	Me	Mo	SD	MIN	MAX
Informacijska točka	138	4,0	4	4	0,764	1	5
različni programi	136	4,0	4	4	0,698	2	5
gostovanja predavateljev	138	3,9	4	4	0,873	1	5
možnost svetovanja	139	3,8	4	4	0,819	1	5
počitniško varstvo otrok	136	3,8	4	4	0,960	1	5
občasno varstvo otrok	135	3,7	4	4	1,003	1	5
igralnica za starše in otroke	137	3,6	4	4	0,896	1	5
javna dnevna soba	136	3,5	4	4	0,911	1	5
posredovalnica rabljenih predmetov	135	3,5	4	4	0,896	1	5
manjša kuhinja/kavarnica	138	3,2	3	3	1,015	1	5

N=število odgovorov, AS = aritmetična sredina ali povprečje odgovorov, Me=vrednost, od katere ima polovica enot manjšo vrednost, polovica pa večjo, Mo=vrednost, ki se najpogosteje pojavlja, SD=standardni odklon, ki pove koliko se vrednosti odklanjajo od povprečja, MIN=najmanjša podana vrednost (odgovor), MAX=najvišja podana vrednost (odgovor).

Preglednica B.4: Doprinos institucije družinskega centra k izboljšani kakovosti starševanja oz. kakovosti življenja celotne skupnosti (odgovori na lestvici od 1–sploh se ne strinjam do 5–popolnoma se strinjam)

	N	AS	Me	Mo	SD	MIN	MAX
družinam prijaznejša družba	137	4,0	4	4	0,675	2	5
kakovostnejše življenje družin z otroki	138	3,9	4	4	0,772	1	5
finančne prednosti	137	3,9	4	4	0,830	1	5
oživitev skupnosti	136	3,8	4	4	0,773	2	5
kakovostnejši družinski odnosi	137	3,7	4	4	0,762	2	5
kakovostnejša socializacija otrok	136	3,7	4	4	0,776	1	5
družinam strpnejša družba	136	3,7	4	4	0,773	2	5

N=število odgovorov, AS = aritmetična sredina ali povprečje odgovorov, Me=vrednost, od katere ima polovica enot manjšo vrednost, polovica pa večjo, Mo=vrednost, ki se najpogosteje pojavlja, SD=standardni odklon, ki pove koliko se vrednosti odklanjajo od povprečja, MIN=najmanjša podana vrednost (odgovor), MAX=najvišja podana vrednost (odgovor).

Preglednica B.5: Razlogi proti instituciji družinskega centra (odgovori na lestvici 1–sploh se ne strinjam do 5–popolnoma se strinjam)

	N	AS	Me	Mo	SD	MIN	MAX
drugo	4	4,8	5	5	0,500	4	5
prevelik strošek	73	4,0	4	4	0,920	1	5
druge prioritete v naslednjih petih letih	73	3,9	4	4	0,933	1	5
zaprtost ljudi v zasebnost	72	2,9	3	3	1,012	1	5
skrb za kakovostno družinsko življenje ni naloga občin	68	2,5	3	3	0,954	1	5

N=število odgovorov, AS = aritmetična sredina ali povprečje odgovorov, Me=vrednost, od katere ima polovica enot manjšo vrednost, polovica pa večjo, Mo=vrednost, ki se najpogosteje pojavlja, SD=standardni odklon, ki pove koliko se vrednosti odklanjajo od povprečja, MIN=najmanjša podana vrednost (odgovor), MAX=najvišja podana vrednost (odgovor).